

”On niinku saepualla pesty mejän suut”

Murre urheilijan julkisuuskuvan rakentajana

Pro gradu -tutkielma

Saana Juntunen

Helsingin yliopisto

Suomen kieli

Huhtikuu 2018

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Suomalais-ugrilainen osasto	
Tekijä – Författare – Author Saana Juntunen			
Työn nimi – Arbetets titel – Title ”On niinku saeppualla pesty meijän suut” – Murre urheilijan julkisuuskuvan rakentajana			
Oppiaine – Läroämne – Subject suomen kieli			
Työn laji – Arbetets art – Level pro gradu -tutkielma	Aika – Datum – Month and year huhtikuu 2018	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 102 + liite (3 sivua)	
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Tässä tutkielmassa tarkastellaan kahden urheilijan, Antti Ruuskasen ja Sami Jauhojärven, murteenkäyttöä ja sen variaatiota. Tutkielmassa selvitetään, millaisia murrepiirteitä esiintyy heidän videoidussa puheessaan, omissa sosiaalisen median päivityksissään ja heistä kertovien artikkeleiden sitaateissa. Lisäksi tutkitaan sitä, miten tavalliset kielenkäyttäjät suhtautuvat heidän puhetapaansa ja mitä murrepiirteitä he nostavat urheilijoiden puheesta esille.</p> <p>Tutkielma edustaa sosiolingvististä murre- ja variaationtutkimusta sekä kieliassenetutkimusta. Puhutun murteen lisäksi tarkastellaan myös kirjoitettua murretta. Tutkielman aineisto koostuu neljästä eri osasta: 1) urheilijoiden videoiduista haastatteluista, joita on yhteensä noin 20 minuutin verran, 2) urheilijoiden itsensä kirjoittamista sosiaalisen median päivityksistä, 3) lehtiartikkeleista, joissa urheilijoiden sitaatit on kirjoitettu murteellisesti sekä 4) 53 tavallisen kielenkäyttäjän vastauksista asennekyselyyn. Työssä vertaillaan eri aineistoja kokonaisvaltaisen kuvan saamiseksi.</p> <p>Tutkielmassa osoitetaan, että urheilijat käyttävät puheessaan monipuolisesti oman kotimurrealueensa murrepiirteitä. Molemmilla urheilijoilla esiintyy systemaattisimmin laajalevikkisiä murrepiirteitä, mutta jonkin verran myös ahtaammin juuri kyseiselle murrealueelle tyypillisiä piirteitä. Omissa teksteissään he käyttävät murretta selvästi vähemmän tai eri tavalla kuin puheessaan, mikä saattaa selittyä sillä, että heidän tavoitteenaan on tuottaa mahdollisimman helposti luettavia viestejä kaikille seuraajilleen. Lehtiartikkeleiden sitaatit mukailevat urheilijoiden puhetta suhteellisen todenmukaisesti, vaikkakaan kaikkia vaikeasti havaittavia foneettisia murrepiirteitä ei teksteissä esiinny.</p> <p>Kyselyaineistoista käy ilmi, että suurin osa vastaajista pitää molempia urheilijoita miellyttävinä, eikä murteenkäyttö juurikaan häiritse puheen ymmärtämistä. Ruuskanen koetaan keskimäärin helpommin lähestyttävämmäksi ja hauskaksi, kun taas Jauhojärveä pidetään asiantuntevampana ja vakavampana. Pääosin urheilijoihin itseensä ja heidän käyttämänsä kieleen kuitenkin suhtaudutaan positiivisesti, ja murteenkäyttöä pidetään merkinä aitoudesta ja rehellisyydestä.</p> <p>Tutkielma erottuu menetelmiltään aiemmasta sosiolingvistisestä variaationtutkimuksesta tutkimalla yksityishenkilöiden sijaan julkisuudenhenkilöitä sekä aineiston osalta, sillä työssä tutkitaan sekä puhuttua että kirjoitettua murretta niin urheilijoiden itsensä kuin muiden tuottamana. Lisäksi kyselyaineisto valottaa sitä, miten tavalliset kielenkäyttäjät suhtautuvat urheilijoihin, ja miten murre vaikuttaa heidän julkisuuskuvansa.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords sosiolingvistiikka, variaationtutkimus, kieliassenetutkimus, urheilu, murre			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Kaisa-kirjasto / Muoto-opin arkisto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

SISÄLLYS

1 Johdanto	1
1.1 Tutkimuskysymykset ja -tavoitteet	1
1.2 Tutkimuksen rakenne	3
2 Aineiston esittely	3
2.1 Antti Ruuskanen ja hänen murteenkäyttöään kuvaava aineisto	4
2.2 Sami Jauhojärvi ja hänen murteenkäyttöään kuvaava aineisto	5
2.3 E-lomakkeella kerätty aineisto	7
3 Tutkittavien urheilijoiden edustamat murteet	9
3.1 Savolaismurteiden piirteet	9
3.2 Peräpohjalaismurteiden piirteet	11
4 Teoreettinen viitekehys ja metodit	13
4.1 Puheen ja tekstin suhteesta	13
4.1.1 Sitaatit ja niiden puhekielisyys lehtiartikkeleissa	14
4.1.2 Kirjoitettua murretta	16
4.2 Variaationtutkimus	17
4.3 Tavallisten kieltenkäyttäjien kieltä koskevat käsitykset	19
4.3.1 Kansanlingvistiikka ja muu kieliasennetutkimus	19
4.3.2 Metakieli ja kielen jatkumot	21
5 Ruuskasen murre, sen esittäminen ja siihen liittyvät mielikuvat	23
5.1 Videohaastattelut	23
5.2 Omat tekstit	30
5.3 Lehtiartikkeli	36
5.4 Asennekysely	44
5.4.1 Kieleen liittyvät havainnot	44
5.4.2 Persoonaan liittyvät havainnot	47
5.4.3 Muut havainnot	53
5.5 Yhteenveto	54
6 Jauhojärven murre, sen esittäminen ja siihen liittyvät mielikuvat	56
6.1 Videohaastattelut	56

6.2 Omat tekstit	63
6.3 Artikkelit	67
6.4 Asennekysely	72
6.4.1 Kieleen liittyvät havainnot	72
6.4.2 Persoonaan liittyvät havainnot	75
6.4.3 Muut havainnot	81
6.5 Yhteenveto	81
7 Lopuksi	83
7.1 Havainnot ja päätelmät	84
7.2 Jatko- ja kehittymismahdollisuudet	89
Lähteet	91
Liitteet	

1 Johdanto

” [Antti Ruuskanen] vois lukea vaikka siis Hitlerin tuotantoa ja se kuulostais mukavalta. ”

TV-ohjelmasta ”Pitääkö olla huolissaan?” 19.1.2017

Kirjailija Miika Nousiaisen kommentti vahvasti savolaismurteella puhuvasta Ruuskasesta lukemassa ääneen Hitlerin tuotantoa naurattaa studioyleisöä. Mutta miksi Ruuskanen oikeastaan kuulostaa mukavalta, ja kuulostaisiko hän yhtä mukavalta, jos puhuisi yleiskieltä? Siinä missä yksilön murteenkäyttö ennen riippui hänen kielellisestä ympäristöstään ja oli luonteeltaan tiedostamatonta, on murteella puhuminen nykyään mitä useammin tietoinen valinta, joka liittyy ihmisen identiteettiin ja vuorovaikutuksellisiin päämääriin (Mantila 2008: 64). Murre voi olla yhdistävä tekijä muiden samalla tavalla tai samalta seudulta kotoisin olevien kanssa, mutta se voi toimia myös erottavana tekijänä; ”me” ja ”muut”. Murre on usein keskeinen osa yksilön minäkuvaa ja identiteetin rakentumista (Vaattovaara 2009: 116–119). Julkisuudenhenkilöllä murre voi olla myös keino erottua muista; murteella puhuva henkilö erottuu ja jää kuulijan mieleen.

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkin sitä, minkälaisia mielikuvia kaksi murteella puhuvaa urheilijaa, keihäänheittäjä Antti Ruuskanen ja hiihtäjä Sami Jauhojärvi, herättävät ihmisissä ja minkälaista heidän murteenkäyttönsä julkisuudessa on. Työni aineisto on monipuolinen ja se pitää sisällään urheilijoiden kielenkäyttöä niin haastattelutilanteissa, itsekirjoittamissaan teksteissä kuin myös muiden kirjoittamissa artikkeleissa. Lisäksi tutkin tavallisten kielenkäyttäjien suhtautumista heidän kielenkäyttöönsä.

1.1 Tutkimuskysymykset ja -tavoitteet

Yksilöiden murteenkäyttöä on tutkittu fennistiikassa paljon, mutta suurimmaksi osaksi tutkimuksen kohteena ovat olleet yksityishenkilöt. Kansanlingvistiksessä kieliasennetutkimuksessakin tavallisia kielenkäyttäjiä on pyydetty kuuntelemaan ja arvioimaan ei-tunnettujen henkilöiden puhetta, mutta julkisuudenhenkilöiden käyttämää murretta,

variaatiota tai sen aiheuttamia mielikuvia on sen sijaan tutkittu paljon vähemmän. Julkisuudenhenkilöiden kieleen liittyviä pro gradu -tutkielmia on aiemmin ilmestynyt muutamia, muun muassa Piia Kemppaisen pro gradu (2002), jossa hän tutkii Bingolotto-ohjelman juontajan Piia Korisevan kieltä ja sen eri funktioita, Laura Kantola (2013) puolestaan on keskittynyt verkkokeskustelijoiden asenteisiin julkisuudenhenkilöiden murteella puhumista kohtaan, ja tuoreinta tutkimusta edustaa Sofia Koivusalon pro gradu (2016), jossa Koivusalo on analysoinut julkisuudenhenkilöiden osallistujaroolien rakentumista Twitterin viesteissä, *twiiteissä*.

Oma tutkielmani kuitenkin eroaa edellisistä siinä, että keskityn tutkimaan kahden yksittäisen julkisuudenhenkilön, urheilijoiden Antti Ruuskasen ja Sami Jauhojärven, kielenkäyttöä usean erilaisen osa-aineiston avulla. Tutkielma yhdistelee perinteistä murteen- ja variaationtutkimusta kieliasennetutkimukseen. Pyrin pro gradu -tutkielmassani vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

- Miten urheilijat itse käyttävät murretta toisaalta suullisesti haastatteluissa ja toisaalta kirjallisesti omissa sosiaalisen median teksteissään, ja onko murteenkäyttö näissä tilanteissa erilaista?
- Miten lehtiartikkeleissa toistetaan urheilijoiden käyttämää murretta?
- Miten murre vaikuttaa tavallisten kielenkäyttäjien kuvaan urheilijoista, ja millaisiin piirteisiin vastaajat kiinnittävät heidän kielenkäytössään huomiota?

Alkuperäisenä tarkoitukseni oli lisäksi haastatella urheilijoita heidän murteenkäytöstään ja murteen merkityksestä heille, mutta valitettavasti se ei onnistunut. Tavoitteenani on kuitenkin rakentaa mahdollisimman yhtenäinen kuva urheilijan kielestä niin hänen videoitujen haastattelujen, omien tekstiensä kuin hänestä kirjoitettujen artikkeleiden pohjalta. Mielenkiintoista on selvittää, miten näiden kolmen aineiston kielimuodot eroavat toisistaan: korostuvatko kirjoitetussa murteessa tietyt piirteet, ja tuottavatko urheilijat itse erilaista kirjoitettua murretta kuin toimittajat? Toisin kuin yksityishenkilöt, julkisuudenhenkilöt

rakentavat usein tietoista julkisuuskuvaa, ja tässä prosessissa heidän käyttämänsä kieli on oletettavasti tärkeä osa. E-lomakkeella kerätyn aineiston pohjalta voin nähdäkseni tehdä joitakin päätelmiä siitä, onko murteella puhumisella ollut enemmän positiivinen vai negatiivinen vaikutus tutkimieni urheilijoiden julkisuuskuvaan.

1.2 Tutkimuksen rakenne

Pro gradu -tutkielmassani on seitsemän päälukua. Tässä ensimmäisessä luvussa olen esitellyt tutkielmani tutkimuskysymykset ja -tavoitteet. Toinen luku sisältää aineiston esittelyn. Kolmas ja neljäs luku taustoittavat analyysiani ja niiden tarkoituksena on esitellä tutkittavien urheilijoiden kotimurteet (savolaismurteet ja peräpohjalaismurteet) ja niiden keskeisimmät piirteet sekä yleinen teoriakehys, joka koostuu puhutun ja kirjoitetun kielen suhteesta, variaationtutkimuksesta sekä kieliasennetutkimuksesta.

Analyysilukuja on tutkielmassani kaksi, luvut 5 ja 6. Olen päätenyt esittelemään kumpaakin urheilijaa erikseen omissa luvuissa selkeän kokonaiskuvan saamiseksi. Luvussa 5 käsittelen Antti Ruuskasen kieltä hänen videohaastattelujensa, omien tekstiensä, hänestä kirjoitetun lehtiartikkelin sekä ei-kielitieteilijöiden esittämien kommenttien valossa ja luvussa 6 analysoin samojen keinojen avulla Sami Jauhojärven kieltä. Päättäntäluvussa 7 kokoan yhteen tutkimuksen päätulokset ja -päätelemät ja pohdin, millaisia jatko- ja kehitysmahdollisuuksia työlläni on.

2 Aineiston esittely

Esittelen tässä luvussa tutkimani urheilijat eli Sami Jauhojärven ja Antti Ruuskasen sekä aineiston, jonka olen heihin liittyen kerännyt tätä tutkielmaa varten. Jauhojärvi ja Ruuskanen valikoituivat tutkimuskohteikseni, sillä he olivat aineiston keruuhetkellä molemmat aktiivisia

urheilu-urallaan¹, ovat suunnilleen saman ikäisiä, miehiä ja molemmat puhuvat tunnistettavaa murretta. Tutkielmani tavoitteena on tarkastella Jauhojärven ja Ruuskasen murteenkäyttöä ja sen esittämistä mediassa mahdollisimman monipuolisesti, mistä syystä aineisto koostuu neljästä erilaisesta osa-aineistosta: 1) litteroiduista televisiohaastatteluista 2) miesten omista sosiaalisen median päivityksistä, 3) lehtiartikkeleista, joissa heidän sitaattinsa on kirjoitettu murteella sekä 4) tavallisille kielenkäyttäjille suunnatusta e-lomakekyselystä, jossa kysyttiin vastaajien mielikuvia ja havaintoja liittyen urheilijoiden murteenkäyttöön. Luvussa 2.1 esittelen Antti Ruuskasen ja häneen liittyvän aineiston, luvussa 2.2 Sami Jauhojärven ja häneen liittyvän aineiston ja luvussa 2.3 e-lomakeaineiston.

2.1 Antti Ruuskanen ja hänen murteenkäyttöään kuvaava aineisto

Antti Ruuskanen on syntynyt 21. helmikuuta 1984 Pielaveden Jylhän kylässä ja asuu edelleen Pielavedellä. Tämän tutkielman tekoaikaan hän on siis hieman yli 30-vuotias. Hän on keihäänheiton EM-hopeamitalisti vuodelta 2012, euroopanmestari vuodelta 2014 ja olympiamitalisti Lontoosta vuoden 2012 kisoista. Urheilusuoritustensa lisäksi Ruuskanen on tullut tunnetuksi vahvasta savolaismurteestaan. Hän on muun muassa saanut Savon kielen seura ry:ltä ”Yljiäviäntäjän” arvonimen (Savon kielen seura r.y. 2014). Hänen kotipaikkakuntansa Pielavesi kuuluu Pohjois-Savon länsiosaan ja näin Pohjois-Savon alamurteen alueeseen. Tutkimuksissa on saatu selville, että Pohjois-Savon maakuntaa pidetään maallikoiden mielessä usein savon ydinalueena, ja murteellisessa kirjallisuudessa käytetty savo myötäilee usein juuri pohjoissavolaisia murteita (Nupponen 2011: 84, Palander 2005: 64).

Ruuskasen murteenkäyttöä kuvaavista osa-aineistoista esittelen ensimmäisenä videoidut haastattelut, jotka olen litteroinut. Videoituja haastatteluja on yhteensä neljä ja ne on tehty vuosina 2012–2015. Ensimmäinen haastattelu on vuodelta 2012 palkintojuhlista, kun Ruuskanen on voittanut pronssia Lontoon olympialaisissa. Toinen haastattelu on vuodelta 2014 Lapinlahdella järjestetystä yleisurheilutapahtuma Savo Gamesista, missä Ruuskanen osallistui keihäänheiton kilpailuun. Kolmas on vuoden 2015 Urheilugaalasta, missä palkitaan vuosittain

¹ Jauhojärvi lopetti aktiiviuransa keväällä 2017.

suomalaisia urheilijoita. Neljäs haastattelu on myös vuodelta 2015 ja siinä Ruuskasta kuvataan kotiympäristössään Pielavedellä kertomassa muun muassa lapsuudestaan ja suhteestaan kotipaikkakuntaansa. Videoitujen haastattelujen yhteiskesto on 9 minuuttia ja 35 sekuntia.

Toinen osa-aineisto koostuu Ruuskasen itsensä kirjoittamista sosiaalisen median teksteistä. Valitsemani tekstit ovat Ruuskasen omille Facebook-sivuille kirjoittamia päivityksiä. Päivityksiä on yhteensä 33 ja ne on julkaistu vuoden 2017 tammikuun lopun ja elokuun alun välillä, eli päivityksiä on noin puolen vuoden ajalta. Vuosi 2017 oli Ruuskasen urheilu-uran kannalta poikkeuksellinen, sillä hän oli sivussa koko kilpailukauden olkapääleikkauksen takia. Tästä syystä päivitykset eivät käsittele hänen kilpailutilanteitaan, vaan keskittyvät enemmän vapaa-aikaan. Tekstimuotoiset päivitykset eivät myöskään ole Ruuskaselle tavanomaisin päivitysmuoto, vaan hän suosii sivuillaan enemmän lyhyitä videoita sekä kuvia, joten tutkielmaan valitut päivitykset ovat tyypillisesti hyvin lyhyitä ja usein kuvatekstin tai otsikon omaisia.

Ruuskasen itsensä käyttämän kielen ja sen piirteiden lisäksi tutkin sitä, miten hänen kieltään on kirjoitettu erään lehtiartikkelin sitaatteihin. Aineistonani on Helsingin Sanomien Kuukausiliitteessä 5.7.2014 julkaistu, Jouni K. Kemppaisen kirjoittama artikkeli ”Onko Antti Ruuskanen keihäänheittäjäksi liian leppoisa savolainen?”, joka kertoo niin Ruuskasesta itsestään kuin hänen keihäänheittourastaan. Lehtiartikkelissa kaikki Ruuskasen sitaatit on kirjoitettu murteellisella kielimuodolla.

2.2 Sami Jauhojärvi ja hänen murteenkäyttöään kuvaava aineisto

Sami Jauhojärvi on syntynyt 5. toukokuuta 1981 Ylitorniolla, eli hän on tätä tutkielmaa tehdessäni noin 35-vuotias. Hän on maastohiihdon olympiavoittaja vuodelta 2014 ja MM-mitalisti vuosilta 2009 ja 2017. Ylitornion lisäksi hän on asunut monia vuosia Rovaniemellä; nykyään hänen kotipaikkansa on Lahti. Muutoista huolimatta hänen puheestaan kuulee selvästi peräpohjalaisia murrepiirteitä. Kuten Ruuskanen, myös Jauhojärvi on tunnettu vahvasta murteestaan ja vuonna 2009 hän saikin Vuoden Murre –tittelin, jonka jakaa Oulun yliopiston suomen kielten opiskelijoiden seura Suma ry. Titteli jaetaan parin vuoden välein myönteiselle

ja ajankohtaiselle murreteolle. Perusteluissaan valinnalle Suma nostaa esiin muun muassa Jauhojärven suvereenin tavan käyttää peräpohjalaismurteiden hyvin tunnettua piirrettä eli jälkitavujen *h*:ta sekä muita Ylitornion murteelle ominaisia piirteitä, kuten yleiskielen *d*:n katoa, *mie*-persoonapronominia sekä yleisgeminaatiota. (Yle Uutiset 9.4.2009.)

Jauhojärven murretta ilmentävät osa-aineistot ovat hyvin samantapaisia kuin edellä kuvaamani Ruuskasen aineisto, jotta urheilijoiden murteenkäytön vertailu olisi mielekäästä. Ensimmäinen osa-aineisto koostuu neljästä litteroimastani videohaastattelusta. Haastattelut on tehty vuosina 2012–2017. Ensimmäinen videohaastattelu on vuoden 2012 Lahden hiihdon MM-kisoista heti hiihtokisan jälkeen. Toinen haastattelu on vuoden 2015 Urheilugaalasta, jossa Jauhojärvi sai Vuoden urheilija –palkinnon yhdessä Iivo Niskasen kanssa. Kolmas haastattelu on vuodelta 2017, ja siinä Jauhojärvi puhuu toimittajan kanssa hiihtouransa tulevaisuudesta. Viimeinen haastattelu on huhtikuulta 2017. Jauhojärvi esittelee siinä vanhaa kotipaikkakuntaansa Ylitorniota. Jauhojärven videoaineiston yhteiskesto on 7 minuuttia ja 39 sekuntia.

Toinen osa-aineisto koostuu Jauhojärven omista sosiaalisen median päivityksistä. Päivityksiä on yhteensä 37, jotka on julkaistu vuoden 2017 tammikuun ja huhtikuun välillä eli noin neljän kuukauden aikana. Jauhojärvi on päivittänyt sivuaan ahkerasti myös huhtikuun jälkeen, mutta koska halusin molempien urheilijoiden aineistojen olevan heidän aktiiviuransa ajalta, huhtikuun jälkeiset päivitykset eivät enää sopineet tutkimuksen tavoitteisiin.

Jauhojärven videoitujen haastattelujen ja omien päivitysten lisäksi tutkin uutisartikkeleita, joissa Jauhojärven sitaatit on kirjoitettu murteellisella kielimuodolla. Hänestä keräämäni artikkeliaineisto poikkeaa Ruuskasen vastaavasta, sillä Jauhojärveä koskeva aineisto koostuu useasta lyhyehköstä uutisesta. Uutisia on yhteensä neljä ja ne ovat kaikki ilmestyneet Ylen Internet-sivustolla vuosina 2014–2015. Ensimmäinen (*Sami Jauhojärvi luottaa onnenkalsareihin*, 29.1.2014) ja toinen (*Vaimon työ vie Sami Jauhojärven etelään*, 30.6.2014) artikkelit ovat Hillevi Antikaisen kirjoittamia, kolmas artikkeli (*Sami Jauhojärvi ennakkosuosikki vuoden urheilijaksi*, 13.1.2015) on Sirkku Savusalon kirjoittama ja neljäs artikkeli (*Sami Jauhojärven kunnon salaisuus on suutelulakko*, 17.2.2015) on Jarmo Siivikon kirjoittama. Kolmas artikkeli poikkeaa sikäli muista, että siinä sitaatit ovat pääsääntöisesti yleiskielisiä, mutta murretta on ilmenetty yhdellä peräpohjalaisille murteille ominaisella

sanavalinnalla. Tämän artikkelin erilaisuudesta johtuen se ei ole mukana kvantitatiivisessa piirreanalyysissäni.

2.3 E-lomakkeella kerätty aineisto

Tutkimukseni kolmas aineistokokonaisuus koostuu e-lomakkeen avulla tehdystä kyselystä, jonka tarkoituksena on kerätä tavallisten kielenkäyttäjien havaintoja ja mielikuvia molempien urheilijoiden kielenkäytöstä. Kieliasenteiden tutkimus on tavallisesti jaettu käytettyjen tutkimusmenetelmien mukaan suoraksi tai epäsuoraksi. Suoran menetelmän avulla tutkittaessa tutkittavat tietävät, että tutkimuksen tavoitteena on selvittää heidän asenteitaan, kun taas epäsuorassa menetelmässä he eivät välttämättä ole tietoisia siitä, mihin tutkimus kohdistuu (Garrett, Coupland & Williams 2003: 14–18). Oma aineistoni on kerätty käyttäen suoraa menetelmää, sillä ilmaisin heti kyselylomakkeen alussa, että tavoitteenani on selvittää, miten vastaajat kokevat urheilijoiden murteenkäytön, ja miten murre vaikuttaa urheilijoiden julkisuuskuvaan. Lisäksi tutkittavat tiesivät, keiden ääninäytteitä he kuuntelevat, mikä varmasti vaikuttaa jonkin verran vastauksiin. Esittelen seuraavaksi tarkemmin kyselylomakkeen sisältöä.

Kyselyn alussa kysytään vastaajien taustatietoja: ikä, sukupuoli, asuinpaikka, äidinkieli sekä seuraavatko he urheilua aktiivisesti. Kyselyyn vastatakseen vastaajien tuli ensin katsoa kaksi lyhyttä (Ruuskasen haastattelu n. 2 min ja Jauhojärven 1,5 min) videoitua haastattelua. Valitsin kyselyyn samat haastattelut kuin joita tarkastelen selvittääkseni, miten tutkimani urheilijat puhuvat haastattelutilanteessa ja jotka olin siis jo aiemmin litteroinut: Ruuskasen haastattelu on Savo Games –kilpailuista ja Jauhojärven haastattelu kisan jälkeinen haastattelu Lahden MM-kisoista. Samojen haastattelujen käytön etuna on se, että voin tarvittaessa hyödyntää analyyseja ristiin.

Itse kysely on jaettu kahteen osaan: ensimmäiseen tutkittavat vastaavat Ruuskasen videon perusteella ja toiseen Jauhojärven. Kummassakin osassa on kolme erityyppistä tehtävää. Ensimmäisessä vastaajien pitää nimetä kuulemansa henkilön murre. Toisessa pitää valita omaa mielipidettä parhaiten kuvaava vaihtoehto (*täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä, ei samaa eikä eri mieltä, jokseenkin eri mieltä, täysin eri mieltä*) viiteen eri väittämään, jotka käsittelevät puhujasta syntyvää vaikutelmaa ja puheen ymmärrettävyyttä. Menetelmää

kutsutaan Likertin skaalaksi ja sitä käytetään usein asennekyselyissä (ks. esim. Garrett ym. 2003: 40–42). Kolmannessa tehtävässä vastaajat arvioivat henkilön puhetavasta syntyvää vaikutelmaa vastakkaisten adjektiiviparien avulla (esimerkiksi *uskottava* – *epäuskottava*, *vakava* – *hauska*). Adjektiivipareihin vastataan viisiportaisella asteikolla eli esimerkiksi *uskottava* (1) – *epäuskottava* (5). Tällaista menetelmää kutsutaan Osgoodin skaalaksi, ja sen on osoitettu olevan erityisen hyvä tapauksissa, joissa halutaan saada selville vastaajien tunteita tiettyjä aiheita kohtaan, mutta joista heillä ei välttämättä ole jäsenneltäviä mielipiteitä (Henerson, Morris & Fitz-Gibbon 1987: 89). Osgoodin skaalan adjektiivipareja on kieliasennetutkimuksessa jaoteltu kolmeen eri ryhmään sen perusteella, mitä ominaisuuksia ja asenteita ne mittaavat. Zahn ja Hopper (1985) nimeävät kolme ryhmää etevämyydeksi (*superiority*), miellyttävyydeksi (*attractiveness*) ja dynaamisuudeksi (*dynamism*). Olen kategorisoinut myös omassa analyysissäni väittämiä ja adjektiivipareja hieman Zahnin ja Hopperin ryhmiä mukaileviin kategorioihin: *ymmärrettävyys*, *asiantuntevuus* ja *miellyttävyys*. Muutama käyttämäni adjektiivipareista ja väittämistä ei kuulu selkeästi mihinkään kategoriaan, mutta halusin kuitenkin käyttää niitä täydentämään kokonaiskuva. Asenneskaalojen lisäksi vastaajilla oli mahdollisuus esittää kommenttejaan myös avoimiin kysymyksiin ("*Millaisia murresanoja tai -ilmauksia huomasit Ruuskasen/Jauhojärven puheessa?*", "*Muita havaintoja Ruuskasen/Jauhojärven kielenkäytöstä?*"). Avointen kysymysten avulla kerätty aineisto voi täydentää ja syventää suljettujen kysymysten avulla saatuja tuloksia (Garrett ym. 2003: 36–37, 64–65, 106).

Jaoin e-lomakkeen jalkapalloaiheiselle keskustelufoorumille (FutisForum²), jonka jäseniä kaikki kyselyyn vastanneet ovat. Valitsin kyseisen keskustelufoorumin, koska sen käyttäjäkunta on aktiivista ja oletettavasti käyttäjät ovat kiinnostuneita urheilusta. Vastaajia on yhteensä 53 ja luultavammin johtuen foorumin luonteesta he ovat kaikki sukupuoleltaan miehiä. Kaikkien äidinkieli on suomi; yksi vastaaja ilmoitti suomen lisäksi myös saksan. Iän ja asuinpaikan suhteen on kuitenkin enemmän vaihtelua. Kuitenkin suuri osa vastaajista kertoo asuvansa pääkaupunkiseudulla, toiseksi eniten vastaajia on Pirkanmaalta. Muista maakunnista ilmoittaa olevansa vain yksittäisiä vastaajia.

Eniten vastaajissa on 26–35-vuotiaita (21 vastaajaa), toiseksi eniten 18–25-vuotiaita (16 vastaajaa). Vastaajissa ei ole yhtään alle 18-vuotiaista, ja kaksi vastaajaa ilmoittaa iäkkään 55+. En juurikaan ole ottanut huomioon vastaajien asuinpaikka- ja ikäjakaumaa analyysia tehdessäni,

sillä otos on loppujen lopuksi suhteellisen pieni, ja pääkaupunkiseudulla asuvien vastaajien osuus on huomattavan suuri verrattuna muihin.

3 Tutkittavien urheilijoiden edustamat murteet

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni kannalta tärkeimmät kielimuodot, savolaismurteet ja peräpohjalaiset murteet.

3.1 Savolaismurteiden piirteet

Savolaismurteiden alue levittäytyy hyvin laajalle ja kattaakin kolmanneksen Suomesta. Alue onkin nykyisistä murrealueistamme laajin. Se ulottuu etelästä Mikkelin seudulta aina Kainuuseen ja lännestä Päijänteen länsipuolelta ja Etelä-Pohjanmaan järviseudulta Pohjois-Karjalaan (Mielikäinen 2008: 60). Alueen laajuus juontaa juurensa 1500-luvulle, jolloin savolaisia muutti kaskiviljelyyn tarvittavan pinta-alan löytääkseen suurissa määrin vieraisiin maakuntiin, aina Pohjois-Pohjanmaalle ja Hämeeseen asti (Nupponen 2011: 41). Savolaismurteet muodostavat yhdessä kaakkoismurteiden kanssa suomen itämurteet. Niin kutsuttuihin varsinaissavolaisiin eli sydänsavolaisiin murteisiin kuuluvat Pohjois-Savon murteet (Kuopion piiri) ja Etelä-Savon murteet (Mikkelin piiri) (Kettunen 1930: 104). Kansanlingvistikä näkökulmasta savolaismurteiden alue on kuitenkin paljon suppeampi, ja tavalliset kielenkäyttäjät tarkoittavatkin Savon murteella tai kielellä yleensä vain Pohjois-Savon murteita (Mielikäinen & Palander 2014: 64). Antti Ruuskanen on kotoisin Pielavedeltä, joka on osa Pohjois-Savoa, joten hänen kotipaikkansa on sekä kielentutkijoiden että tavallisten kielenkäyttäjien mielestä savolaismurteiden ydinaluetta.

Monet eri murteidentutkijat ovat esitelleet ja luokitelleet savolaismurteiden piirteitä (esim. Rapola 1961: 134–137, Kettunen 1930: 103–167, Lyytikäinen, Rekunen & Yli-Paavola 2013: 405–410). Esittelen omassa tutkimuksessani nimenomaan Pohjois-Savon murrepiirteitä, sillä ne ovat tutkimukseni kannalta olennaisimpia:

1. Kirjakielen *d*:tä vastaa kato tai siirtymä-äänne *j*, *v* tai *h*, esimerkiksi *lähen*, *taijat*.
2. Konsonanttiyhtymän *ts* vastineena on vahvassa asteessa *ht*, esimerkiksi *mehtä* ja heikossa asteessa joko *metän* (pohjoisissa osissa) tai *mehän* (eteläisissä osissa ja osassa Pohjois-Savoa).
3. Yksikön 1. ja 2. persoonan pronominit ovat lähes koko savolaisalueella *minä* ja *sinä*, ja monikon persoonapronominit ovat yleisesti tyyppiä *myö*, *työ* ja *hyö*.
4. Konsonanttien yleisgeminaatio on ilmiönä laajasti savolainen. Yleisgeminaatiossa painollisen lyhyen tavun jälkeinen yksinäiskonsonantti vahventuu geminaataksi, jos seuraavassa tavussa on pitkä vokaali tai diftongi, esim. *venneitä*, *tehhään*, *ratsastammaan*.
5. Erikoisgeminaatio on ehdoiltaan väljempi kuin yleisgeminaatio: konsonantti voi kahdentua myös pitkän ja painottoman tavun jäljessä, kun konsonanttia seuraa pitkä vokaaliaines, esim. *lamppaat*. Erikoisgeminaatio on savolaismurteiden alueella enimmäkseen itäinen ja pohjoinen piirre.
6. Svaavokaali eli konsonanttiyhtymien väliin kehittynyt ääntämistä helpottava ”loisvokaali” esiintyy savolaismurteissa *l*-alkuisissa konsonanttiyhtymissä sekä *nh*-yhtymässä, esimerkiksi *alakaa*, *vanahat*.
7. Pitkän *a*:n ja *ä*:n diftongiutuminen sanojen ensitavuuissa. Pitkä *a* ja *ä* voivat diftongiutua *oa*:ksi tai *ua*:ksi: *maa* > *moa* > *mua* ja *eä*:ksi tai *iä*:ksi: *pää* > *peä* > *piä*.
8. Pitkän *a*:n ja *ä*:n diftongiutuminen sanojen jälkitavuuissa, esim. *leipää* > *leipeä* > *leipee*, *kallaa* > *kalloa* > *kalloo*. Diftongiutuminen on siis myöhemmin johtanut diftongin oikenemiseen pitkäksi vokaaliksi.
9. *i*, *u* ja *y*-loppuiset diftongit ovat savolaismurteissa redusoituneet eli väljentyneet (*koira* – *koera*, *laulu* – *laolu*, *mäyrä* – *määrä*). Osassa aluetta reduktio on kehittynyt pidemmälle niin, että diftongin jälkikomponentti assimiloituu ensikomponentin kaltaisesti. Assimiloituminen ei kuitenkaan voi tapahtua kaikissa diftongeissa, vaan ainoastaan diftongeissa *au*, *ou*, *äy*, *öy* ja *ei* (Mielikäinen 1994: 77).
10. Verbien 3. persoonan muodoissa oleva pitkä *ee* labiaalistuu joko *oo*:ksi tai *öö*:ksi, esim. *tulloo*, *lähtöö*.

11. Konsonantit *l, n, r, s* ja *t* voivat savolaismurteessa palataalistua eli liudentua, jos niiden vierestä, edeltä tai jäljestä on kadonnut *i*, esimerkiksi *ol'*, *vel'mies*.
12. Verbin liittomuodoissa esiintyvä essiivin kaltainen partisiippimuoto, esim. *on tehnyynnä*.
13. Preesensin yksikön 3. persoonan pääte *-pi* yksi- ja kolmitavuisissa verbeissä, esim. *ompi*, *syöpi*, *juopi*.

3.2 Peräpohjalaismurteiden piirteet

Peräpohjolan murrealue käsittää Simosta ylöspäin koko Lapin läänin. Peräpohjolan murteita puhutaan myös Suomen rajojen ulkopuolella Pohjois-Ruotsissa Jällivaaran alueilla ja Pohjois-Norjassa Ruijassa, missä ne ovat vähemmistökielen asemassa. Alun perin Peräpohjola on ollut lähes pelkästään saamelaisten asuttamaa, ja ensimmäiset suomenkieliset asukkaat ovat tulleet suureksi osaksi Pohjanmaalta, mutta myös Satakunnasta, Hämeestä ja Lounais-Suomesta. Varsinkin Tornion murteessa tämä länsisuomalainen vaikutus näkyy ja kuuluu vieläkin joissakin murrepiirteissä. (Lyytikäinen ym. 2013: 347.)

Murrealue jaetaan tavallisesti viiteen eri alamurteeseen: a) Tornion murteisiin, b) Jällivaaran murteisiin, c) Kemin murteisiin, d) Kemijärven murteisiin ja e) Pohjois-Norjan suomalaismurteisiin (Ruijan murteet). Sami Jauhojärvi on syntynyt Ylitorniolla, joka on osa Tornion murteiden aluetta, joten olen rajannut oman tutkimukseni ulkopuolelle murrepiirteitä, jotka eivät tutkimusten mukaan kuulu Tornion murrealueeseen, kuten esimerkiksi inessiivin päätteiden *ss* muodossa *s* (*kyläsä*), jota esiintyy muualla peräpohjalaisalueella. Peräpohjolan murrepiirteitä ovat esitelleet esimerkiksi Rapola (1961: 131–134), Kettunen (1930: 81–85) ja Lyytikäinen ym. (2013: 347–350) ja Mantila (1992). Olen poiminut heidän listaamistaan piirteistä omalle tutkimukselleni tärkeimmät:

1. Tunnusomaisin murrepiirre on pääpainottomien vokaalien välissä olevan *h:n* säilyminen ja se onkin kaikkia peräpohjalaismurteita yhdistävä piirre. Sen paikka sanassa kuitenkin vaihtelee riippuen alueesta: alkuperäisellä paikallaan vokaalien välissä

(*saunahan, mennähän*) se on säilynyt erityisesti Kemijärven murteessa. Kemin ja Tornion murteissa *h:n* etinen vokaali on kadonnut, kun *h* on sijainnut kahden samanlaisen vokaalin välissä (*saunhaan, menhään*). Tätä ilmiötä kutsutaan *h:n* sisäheittomuodoksi. Metateesimuoto on erityisesti Tornionjokilaaksossa esiintyvä variantti, jossa vokaalienvälinen *h* on tietyin ehdoin siirtynyt edeltävän soinnillisen konsonantin eteen (*sauhnaan*). Aiemmassa kirjallisuudessa kahdesta viimeisestä muodosta on käytetty myös muotoja I ja II asteen metateesi, mutta uudemmassa kirjallisuudessa (Mantila 1992: 102–115; Vaattovaara 2009: 66–67) niiden tilalla on ryhdytty käyttämään termejä sisäheittoinen *h* ja metateesi.

2. Konsonanttiyhtymän *ts* vastineena on sekä vahvassa että heikossa asteessa *tt*, esimerkiksi *mettä : mettässä*.

3. Kirjakielen *d:n* vastineena on yleensä kato (esimerkiksi *käet*), mutta myös siirtymä-äänteet, tavallisimmin *j* tai *v*, voi esiintyä, esimerkiksi *vuojet*.

4. Erityisesti Tornion alueella esiintyy lounaismurteista tuttua geminaattanasaalien ja -likvidojen lyhentymistä, eli kaksoiskonsonantit *nn*, *mm*, *ll* ja *rr* voivat lyhentyä ensi tavun pitkän vokaalin ja diftongin jäljessä sekä kauempana sanassa myös lyhyen vokaalin jäljessä. Esimerkiksi *huomena, täälä*.

5. Persoonapronominit ovat *mie, sie* (taivutetussa muodossa kuitenkin *minun, sinun*) ja *met, tet, het; meän, teän, heän*.

6. Svaavokaali eli konsonanttiyhtymien väliin kehittynyt ääntämistä helpottava ”loisvokaali” esiintyy *l*-alkuisissa konsonanttiyhtymissä (*lk, lp, lm, lv*) sekä *nh*-yhtymässä, esim. *alakaa, vanaha*. Peräpohjolan murteissa svaavokaali esiintyy myös *h*-alkuisissa yhtymissä (*hr, hm, hl, hj, hn, hv*), esim. *kahavia*.

7. Verbien monikon 1. persoonan pääte on *-(m)ma* tai *-(m)mä* ja monikon 2. persoonan pääte *-(t)ta* tai *-(t)tä*, esimerkiksi *met olema* ’olemmme’, *tet lähittä* ’lähditte’.

8. Lähes koko Peräpohjolassa kuulee myös yleisgeminaatiota. Yleisgeminaatiossa lyhyen painollisen tavun jälkeinen konsonantti geminoituu, esimerkiksi *ennää*.

4 Teoreettinen viitekehys ja metodit

Luvussa neljä esittelen oman tutkimukseni teoreettisen viitekehysten ja sen kannalta tärkeimmät käsitteet ja metodit. Luvussa 4.1 ja sen alaluvuissa esittelen puheen ja tekstin suhdetta: millaisia eroja puheella ja kirjoitetulla tekstillä on, ja millaisissa tilanteissa kirjoitettua puhetta yhteiskunnassa käytetään. Tarkemmin esittelen kirjoitettua puhetta lehtiartikkeleissa sekä kirjoitettuun muotoon käännettyä murretta. Luvussa 4.2 esittelen variaationtutkimuksen ja erityisesti siihen liittyvät kolme aaltoa, joista kaikista omassa tutkimuksessani on piirteitä. Luvussa 4.3 ja sen alaluvuissa esittelen tavallisten kielenkäyttäjien metakieleen ja sen käsitteisiin ja termeihin.

4.1 Puheen ja tekstin suhteesta

Omassa tutkimuksessani tutkin sekä puhuttua että kirjoitettua puhetta ääneen puhutuissa haastatteluissa ja kirjoitetuissa lehtisitaateissa ja sosiaalisen median teksteissä. Vaikka puheen ja tekstin sanoma olisi päällisin puolin sama, puhuttu ja kirjoitettu kieli eroavat toisistaan monessa suhteessa. Puhuminen on kehollista toimintaa, ja puhuessa sanomaan vaikuttavat muutkin asiat kuin pelkkä puhe, esimerkiksi puhujan ääni ja sen prosodia, eleet, katseet ja asento. Kirjoittaminen taas on kirjoittajansa tuote, eikä se puheen tapaan ole sidottuna aikaan tai paikkaan: toisin kuin kirjoitus, puhe on tallennuksesta huolimatta vain hetkellistä. Kirjoitettu teksti on harvemmin täysin spontaania, vaan siinä esiintyvät kielelliset piirteet ovat aina ainakin jollain tasolla tietoisia valintoja. (Tiittula & Nuolijärvi 2016: 8; Tiittula & Voutilainen 2016: 30.)

Tässä luvussa keskityn kahteen tutkimusaiheeni kannalta relevanttiin tilanteeseen, joissa puhuttua kieltä muutetaan kirjalliseen muotoon. Yksi osa-aineistoistani koostuu lehtiartikkeleista, joissa urheilijoiden sitaattit on kirjoitettu käyttäen puhekielisiä piirteitä, erityisesti heidän puhumansa murteen piirteitä. Luvussa 3.1.1 käsittelenkin sitaattien muotoa ja tehtävää lehtiartikkeleissa: miten yleisiä puhekielisyydet lehtiteksteissä yleisesti ovat, ja minkälaisissa konteksteissa ja tarkoituksissa artikkeliaineistojeni kaltainen, haastateltavan

murteellisen kielimuodon jäljittely sitaateissa esiintyy? Aineistossani on myös urheilijoiden itsensä kirjoittamia tekstejä, joissa näkyy puhekielisyys ja murteellisuus. Luvussa 3.1.2 keskitynkin tarkemmin kirjoitettuun murteeseen; sen käyttötarkoituksiin ja motiiveihin myös muissa konteksteissa kuin lehtijuttujen sitaateissa.

4.1.1 Sitaatit ja niiden puhekielisyys lehtiartikkeleissa

Aarni Penttilä (1963: 647; Kalliokoski 2005: 10–11) määrittelee sitaatin referaatiksi, joka on, tai ainakin yrittää olla samanlainen kuin alkuperäinen esitys. Todellisuudessa, varsinkaan lehtiartikkeleissa, haastateltavan puheen ja juttuun tulevan sitaatin suhde ei kuitenkaan ole yksi yhteen. Sitaatteja muokataan lähes aina ja monin eri tavoin. Haastattelupuheesta poistetaan esimerkiksi taukoja ja muita puheen suunnitteluun liittyviä ilmauksia (*öö*, *niinku*, itsekorjaukset), jotka kuuluvat kiinteästi puhuttuun kieleen, mutta kirjoitettuna herättävät mielikuvan sekavasta ja epävarmasta puhujasta. Lisäksi myös puhekielisyysä, jyrkkiä tai aggressiivisia ilmauksia ja vieraskielisen puhujan kielenvirheitä korjataan pois. (Haapanen 2016a: 197–208, Tiittula & Nuolijärvi 2013: 36.) Sitaattien muokkauksen tavoitteena onkin varmistaa, että lukijat ymmärtävät sitaattien kieltä. On tärkeää ymmärtää, että lehtijuttu on oma itsenäinen kokonaisuutensa, ei haastattelun kirjallinen selostus (Haapanen 2016b: 247, 2017a: 40–41).

Kuten aineistoni artikkeleista näkee, haastateltavan puhetta ei kuitenkaan aina yleiskielistetä, vaan hänelle ominaista puhetapaa tuodaan esiin puhekielisten tai murteellisten ilmaisujen kautta. Tällöin puhekielisellä muodolla voi ajatella olevan jutun kannalta jokin erityinen tehtävä, joka ei välittyisi, jos sitaatit olisi kirjoitettu yleiskielellä. Puhekielisillä ilmauksilla voidaan esimerkiksi rakentaa henkilökuvaa tai luoda illuusiota puheesta, tai niitä voidaan käyttää tekstin tehokeinoina. Luodakseen puheen illuusion toimittajan ei kuitenkaan tarvitse tuoda tekstiin kaikkia haastateltavan puhekielisiä piirteitä, vaan valita niistä vain muutama, sillä maallikkolukijalle liian tarkkaan litteroidut sitaatit voivat olla haastavaa luettavaa. (Haapanen 2016a: 211–216, 2017b: 202.) Ruuskasta ja Jauhojärveä koskevissa artikkeleissa toimittajat eivät kuitenkaan ole esitelleet lukijoille näille urheilijoille ominaista

puhetapaa vain muutaman murrepiirteen avulla, vaan kuten luvuissa 5.3 ja 6.3 käy ilmi, sitaateissa on runsaasti joko savolais- tai peräpohjalaismurteiden piirteitä.

Toini Rahtu (2016) on tutkinut murteenkäyttöä keinona luonnehtia henkilöitä lehtiartikkeleissa. Hän tutki kahta suomalaisen lehden artikkelia, joissa molemmissa haastateltavien sitaatit ovat enemmän tai vähemmän murteella kirjoitettuja. Artikkeleiden analyysin lisäksi tutkimuksessa selvitettiin 56 kääntäjäopiskelijan mielikuvia kyseisistä teksteistä. Rahtu osoittaa, että murteenkäyttö on yksi olennainen keino (esimerkiksi toimittajan näkökulman ohella), jolla toimittaja voi vaikuttaa lukijan mielikuvaan haastateltavasta. Tutkimuksen aineistona olleessa toisessa artikkelissa haastateltavan sitaatit olivat hyvin murteellisia, kun taas toisessa artikkelissa haastateltava puhui muuten yleiskielisesti, mutta monet vierasperäiset sanat oli muutettu murteelliseen muotoon (esim. *feministit* > *veministit*). Tässä tapauksessa murteellisuudesta syntyy kuva sivistymättömästä, ”juntista” ihmisestä. (mta.). On muistettava, että myös muut artikkelin osatekijät herättävät lukijoissa mielikuvia, mutta murteenkäyttö on yksi olennainen keino.

Murteiden käyttöä lehtiartikkeleissa on tutkinut myös Tuulia Kujanpää (2016), jonka opinnäytetyössä tutkimuskohteena on pohjalainen paikallislehti *Komiat*. Kujanpään haastattelemat paikallislehden toimittajat pitivät murteiden käyttöä tärkeänä, sillä se luo heidän mukaansa lukijoihin tuttavallista suhdetta, lähentää heitä lehteen, sekä lisää juttujen huumoria ja väriä, mutta toisaalta murre ei heidän mukaansa sovi kaikkiin lajeihin ja voi liiallisesti käytettynä häiritä lukijaa. (Kujanpää 2016: 23–26.)

Eri murteisiin ja niiden piirteisiin liittyvät asenteet voivat vaikuttaa siihen, mitä piirteitä toimittaja valitsee käytettäväksi sitaateissa, riippuen siitä, halutaanko haastateltavasta antaa positiivinen, negatiivinen vai neutraali kuva lukijoille. Esimerkiksi monissa lukemissani Jauhojärveä käsittelevissä jutuissa hänen sitaattinsa ovat muuten yleiskielisiä, mutta yksikön ensimmäinen persoona on kirjoitettu muotoon *mie*. Tämä persoonapronominityyppi (*mie*, *sie*) on monissa tutkimuksissa osoitettu piirteeksi, joka leviää oman murrealueensa ulkopuolelle ja jolla maalaisuudesta ja paikallisuudesta huolimatta on myönteinen arvolataus ja tunnettavuus (esim. Mantila 2004: 328). Myönteisen arvolatauksen ansiosta Jauhojärven muita murteellisuuksia ei välttämättä tarvita, koska jo pronomini *mie* luo lukijalle illuusion lappilaisesta puhujasta.

4.1.2 Kirjoitettua murretta

Murretta käytetään myös monissa muissa konteksteissa kuin vain lehtiartikkeleiden sitaateissa. Kaunokirjallisuudessa murretta on käytetty jo 1800-luvulla. Silloin puhekieli oli tapa merkitä sen puhuja romaanissa jotenkin poikkeavaksi, esim. maalaiseksi tai muukalaiseksi (Tiittula & Nuolijärvi 2013: 233–234). Kuten aiemmin esitin lehtiartikkeleiden puhekielisyydestä (ks. lukua 4.1.1), myöskään kaunokirjallisuudessa esitettyä puhetta ei voi pitää samana asiana kuin realistista, spontaania puhetta. Puhuttu kieli on aina tilannesidonnaista, kun taas kirjallisuudessa esitetty kieli on kirjailijan siihen varta vasten kehittämää, ja syntyprosessi usein pitkä ja harkittu (Page 1988: 3–4, Nuolijärvi & Tiittula 2016: 225, Kalliokoski 1998: 188). Näistä eroista huolimatta lukija pystyy lukemaan ja ymmärtämään kummallisia ja hullujakin dialogeja, sillä hän peilaa lukiessaan niitä todellisiin keskustelutilanteisiin (Kinzel & Mildorf 2012: 17). Minkälaisia motiiveja murteiden kirjoittamiseen sitten on? Kosken (2002) mukaan ”[m]urteella puhutaan ja kirjoitetaan siksi, että se tuntuu kansanomaiselta ja sillä tavalla tuttavalliselta ja rennolta, ei-herraskaiselta”. Murteen pyrkimys on luoda lukijalle illuusio ”aidosta puheesta” (Kalliokoski 1998: 184), ja lisäksi murteenkäytöllä voidaan kaunokirjallisuudessa kuvata henkilöhahmoja ja heidän sosiaalista ja alueellista taustaansa. Kirjakielinen teksti voi myös tuntua varsinkin kirjoitetuissa sitaateissa jäykältä ja suuhun sopimattomalta, kun taas murteen avulla tekstiin ja hahmojen dialogeihin saadaan viihteellisyyttä, leikillisyyttä ja huumoria (Keskimaa 2013: 510–511; Kalliokoski 1998: 189–190).

Internet-teksteissä esiintyvää erilaisten kielimuotojen vaihtelua on tutkittu jonkin verran analysoimalla yksittäisten piirteiden esiintymistä suurista aineistomassoista esim. Twitteristä (ks. esim. Eisenstein 2013, 2018). Suomessa aiheesta on tehty lähinnä pro gradu -tutkielmia, joiden aineistona ovat olleet esim. Facebook, erilaiset keskustelufoorumit ja IRC-keskustelualusta (ks. esim. Heinisuo 2015; Hynönen 2008; Karppinen 2011). Tutkimuksissa on saatu selville, että murteellisuutta esiintyy sosiaalisessa mediassa sekä äänne- että sanatasolla. Jotkut sanat, kuten reaaliaikaisessakin puheessa, leviävät murrealueidensa ulkopuolelle myös sosiaalisessa mediassa, ja tietyt murremuodot saavat sosiaalisessa mediassa enemmän jalansijaa kuin toiset.

Oma tutkimukseni kohdistuu suurien aineistomassojen sijaan yksittäisiin julkisuudenhenkilöihin ja heidän käyttämäänsä kieleen sosiaalisessa mediassa. Tällaista

tutkimusta ei ainakaan Suomen kontekstissa ole juurikaan tehty, poikkeuksena Koivusalon (2016) pro gradu -tutkielma, jossa hän tutkii kymmenen suomalaisen julkisuudenhenkilön Twitter-palvelun twiittejä ja niiden osallistujaroolien rakentumista. Oletan, että aineistoni Facebook-päivitysten murteellisuuden taustalla näkyvät osittain samat motiivit kuin puhutussa murteessa: identiteetin rakentaminen ja oman kotiseudun ja siihen kuulumisen esiin tuominen (Vaattovaara 2009: 116–119; Sosiaalisen median avulla ihmisillä on nykyään mahdollisuus jakaa henkilökohtaisia ja reaaliaikaisia tapahtumia tai omia mielipiteitä (Zappavigna 2012: 37), ja julkisuudenhenkilöillä on omilla sosiaalisen median sivuillaan mahdollisuus kertoa kuulumisia ja tietoja, joita ei välttämättä tv-haastatteluissa tai lehtijutuissa tule esille, ja koska he ovat pääosin itse vastuussa sisällöntuotannosta, he voivat myös vahvemmin tuoda omaa persoonaansa esiin kuin perinteisissä medioissa. Sosiaalisessa mediassa myös vuorovaikutus omien seuraajien ja fanien kanssa on enemmän molemminpuolista, sillä julkisuudenhenkilö näkee seuraajiensa kommentit päivitysten alla, siinä missä televisiohaastattelujen tai lehtiartikkeleiden kirvoittamat kommentit jäävät häneltä kuulematta.

4.2 Variaationtutkimus

Analysoidessani urheilijoiden murretta ja sen variaatiota erilaisissa konteksteissa hyödynnän variaationtutkimuksen metodeja. Perinteisessä variaationtutkimuksessa kielen variaatiota on selitetty ulkoisten muuttujien, kuten iän, sukupuolen ja sosiaalisen aseman avulla, mutta vaikka niiden avulla voi tehdä päätelmiä ryhmiä tarkasteltaessa, yksilöiden kielessä muuttujat eivät välttämättä selitä variaatiota (Lappalainen 2004: 13, 15). Tästä syystä pyrin omassa tutkielmassani kvantitatiivisen murrepiirteiden analysoinnin lisäksi selittämään mahdollista variaatiota myös kvalitatiivisin keinoin. Variaationtutkimus onkin alkanut etsimään variaatiota selittäviä tekijöitä myös muualta kuin ulkoisista muuttujista.

Penelope Eckert (2012) on jakanut variaationtutkimuksen kolmeen aaltoon. Ensimmäisen aallon variaationtutkimus keskittyi tutkimaan kielen äänne- ja muotopiirteiden variaatiota suurissa populaatioissa kielenulkoisten muuttujien, kuten sukupuolen, iän ja sosiaalisen aseman, avulla. Esimerkkinä ensimmäisen aallon variaationtutkimuksesta käytetään

usein Labovin klassikotutkimusta New Yorkin puhekielestä (Eckert 2012: 88, Lehtonen 2015: 37). Suomalaisessa sociolinguistiikassa ensimmäisen aallon variaationutkimusta on tehty ja tehdään edelleen. Tällaisia tutkimuksia ovat muun muassa nykysuomalaisen puhekielen murroksen tutkimus, Helsingin puhekieltä tutkiva pitkittäistutkimus ja Kotuksen murteenseurauhanke (ks. esim. Kuparinen 2018; Nuolijärvi & Sorjonen 2005; Mielikäinen 1980, 1981a, 1981b, 1986; Jonninen-Niilekselä 1982).

Toisen aallon tutkimus keskittyy suurten ryhmien sijaan pienempiin yhteisöihin ja tutkii kielen variaatiota näiden yhteisöjen sisällä etnografisella tutkimusotteella. Yhteisöt eivät ole keinotekoisesti luotuja ja rajattuja vaan todellisia ryhmiä. Iän, sukupuolen ja sosiaalisen aseman lisäksi variaation merkitystä on etsitty etnografian keinoin tarkastelemalla paikallisia normeja ja ryhmiä (Eckert 2012: 91). Esimerkiksi sopii tutkimus, jossa Eckert (1989) on tutkinut detroitilaista lukiota. Oppilaista erottui kaksi erilaista ryhmää, joita tutkija kutsuu nimillä *'jocks'* ja *'burnouts'*. Ryhmät eroavat toisistaan niin ulkoisesti kuin kielellisestikin. Suomenkielisessä tutkimuksessa toisen aallon variaationutkimusta edustaa Hanna Lappalaisen väitöskirja (2004), jossa hän tarkastelee saman seurakunnan jäsenten kielellistä variaatiota erilaisissa tilanteissa.

Kolmas aalto keskittyy kielenulkoisten ja sosiaalisten muuttujien sijaan kielenkäytön tyylillisiin valintoihin: miten kieli rakentaa puhujien sosiaalista identiteettiä, vahvistaa olemassa olevia rakenteita (esimerkiksi näkemystä savolaisista puhujista kieroina) tai rakentaa uusia rakenteita tai tyylejä? Kolmannessa aallossa kielenpiirteitä ei nähdä pysyvien kategorioiden luojina, vaan kategoriat voivat muuttua käyttäjiensä tekemien kielellisten valintojen perusteella. (Eckert 2012: 93–94.)

Oman tutkimukseni kannalta tärkeä, kolmannelle aallolle ominainen käsite on kielen indeksisyys. Indeksisyys tarkoittaa merkin (kielitieteessä kielellisen merkin) kykyä ilmaista tai kertoa jotakin tarkoitteestaan. Esimerkiksi persoonapronomini *mie* voi olla indeksi muista murrepiirteistä riippuen joko karjalaisuudelle tai peräpohjalaisuudelle (Lehtonen 2015: 35; Sorjonen, Rouhikoski & Lehtonen 2015: 17). Michael Silverstein (2003) on määritellyt indeksisyyden indeksisen järjestyksen mallin avulla. Niinpä edellä ollut esimerkki voidaan tulkita siten, että *mie* ja sen kytkös tiettyyn alueeseen edustaa ensimmäisen asteen indeksisyyttä, jossa kielenpiirre on merkki siitä, että puhuja kuuluu johonkin alueellisesti tai sosiaalisesti määrittyvään ryhmään (esimerkissä *karjalaisuuteen* tai *peräpohjalaisuuteen*). Piirteiden esiintyminen on ensimmäisen asteen indeksisyydessä usein tiedostamatonta, eikä niitä siksi

myöskään kommentoida (Silverstein 2003: 193–194, Lehtonen 2015: 36). Toisen asteen indeksisyydessä sama kielenpiirre alkaa ilmentää puhujaan liittyviä kielen ulkopuolisia ominaisuuksia, kuten persoonapronomini *mie* voisi ilmentää sen käyttäjäryhmän iloisuutta, touhukkuutta tai puheliaisuutta. Kahden ensimmäisen asteen indeksisyyden päälle voi liittyä uusia indeksisyyden tasoja, joilla piirrettä voidaan tietoisesti toisintaa ja matkia (kuten Putous – tv-ohjelmassa Ansku-niminen vitsihahmo käyttää *mietä* tuodakseen ilmi taustansa ja luonnettaan) ja sitä voidaan myös kommentoida (Sorjonen ym. 2015: 18–19).

Tutkimuksessani on piirteitä variaationtutkimuksen kaikista aalloista. Vaikka tutkimani kielimuodot voidaan helposti nimetä aluemuurteiksi ja kuvaan niissä ilmenevää variaatiota määrällisin keinoin (vrt. ensimmäinen aalto), ei tarkoitukseni ole selittää tutkimieni urheilijoiden tai heistä kirjoittavien toimittajien kielellisiä valintoja pelkästään kielenulkoisten muuttujien avulla, vaan tutkia myös sitä, miksi kielimuotoja käytetään ja mitä niiden käytöllä pyritään rakentamaan (vrt. toinen ja kolmas aalto).

4.3 Tavallisten kielenkäyttäjien kieltä koskevat käsitykset

Hyödynnän omassa tutkimuksessani jonkin verran kansanlingvististä ja muuta kieliassennetutkimusta, kun tarkastelen sitä, miten tavalliset kielenkäyttäjät kommentoivat tutkimieni urheilijoiden murretta. Oma tutkimukseni asettuu kansanlingvistisen ja sosiaalipsykologisen kieliassennetutkimuksen välimaastoon, joten seuraavassa alaluvussa 4.3.1 esittelen niitä molempia hieman tarkemmin. Luvussa 4.3.2 esittelen Prestonin kehittelemän kielitietoisuuden jatkumon sekä käsitteet metakieli 1 ja 2, joiden avulla olen analysoinut ja jaotellut e-kyselylomakkeen vastauksia.

4.3.1 Kansanlingvistiikka ja muu kieliassennetutkimus

Kieli ei ole erillinen osa ympäristöstään tai käyttäjistään, vaan kielentutkijoiden lisäksi sitä voivat vapaasti kommentoida myös tavalliset kielenkäyttäjät. Kansanlingvistiikassa keskipisteenä ovatkin juuri tavallisten kielenkäyttäjien havainnot: mitä he kielestä havainnoivat,

millaisina he näkevät eri kielimuodot ja niiden puhujat (Preston 2006a)? Oma tutkimukseni on osa kansandialektologista suuntausta, jossa tutkitaan erityisesti havaintoja ja käsityksiä eri murteista ja niiden puhujista. (Preston 2006b). Kansanlingvistiikan on katsottu käynnistyneen varsinaisesti Yhdysvalloista 1980-luvulla, kun Dennis R. Prestonin tutkimukset yhdysvaltalaisen murrekäsityksistä ilmestyivät (Mielikäinen & Palander 2014: 17). Kansanlingvistiikan varhaisina esikuvina on pidetty Japanissa ja Hollannissa 1930–50-luvuilla toteutettuja kyselyitä maallikkojen murrekäsityksistä (Preston 1999b). Kansanlingvistiikalle tyypillisiä tutkimusmenetelmiä ovat esimerkiksi erilaiset mentaalikartat, joiden avulla voidaan tutkia tutkittavien käsityksiä murrerajoista ja mielikuvia murteista (esim. Palander 2011) ja murteentunnistustestit (esim. Nupponen 2011). Useissa tutkimuksissa näitä menetelmiä on myös yhdistelty, jotta on saatu mahdollisimman tarkka ja laaja käsitys tavallisten kielenkäyttäjien havainnoista ja mielikuvista (Mielikäinen & Palander 2014: 25).

Kansanlingvistiikka liittyy laajempaan kieliasenteiden tutkimuskenttään. Kansanlingvistiikan lisäksi on olemassa myös muunlaista kieliasennetutkimusta, josta osalla on vahva kytkös sosiaalipsykologiaan. Siinä missä kansanlingvistiikassa keskitytään tavallisten kielenkäyttäjien kielitietoisuuteen eli havaintoihin ja mielipiteisiin itse kielestä, sosiaalipsykologisessa tutkimustraditiossa huomion kohteena eivät ole havainnot kielestä tai sen piirteistä, vaan eri kielimuotojen sosiaalinen evaluointi esimerkiksi erilaisten adjektiiviskaalojen avulla (esim. *kaunis–ruma*). Tällaisessa kieliasennetutkimuksessa tärkeää ei siis ole, tunnistavatko tai erottavatko tutkittavat kuulemistaan näytteistä yksittäisiä kielenpiirteitä, vaan tutkimuskohteena ovat heidän asenteensa koko puhetapaa kohtaan. (Preston 1999a: xxiii–xxiv, Niedzielski & Preston 2000: 8–9.) Tutkimuksessa on käytetty paljon epäsuoria menetelmiä, kuten *matched guise* –tekniikkaa. Tekniikan ideana on, että vastaajat kuuntelevat näytteitä, joissa yksi puhuja lukee saman tekstin eri tavoin, minkä jälkeen heidän täytyy arvioida näytteitä erilaisten asennetta mittaavien kysymysten avulla. Vastaajien annetaan siis ymmärtää, että näytteissä puhuvat eri puhujat, vaikka tosiasiassa näytteitä erottaa vain tutkijoiden määrittelemä murre, aksentti tai yksittäinen kielenpiirre. (Garrett, Coupland & Williams 2003: 51–53.)

Kuten jo aiemmin esitin, omassa tutkimuksessani on piirteitä sekä kansanlingvistiikasta että sosiaalipsykologisesta kieliasennetutkimuksesta. Teettämässäni kyselyssä vastaajat ovat havainnoineet sekä murteita, niiden nimiä ja eri piirteitä, jotka ovat keskeisiä tutkimuskohteita

kansanlingvistiikassa, mutta myös arvioineet murteiden puhujia erilaisten väittämien ja adjektiiviskaalojen avulla. Oma tutkimukseni eroaa kuitenkin monista asennetutkimuksista, koska vastaajat ovat mitä luultavammin olleet tietoisia, keitä tutkimuskohteeni ovat ja ainakin suurin piirtein siitä, mistä huomion kohteena olevat urheilijat ovat kotoisin.

4.3.2 Metakieli ja kielen jatkumot

Hän [Antti Ruuskanen] [on] kaikkein mukavimman oloinen osittain tuon murteensa ansiosta. Hauskan kuuloista ja miehen aitous toimii.

(vauva.fi -keskustelupalsta 11.8.2012)

Kansanlingvistiikkaa on pidetty lingvistien keskuudessa varsinkin aiemmin epätarkkana ja turhana tieteenalana johtuen siitä käsityksestä, että tavallisilla kielenkäyttäjillä ei olisi tarpeeksi resursseja puhua kielestä (Niedzielski & Preston 2000: 3–10). Nykysosiolingvistiikassa ei kuitenkaan olla tätä mieltä, sillä vaikka tavallisella kielenkäyttäjällä ei ole käytössään samoja menetelmiä tai ymmärrystä kielen variaation tutkimiseen, eikä hän näin voi tutkijan tapaan jäsentää havaintojaan tieteellisellä tavalla, hän puhuu silti samasta kielestä (Vaattovaara 2009: 30). Tavallisten kielenkäyttäjien kieltä koskevia kommentteja on lajiteltu sen mukaan, minkälaisia ja -tyyppisiä ne ovat. Preston (1996: 40–45) on tehnyt nelikohtaisen jaottelun mallikoiden kielikommenttien tyypeistä, jotka muodostavat toisistaan erillisiä kielitietoisuuden jatkumojia.

1) *Saatavuus/pääsy, käsiteltävyys* (engl. *availability*). Kaikki kielen ilmiöt eivät ole samalla tavalla maallikkojen huomion ja kommentoinnin kohteena. Jotkin kielen ilmiöt päätyvät helposti huomion kohteeksi (kuten esim. jälkitavujen välinen *h*), kun taas toiset jäävät maallikoilta usein huomaamatta tai ainakin kommentoimatta joko vähäisemmän kiinnostavuuden tai havainnoinnin vaikeuden takia (esim. erikoisgeminatio).

2) *Täsmällisyys* (engl. *accuracy*). Kyse on siitä, miten tarkasti maallikoiden huomiot eri kielenpiirteistä noudattavat todellisuutta ja lingvistien saamaa tutkimustietoa. Aineistossani on

esimerkiksi kohta, jossa toimittaja on kirjoittanut sitaattiin Jauhojärven käyttämää jälkitavujen *h*:ta, mutta kyseisessä sanamuodossa *h* ei perinteisen murteen mukaan esiinny.

3) *Yksityiskohtaisuus* (engl. *detail*). Maallikoiden kuvausten yksityiskohtaisuus vaihtelee. Havainnot kielenilmiöistä voivat olla hyvin yleisluontoisia (esim. savon murretta kuvataan juntiksi, mutta ei kerrota, mikä siitä tekee junttia) tai sitten yksityiskohtaisempia (esim. konsonanttien kahdentuminen).

4) *Imitointikyky* (engl. *control*). Maallikon kyky matkia erilaisia kielenilmiöitä tai kielimuotoja. Imitointikykyä ei omassa tutkimuksessani oikeastaan esiinny, sillä vaikka toimittajat tuovat sitaateissa esille urheilijoiden murretta, ne ovat pikemminkin haastattelupuheen osittaista litterointia kuin imitointia.

Tutkimukseni kyselylomakkeeseen vastanneet kuvailevat tutkimieni urheilijoiden käyttämää kieltä monin eri tavoin. Kieltä, jota ihmiset käyttävät puhuessaan kielestä, kutsutaan metakieleksi. Niedzielski ja Preston (2000: 302–314) ovat jakaneet maallikoiden kielestä käyttämän metakielen kahteen eri tasoon: *metakieli 1*:een ja *metakieli 2*:een. Ensimmäisen tason metakielellä kuvaillaan puhtaasti kieltä, kielenilmiöitä ja -piirteitä, esimerkiksi *kaksoiskonsonantti* tai *sanojen vääntely*. *Metakieli 1* ei siis sisällä asenteellisia ilmauksia kielestä, kun taas toisen tason metakielessä tavalliset kielenkäyttäjät tuovat ilmi asenteitaan kieltä tai kielimuotoja kohtaan, ja usein heidän kommenteissa sekoittuvat kielestä ja kielen puhujasta kertovat luonnehdinnat. Luvun alussa oleva keskustelupalstan kommentti, jossa kommentoija kuvailee Ruuskasen puhetta hauskan kuuloiseksi, on hyvä esimerkki metakieli 2:sta. Metakieli 2 tuo siis ilmi jo syvälle juurtuneita uskomuksia ja stereotypioita kielestä, kuten keskustelupalstan kommentissa esiintyvät hauskuus ja aitous (ks. esim. Nupponen 2011; Mielikäinen–Palander 2014: 109).

5 Ruuskasen murre, sen esittäminen ja siihen liittyvät mielikuvat

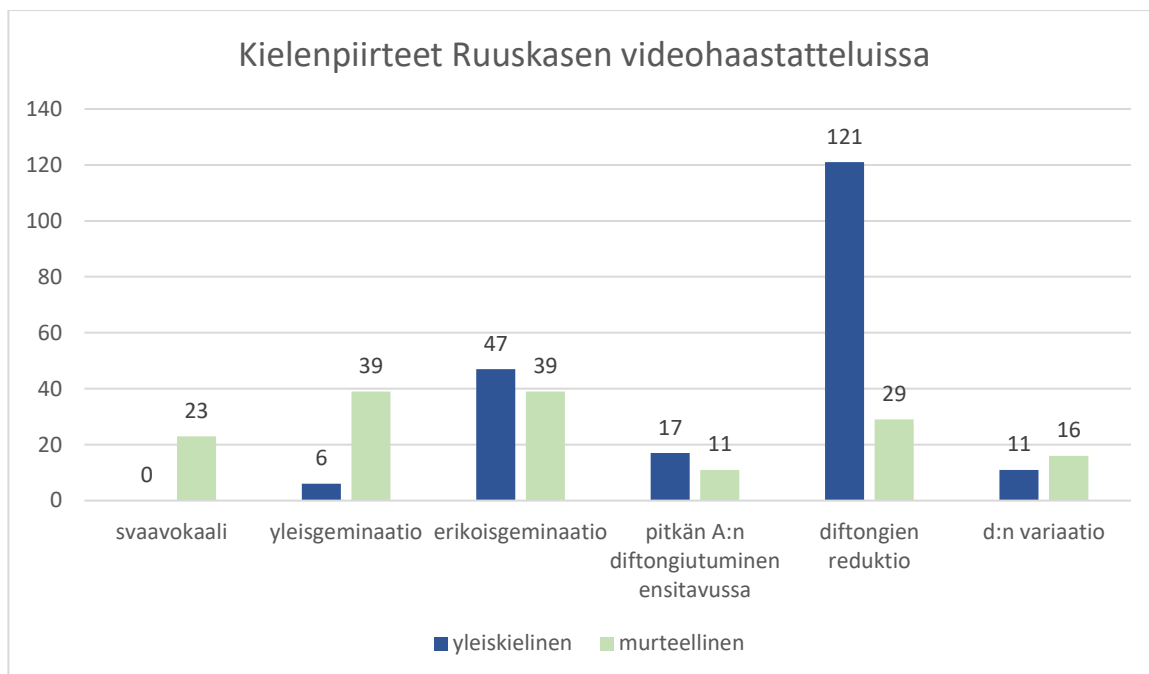
Tässä luvussa tarkastelen Antti Ruuskasta koskevaa aineistoa. Ensimmäisessä alaluvussa tarkastelun kohteena ovat litteroitujen videohaastattelujen murrepiirteet. Toisessa alaluvussa tarkastelen murrepiirteitä Ruuskasen itsensä kirjoittamissa ja hänen sosiaalisessa mediassa julkaisemissa teksteissä, ja kolmas luku käsittelee Helsingin Sanomien Kuukausiliitteen haastattelua, jossa Ruuskasen repliikit on kirjoitettu murteellisesti. Alaluvussa 5.4 tarkastelen tekemäni kyselyn vastauksia liittyen Ruuskasen murteenkäyttöön ja sen vaikutukseen hänen julkisuuskuvaansa. Viimeisessä luvussa kokoaan yhteen tuloksia siitä, millaista kieltä Ruuskanen puhuu, miten hän itse tiedostaa murteensa kirjoittamissaan teksteissä, miten media esittää hänen puhettaan ja miten tavalliset kielenkäyttäjät siihen suhtautuvat.

5.1 Videohaastattelut

Tarkastelen Antti Ruuskasen käyttämiä murrepiirteitä neljän litteroidun videohaastattelun perusteella. Haastatteluista kolmessa on kyseessä niin sanottu tavallinen haastattelu, jossa toimittaja kysyy Ruuskaselta kysymyksiä, joihin hän vastaa. Neljäs video on Maaseudun tulevaisuus –lehden tekemä uutisvideo, jossa toimittajan kysymiä kysymyksiä ei suoraan kuulla, vaan juttu on rakennettu toimittajan kertojajäänen ja Ruuskasen vastausten ympärille.

Keskityn analyysissä erityisesti kuuteen piirteeseen, joita voi pitää hyvin tyypillisinä ja leimallisina savolaismurteille (esim. Kettunen 1930: 104–121, Lyytikäinen ym. 2013: 405–410). Valitsemani piirteet ovat yleisgeminatio, itämurteiden erikoisgeminatio, svaavokaali, pitkän *a:n* ja *ä:n* diftongiutuminen ensitavussa, yleiskielen *d:n* variaatio sekä diftongien reduktio. Luvun lopussa esittelen lyhyesti myös muita aineistossa esiintyviä murrepiirteitä.

Kuviossa 1 näkyvät analysoitavat kielenpiirteet ja niiden yleiskielinen ja murteellinen esiintyvyys:

Kuvio 1. Tutkittavien kielenpiirteiden esiintyvyys Ruuskasen videohaastatteluissa.

Svaavokaalin käyttö on haastattelujen perusteella Ruuskasen puheessa täysin säännönmukaista, sillä haastatteluissa ei ole yhtäkään kohtaa, jossa svaavokaalia ei olisi. Savolaismurteissa svaavokaalin esiintymismahdollisuudet ovat pohjalaismurteita kapeammat, eikä niitä esiinny kuin *l*-alkuisissa konsonanttiyhtymissä (Lyytikäinen ym. 2013: 409). Seuraavassa esimerkissä, jossa Ruuskanen vastaa toimittajan kysymykseen seuraavan kisan vastustajasta, näkyy hyvin svaavokaalien esiintyvyys:

1) no kieltämättä jos sitä *ulukosesti* kahtoo ni *melekone* karjuhan se on tuota mutta tälle kesälle ni *kolome* kertaa ollaa samassa *kilippailussa* oltu ja kaks yks on mulle vielä voetot että toevotaa että se huomennakkii säilyy se meikäläisen johtoasento asema mutta varmasti kova *kilipailu* tulee olemmaa että *helepolla* ei ainakaan piäsö huomenna

Aiemmissa tutkimuksissa (esim. Nuolijärvi-Sorjonen 2005: 75–77; Nuolijärvi 1986) on huomattu, että svaavokaalin käyttö on varsinkin miespuhujille hyvin yleistä, ja Mantilan (2004: 329) mukaan svaavokaaliin liitetäänkin usein sellaisia piirteitä kuin maskuliininen, suomalainen ja maalainen. Myös esimerkiksi Pellikan pro gradu -tutkielmassa informantit yhdistivät

svaavokaalin käytön savolaisuuteen ja maalaisuuteen (Pellikka 2017: 43). Ruuskasen runsasta svaavokaalien käyttöä voi selittää siis ainakin hänen sukupuolensa, mutta kenties taustalla on myös hänen julkisuuskuvansa: julkisuuskuvaan liittyy läheisesti murre, joten hänellä ei ole tarvetta välttää antamasta itsestään murteellista kuvaa, vaan jopa ylläpitää sitä. Toisaalta svaavokaali yhdistetään myös puhujan ja tilanteen rentouteen sekä tietoiseen kielellä leikittelyyn (Mielikäinen 1988: 100, Räsänen & Palander 2015: 15), joten se voi olla myös humoristisuuden indeksi.

Yleisgemmaatio on Ruuskasenkin puheessa litteroitujen haastattelujen perusteella yhdenmukainen, sillä sitä esiintyy yli kolmessa neljäsosassa aineiston mahdollisista yleisgemmaation paikoista. Yleisgemmaatio on edelleen elinvoimainen murrepiirre itämurteissa ja erityisesti savolaismurteissa (esim. Ikäheimonen 2012: 53–56, Nuolijärvi & Sorjonen 2005: 46–47), mutta sitä esiintyy laajasti myös muilla murrealueilla (esim. Isto 2014: 30, Nahkola 1987: 73–88). Kenties sen laaja-alaisuuden takia savolaiset itse eivät kuitenkaan koe yleisgemmaatiota vahvasti savolaismurteena, vaan muut, ahtaammin alueelle ominaiset piirteet syrjäyttävät sen (Nupponen 2011: 97).

Yleisgemmaatiota voi esiintyä sekä pää- että sivupainollisen tavun jälkeen ja se on suurin piirtein yhtä yleinen molemmissa asemissa (Nuolijärvi & Sorjonen 2005: 47). Esimerkissä 2, jossa Ruuskanen antaa vinkkejä urheilu-urasta haaveileville lapsille ja nuorille, näkyy hyvin, että Ruuskasen puheessa yleisgemmaatiota esiintyy paljon pääpainollisen tavun lisäksi myös sivupainollisen tavun jälkeen, ja koko aineistossa ei olekaan yhtään muotoa, jossa sivupainollisen tavun jälkeinen konsonantti olisi geminoitumaton.

2) no itellä on semmone kokemus että idoleista minäki saen näitä sykkeitä tähä urhheiluun ni eiku vaan rohkkeesti *kokkeilemmaa* eri urheilumuotoja ja keppiä ehtimmää pusikosta ja sitä *viskelemmää* ni kyllä siinä se on mukavata touhua eiku rohkkeesti vua *kokkeilemmaa*

Kuudesta kohdasta, jossa yleisgemmaatiota ei esiinny, kolme on saman sanan *kisa* eri muodoissa. Esimerkkiin 3 on koottu kaikki ne tapaukset, joissa sana esiintyy yleiskielisessä muodossaan.

3) tuli sitte kooste noista Soulin *olumppiakisoista* ja mieste keihäänheito finaalista

no, ehkä, kyllä se varmaan se kovempi paikka on siellä *kisoissa* ku on kuitenkin mies miestä vasttaa taistellaa

no kyllä se jo lähttee niinku pikkupojan haaveesta neljävuotiaana päättää että haluaa joskus pärjätä *olumppiakisoissa* ja varsinki voittaa siellä

Yleisgeminaation sääntöjen mukaan jokaisessa kolmessa kohdassa voisi esiintyä geminoitunut variantti, mutta Ruuskanen ei kertaakaan käytä murteellista muotoa *kisa*-sanana taivutusmuotojen kanssa. Yksi todennäköinen syy yleiskieliseen muotoon on, että tietyissä sijamuodoissa sananmuoto on homonyminen *kissa*-lekseemin vastaavien taivutusmuotojen kanssa.

Johtuen erikoisgeminaation väljistä reunaehdoista, kyseiselle piirteelle on runsaasti esiintymismahdollisuuksia Ruuskanen puheessa. Erikoisgeminaation mahdollistavia kohtia puheessa on yhteensä 86, mutta niistä vain alle puolessa on kuultavissa geminoitunut konsonantti. Itämurteiden erikoisgeminaatiota pidetäänkin vakiintumattomana kielenilmiönä ja sen käyttöä fonologisesti horjuvana. Se harvoin esiintyy puheessa täysmittaisena, vaan asteittain joko geminoitumattomana tai osittain geminoituneena. Eri asteet vaihtelevat myös yksittäisen puhujan puheessa. (Palander 1987: 11–14, 48–54, 100). Esimerkissä 4, jossa Ruuskanen kertoo kokemuksesta, jonka ansiosta hän innostui keihäänheitosta, erikoisgeminaatio esiintyy viidessä sanassa kaikissa asemissa, joissa sen esiintyminen on mahdollista.

4) siinä ku meinasi suomalaisilla meni hienosti että Kimmo tai *antteeks* tuota ni Tapio Korjus voitti *olumppiakulttaa* ja Seppo Rätty otti ronssia ni jotennii se tärähti sillä *kerttoo* minum sydämmeen ja siihej jäi pikkautot ja sitte piti *lähttee* metästä *ehimmää* pikkukeppiä mitä heitellä

Erikoisgeminaatiota ei esiinny tasaisesti koko savolaismurteiden alueella, vaan sen ydinalueena voidaan pitää idässä puhuttavien savolaismurteiden alueita, erityisesti Pohjois-Karjalaa ja Kainuuta (Nuolijärvi & Sorjonen 2005: 55). Palanderin (1987: 53–54) mukaan piirteen edustus

heikkenee, mitä kauemmaksi ns. ydinalueelta mennään. Näin ollen Ruuskasen kotipaikka Pielavesi kyllä kuuluu erikoisgemiaation esiintymisalueeseen, mutta se esiintyy siellä heikkona, mikä näkyy myös Ruuskasen horjuvassa piirteen käytössä. Erikoisgemiaatio on vahvasti nykypuhekieleen liittyvä piirre alueilla, joissa se kuuluu murteeseen, mutta sen asema on kuitenkin heikentynyt tasaisesti 1990-luvulta varsinkin tytöillä, ja esimerkiksi Pohjois-Savossa Lapinlahdella sekä tyttöjen että poikien geminoidut muodot ovat jyrkästi vähentyneet (Nuolijärvi & Sorjonen 2005: 51–52).

Pitkän *a:n* ja *ä:n* diftongiutumisen ei ole Ruuskasella läheskään niin yhdenmukaista kuin svaavokaalin tai yleisgemiaation esiintyminen. Mahdollisuuksia ensitavun diftongiutumiseen on yhteensä 28 kohdassa, mutta vain reilussa kolmasosassa tapauksista Ruuskanen käyttää murteellista muotoa. Esimerkissä 5, jossa Ruuskanen kertoo elämästään kotipaikkakunnallaan Pielavedellä, on kuitenkin kohta, jossa diftongiutumista ilmenee samassa sanassa jokaisella esiintymiskerralla. Kyseessä voisikin olla jonkinlainen leksikaalistuminen juuri *täällä*-sanaan, sillä diftongiutumista esiintyy yhteensä 11 kohdassa ja niistä 4 on *täällä*-sanoissa, joista kaikki ovat vielä keskittyneet esimerkin 5 esittelemään sitaattiin.

5) no eehän *tiällä* elämä muutu mikskää vaekka oisit kolominkertanen olumpiavoettaja että *tiällä* on nii hyvä ellee ellee ja asua ja immeiset pittää minua samana Anttina niinku nuorempana ku nyttii että vaikka o mitallia tullu ni *tiällä* pystyy olemaa oma ihtensä ja sitä kautta ni immeisettii *tiällä* suhtautuu sem mukkaan.

Ruuskasen puheessa on kuitenkin yleiskielisiä muotoja enemmän kuin murteellisia, kuten esimerkissä 6:

6) tälle pronssille kaveria sitte sinne *kaappii* ni ois mukava *saaha* ettei tarvii yksinää siellä olla

Tavallisten kielenkäyttäjien puheissa esiintyvä savolaismurteelle tyypillinen ”vääntäminen” tarkoittaa usein juuri pitkän *a:n* ja *ä:n* diftongiutumista (Nupponen 2011: 103, 177; Palander 2011: 99). Piirre on kuitenkin niin leimallinen, että se väistyy ensimmäisten joukossa puheesta

ja se yhdistetäänkin usein maaseudun murteeseen ja yleisesti maalaisuuteen (Räsänen & Palander 2015: 14; Ikäheimonen 2012: 27–29, Nuolijärvi & Sorjonen 2005: 89–92).

Diftongien reduktiota esiintyy Ruuskasella vain noin yhdessä viidesosassa *i*-loppuisista diftongeista. Eniten (14 esiintymää) on redusoitunut *ai*-diftongi, mutta murteellisia esiintymiä on myös *oi*-, *ei*-, *äi*- ja *au*-diftongeissa, kuten esimerkistä 7 näkee:

7) no kylläpä ne hyvät on että tuota ni eile olin tuossa *tillaesuuessa* ja siel’ ol’ savolaisia mummoja ja pappoja jututtamassa ni meinas *meikäläeseltä* iäni jäähä sinne mutta *ee* se *haettoo* mittää

Diftongin reduktio esiintyy nykyäänkin vahvana maaseudulla asuvien vanhempien naisten ja miesten puheessa (Nuolijärvi & Sorjonen 2005: 80). Nuolijärven tutkimuksessa (1986: 53) käy ilmi, että diftongin reduktiota pidetään hyvin leimallisena ja tyypillisenä savolaismurteiden piirteenä, minkä takia se myös herkästi katoaa yksilön puheesta. Näin ei kuitenkaan ole käynyt Ruuskasen tapauksessa, sillä vaikka piirteen käyttö onkin hänellä varioivaa, sitä selvästi esiintyy. Voisikin ajatella, että diftongien reduktio on yhdessä muiden savolaismurteille tyypillisten piirteiden kanssa tapa tuoda ilmi omaa murretta ja savolaisuutta.

Ruuskasen puheessa yleiskielen *d*:tä vastaa useimmiten kato, mikä onkin ominainen piirre koko savolaismurteiden alueella (Lyytikäinen ym. 2013: 406). Hänen puheessaan erityisesti *hd*-yhtymän sisältävät sanat esiintyvät katomuodossa, kuten seuraavassa esimerkissä hyvin näkyy:

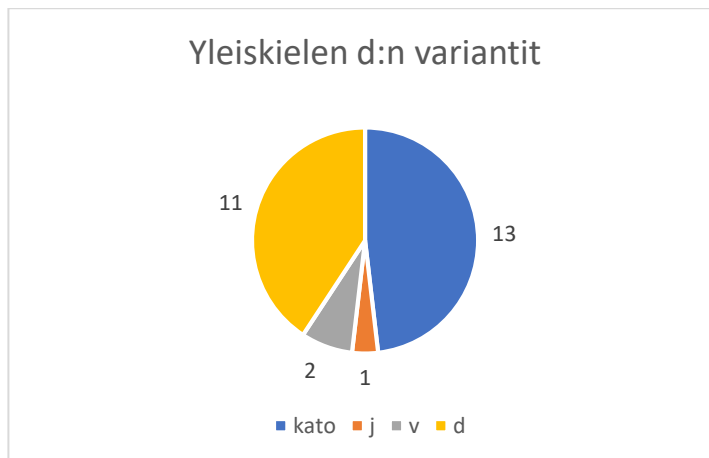
8) iha tositarina on se, elettiiv vuotta tuhatyheksän sattookaheksankymmentäkaheksa ja, sillen olin neljä- neljäpuolvuotias ja leikin te-telekkarin ääressä ni pikkuautoilla

Kato on nykyään levinnytkin myös savolaismurteita laajemmalle alueelle, varsinkin konsonanttiihtymään *hd* ja erityisesti numeraaleihin (esim. *yheksän*) (esim. Mustanoja 2011: 318, Mantila 2004: 327). Valitsemisani haastatteluissa on kuitenkin yksi kohta, jossa Ruuskanen käyttää sanasta muotoa, jossa esiintyy *hd*-yhtymä. Häntä haastatellaan Urheilugaalassa, jossa hän oli ehdolla Vuoden urheilijaksi vuonna 2015. Toimittaja on ennen tätä kommenttia kysynyt, miltä Ruuskasesta tuntuu olla ehdokkaana:

9) no kyllähä silloin voip ajatella ett_on jottai saavuttanu ku peäsöö ensiks eholle tähäh hommaa ja pariin kertaan minä oon tainnu olla siinä *ehdollakin* muistaakseni

Katkelmassa näkyy samasta sanasta kaksi eri varianttia; ensiksi Ruuskanen sanoo *eholle*, jossa *d* on korvautunut kadolla, mutta heti seuraavassa lauseessa hän käyttääkin muotoa *ehdollakin*, vaikka kato olisi voinut tässä olla yhtä lailla mahdollinen. Ääniraitaa kuunnellessa huomaa, että Ruuskanen painottaa sanaa *ehdollakin*, mikä voisi selittää sen poikkeuksellisen yleiskielistä lausumista. Myös seuraava sana *muistaakseni* on tyyliltään melko yleiskielinen. Tässä tapauksessa kyse on mielestäni koodinvaihdosta. Ruuskasen vuorossa esiintyy tässä kohtaa jonkinlaista itsekehua siitä, että hän on ollut aiemminkin ehdolla vuoden urheilijaksi, mikä kertoo hänen ansioistaan urheilijana. Itsensä kehumista pidetään kuitenkin usein ongelmallisena toimintona ja tästä syystä Ruuskanen kenties siirtyy hetkeksi hänelle ominaisesta murteellisesta puhekielestä yleiskieleen etäännyttääkseen itsensä kehuvuorosta ja siirtää vastuun saavutuksistaan toiselle henkilölle, tässä tapauksessa ehdolla laittajalle. (ks. lisää itsekehusta ja koodinvaihdosta esim. Lappalainen 2004: 329–333.)

Kaikki yleiskielen *d*:n variantit Ruuskasen puheessa näkyvät alla olevassa kuviossa.

Kuvio 2. Yleiskielen *d*:n variantit Ruuskasen haastatteluissa.

Kuviosta näkee, että Ruuskanen käyttää yleiskielen *d*:tä lähes yhtä monta kertaa kuin katoa, mutta 11 esiintymästä neljä on alkuperältään lainasanoja (esim. 10), joten ne eivät noudata

suomen kielen *d*:n astevaihtelua ja siksi niissä *d*:n käyttö on varsin odotuksenmukaista (Mustanoja 2011: 307, Nuolijärvi 1986: 100).

10) no itellä on semmonen kokemus että *idoleista* minäki saen näitä sykkeitä tähä urhheiluun ni eiku vaan rohkkeesti kokkeilemmaa eri urheilumuotoja

Siirtymä-äänteitä *j*:tä ja *v*:tä Ruuskanen ei juurikaan käytä puheessaan, sillä niitä esiintyi haastatteluissa vain kolmessa kohdassa. Tutkimuksessa onkin huomattu, että vaikka murteelliset maallikot pitävät yleiskielen *d*:tä liian kirjakielisenä omaan käyttöönsä, he välttelevät myös siirtymä-äänne *v*:tä kenties liian murteellisena (Palander & Räsänen 2015: 15). Katoedustus näyttää myös Ruuskasella olevan suurempi kuin siirtymä-äänteiden edustus, sillä *v* olisi voinut esiintyä muun muassa sanoissa *käyä* ja *tillaisuessa*.

Selvimmin Ruuskasen puheessa esiintyvät tutkimani haastatteluaineiston perusteella svaavokaali ja yleisgeminatio. Lopuissa valitsemisani piirteissä on selvästi enemmän variaatiota; esimerkiksi itämurteiden erikoisgeminatio on harvinaisempi kuin geminoitumaton muoto. Vaikka Ruuskasen puhe siis onkin vahvasti savolaismurteiden piirteiden sävyttämää, leimallisimpien piirteiden käyttö näyttää olevan vaihtelevampaa.

5.2 Omat tekstit

Antti Ruuskanen päivittää Facebookissa omaa sivuaan suhteellisen aktiivisesti, mutta suosii kuulumisten kertomisessa tekstien sijaan videomuotoa. Tästä syystä kirjalliset päivitykset ovat usein hyvin lyhyitä, tyypillisesti vain yhden virkkeen mittaisia ja nekin usein videon yhteydessä otsikkomaisessa yhteydessä. Huolimatta päivitysten lyhyydestä niissä esiintyi joitakin murrepiirteitä, vaikkakin paljon vähemmän kuin mitä olin etukäteen ajatellut perustuen Ruuskasen muuhun kielenkäyttöön.

Suurin osa hänen Facebook-päivityksistään on kirjoitettu hyvin yleiskielisesti verrattuna siihen, miten muissa Ruuskasta koskevissa aineistoissa esiintyy eri murrepiirteitä. Esimerkiksi svaavokaali, joka on hänen videoiduissa haastatteluissa yksi systemaattisimmin esiintyvä piirre, ei hänen itsekirjoittamissaan teksteissä esiinny ollenkaan. Hänen teksteissään ei myöskään

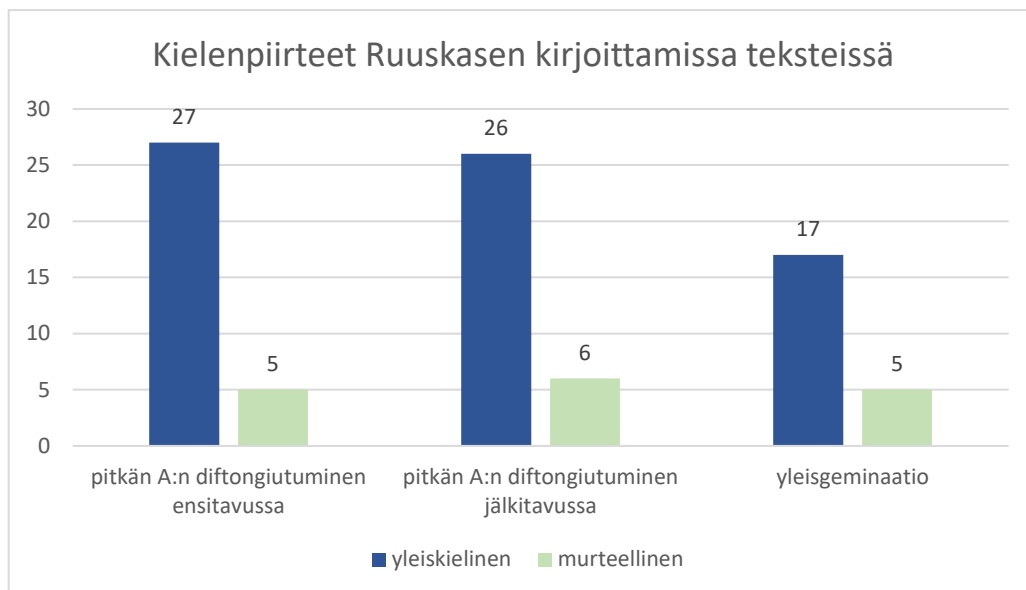
esiinny lainkaan yleiskielen *d*:n variaatiota, vaikka puheessa sekä katoedustus että siirtymä-äänteet ovat edustettuina. Esittelen seuraavaksi joitakin esimerkkejä, joissa aikaisemmin tutkimiani murrepiirteitä voisi Ruuskasen teksteissä esiintyä. Esimerkki 11 on Ruuskasen maaliskuussa kirjoittama päivitys, jossa kerrotaan hänen Malagan leiristään. Kaikissa kursivoiduissa kohdissa voisi esiintyä murteellinen muoto, mutta Ruuskasen päivityksessä ne ovat yleiskielisiä.

11) Terveisiä Malagasta! *Leiri on lähtenyt* suunnitelmien *mukaan käyntiin*. *Kolmen päivän aikana* on saatu rykäistyä kuusi *hyvää* harjoitusta. *Aurinko on paistanut* mukavasti lämmittäen ja käsi *on kestänyt* heittämisen mukisematta, *painotkin* ovat totelleet miestä. *Kaikki* siis hyvin *täällä* Malagan *auringon* alla, *aikataulussa* ollaan menossa kohti *kesää*.

Päivityksessä voisi esiintyä runsaasti *i*- ja *u*-loppuisten diftongien reduktiota (*leiri, päivän, aurinko, aikana, paistanut, painotkin, kaikki, auringon, aikataulussa*), yleis- ja erikoisgeminaatiota (*mukaan, käyntiin, hyvää, kesää*), svaavokaalia (*kolmen*), NUT-partisiippien essiivimuotoa (*on lähtenyt, on paistanut, on saatu*) ja pitkän *AA*:n diftongiutumista *ensi-* ja *jälkitavuissa* (*hyvää, kesää, täällä*).

Päivityksessä on siis paljon sanoja, joissa murteellisuus voisi esiintyä, mutta todellisuudessa edellä mainittuja murrepiirteitä ei luultavasti esiintyisi systemaattisesti myöskään Ruuskasen haastattelupuheessa. Ero tämän päivityksen ja haastattelupuheen kesken tuo kuitenkin selväksi, että päivityksessä on selvä orientaatio yleiskielen käyttöön, eikä siinä näy pienintäkään merkkiä murteellisuuden tavoittelusta.

Seuraavaksi esittelen niitä muutamia murrepiirteitä, joita Ruuskasen kirjoittamissa teksteissä esiintyy useammin kuin kerran. Tällaisia piirteitä ovat pitkän *A*:n diftongiutuminen sekä alku- että jälkitavussa sekä yleisgeminaatio. Murteellisia esiintymiä on kuitenkin näissäkin piirteissä vähän, eikä minkään piirteen käyttö ole Ruuskasella systemaattista. Seuraavassa kuviossa näkyvät esittelemäni kielenpiirteet ja niiden yleiskielinen sekä murteellinen esiintyvyys Ruuskasen kirjoittamissa teksteissä.

Kuvio 3. Kielenpiirteiden esiintyvyys Ruuskasen kirjoittamissa teksteissä.

Jälkitavujen pitkän A:n diftongiutumista esiintyy Ruuskasen teksteissä yhteensä kuudessa kohdassa. Niistä kaksi on samasta päivityksestä, mutta muut neljä ovat eri päivityksistä. Mielenkiintoista on, että tämä murrepiirre näyttää aineistoni valossa liittyvän Ruuskasella pitkälti tilanteisiin, joissa hän pyytää seuraajiaan tekemään jotain imperatiivimuodolla (esimerkit 9–11). Esimerkissä 12 pitkä A on diftongiutunut *mukava*-adjektiivin partitiivissa.

12) Vastailen lähetyksessä jo lähettämiinne mielenkiintoisiin kysymyksiinne. *Laitelkeehan* vaan *lissee* kysymyksiä kommentti osioon!

13) ps. *Muistakeehan* syyä määmiä

14) *Käykeehän* lukemassa koko juttu Idän Heittäjistä

15) On se *mukavvoo*, kun ei tarvii yksin treenata. Saa itestään paljon enemmän irti, kun on katsojia paikalla.

Historiallisessa mielessä *laitelkeehan* ja *muistakeehan* eivät ole samaa jälkitavujen pitkän A:n diftongiutumisilmiötä kuin muut esimerkit, vaan analogisia muotoja (esimerkkien oikea muoto olisi takavokaalinen *laitelkoa* > *laitelkoo*, *muistakoa* > *muistakoo*), mutta käsittelen ne tässä samassa yhteydessä, koska *kee*-suffiksi on yleisesti savolaismurteissa yleistetty takavokaalisiinkin vartaloihin (Mielikäinen 1994: 64).

Esimerkissä 12 Ruuskanen on kirjoittanut päivityksen, jossa hän kertoo kommentoivansa Facebookissa suorana televisiosta tulevaa keihäänheiton kilpailua. Kommentoinnin lisäksi hän lupaa vastata seuraajien lähettämiin kysymyksiin ja kehottaa heitä lähettämään kysymyksiä lisää: *laitelkeehan vaan lissee*. Esimerkissä 13 Ruuskanen toivottaa seuraajilleen hyvää pääsiäistä ja kehottaa seuraajiaan syömään määmiä. Esimerkissä 14 Ruuskanen kertoo uudesta Idän Heittäjät -nimisestä ryhmästä ja kehottaa seuraajia käymään lukemassa lehtiartikkeli ryhmästä.

Kuten esimerkeistä huomaa, verbeissä, joissa esiintyy pitkän vokaalin diftongiutumista, on myös liitepartikkeli *-hAn*. Liitepartikkelin käyttöä esimerkkien kaltaisissa käskylauseissa on selitetty sillä, että partikkelin avulla kehotukseen tulee kohteliaampi ja ystävällisempi sävy. Partikkelin sisältävä käsky ei myöskään ole yhtä pakottava kuin partikkeliton eli sen noudattaminen ei ole puhujan kannalta täysin välttämätöntä (vrt. *Käykee* lukemassa koko juttu Idän Heittäjistä). (Hakulinen 2001: 51.) *hAn*-partikkelia on yleinen piirre savolaismurteissa ja se on hyvin yleinen maallikoiden esittämissä jäljitelmissä (Nupponen 2011: 57 ja siinä esitetyt lähteet, 189). Myös Korhonen (2007: 44–45) on savolaisia puhutavan piirteitä Raamatun murreversioissa tutkiessaan huomannut, että *-hAn*-partikkelilla pehmennetään Raamatussa esiintyviä käskyjä ja kieltoja. Vaikuttaakin siltä, että yhdessä murteellinen verbin muoto ja liitepartikkeli *-hAn* tuovat Ruuskasen tekstissä muuten liian suoralta käskyltä kuulostavaan virkkeeseen tuttavallisuutta ja savolaisuuteen liitettyä ”lupsakkuutta”.

Ruuskasen kirjoittamissa teksteissä pitkän *a:n* ja *ä:n* diftongiutumista esiintyy ensitavussa vain kahdessa sanassa: *piäsee* (yleiskielinen muoto *pääsee*) ja *tiällä* (yleiskielinen muoto *täällä*), joista ensimmäinen esiintyy kahdesti ja toinen kolmesti. Yleiskielistä muotoa *täällä* esiintyy Ruuskasen teksteissä kerran, mutta muuten molemmat sanat esiintyvät murteellisessa muodossa. Murteelliset muodot esiintyvät perättäisissä päivityksissä, joissa Ruuskanen kertoo huhtikuuisesta lomastaan Inarissa (esim. 16 ja 17).

16) *Tiällä* Inarissahan on melkein yhtä hyvät kalavedet, kuin Pielavedellä.

Mukavasti on viikko vierähtänyt *tiällä* Inarissa. Paljon on tullut hiihdettyä ja sitäkin enemmän pilkittyä. Nyt onkin hyvä palata takaisin kotiin mieli ja keho levänneenä ja aloittaa kova harjoitusjakso.

17) Terveisiä Inarista! *Tiällä* on pilkkikelit parhaimmillaan.

Esimerkkien kieli on muuten yleiskielistä, ainoa murteellinen sana on *tiällä*. Tekstistä puuttuu jopa yleisinä pidetyt puhekielisyydet, kuten *i*-loppuisen diftongin *i*:n kato (esim. *aloittaa* ja *takaisin*). Onkin mielenkiintoista pohtia, miksi Ruuskanen on kirjoittanut vain yhden sanan murteellisessa muodossaan, vaikka paikkoja murteellisuudelle olisi muissakin, kuten *d*:n kato sanassa *hiihdettyä*, murteellinen vastin verbin liittomuodosta *on vierähtänyt* tai yleisgeminaatio sanassa *kotiin*. Tämän perusteella voisi kuvitella, että *tiällä*-muoto on tässä esimerkkien kontekstissa jollakin tasolla tietoinen valinta, ja että sanaan liittyy jonkinlaista leksikaalistumista ja kiteytymistä. Sama kiteytyminen näkyy esiintyvän myös Ruuskasen puheessa videohaastatteluissa, sillä lähes puolet tämän murrepiirteen esiintymisistä on Maaseudun Tulevaisuus –lehden haastattelussa nimenomaan *täällä*-sanassa (ks. lukua 5.1).

Toinen murrepiirre, jota Ruuskasen teksteissä esiintyy useammassa kuin yhdessä tapauksessa, on yleisgeminaatio. Sitä esiintyy teksteissä viidessä kohtaa, joten mistään systemaattisesta käytöstä ei tämänkään piirteen kohdalla kuitenkaan voida puhua. Esimerkki 18 ei ole päivitys, vaan Ruuskasen kirjoittama kommentti hänen aiemmin itse julkaisemaansa päivitykseen, jossa hän kertoo pitävänsä ”livelähetystä” Kuortaneen eliittikisoista. Yleisgeminaatio esiintyy esimerkissä sivupainollisen tavun jälkeen. Geminaatiota esiintyy samassa asemassa myös esimerkissä 19 yhdessä ensitavun geminaation kanssa. Ruuskanen tuntuukin siis olevan tietoinen tästä murrepiirteestä, vaikka aiemmassa tutkimuksessa on saatu viitteitä siitä, että puhujat eivät havainnoisi sitä yhtä herkästi kuin pääpainollisen tavun jäljessä (Luosujärvi 2013: 71; Aittokoski 2011: 60–61).

18) Doping testaajat tulivat juuri pahimmoilleen paikalle. *Suoritettaahan* testit ja aloitetaan sitten lähetys.

19) Välillä joutuu *hikkoilemmaan*

Yleisgeminaation lisäksi Ruuskasen teksteissä esiintyy kerran myös erikoisgeminaatio:

20) On se *mukavvoo*, kun ei tarvii yksin treenata. Saa itestään paljon enemmän irti, kun on katsojia paikalla.

Erikoisgeminaatio harvoin esiintyy maallikoiden murteen kuvailuissa tai matkimuksissa, sillä lievän geminoitumisen ja geminoimattoman foneettinen ero on niin vähäinen (Mielikäinen & Palander 2014: 119). Tutkimukseni mukaan erikoisgeminaatiota esiintyy Ruuskasen puheessa kuitenkin jonkin verran (ks. lukua 5.1), mutta kenties juuri vähäisen foneettisen eron vuoksi piirre ei ole siirtynyt kirjoitettuun tekstiin.

Vaikka Ruuskasen itsensä kirjoittamat tekstit ovat pääosin yleiskielisiä, olen edellä esitellyt kuitenkin joitakin esimerkkejä, jotka osoittavat, että kirjoittaja toisinaan hyödyntää murretta kirjoituksissaan. Tekstin muodossa runsas murteenkäyttö tuo kuitenkin helposti raskaan ja vaikeasti luettavan leiman, sillä esimerkiksi *i*-ja *u*-loppuisten diftongien reduktio on harvoin puheessa niin täydellinen kuin miltä tekstissä näyttää, tekstiin kun ei saada puheessa esiintyviä foneettisia välimuotoja. Ruuskasella on kuitenkin kannattajia ja seuraajia ympäri Suomea, joten motiivina yleiskieliselle kirjoitukselle voisi kuvitella olevan halu varmistaa, että jokainen lukija ymmärtää päivitykset. Ruuskanen ei myöskään itse kommentoi missään vaiheessa käyttämäänsä murretta.

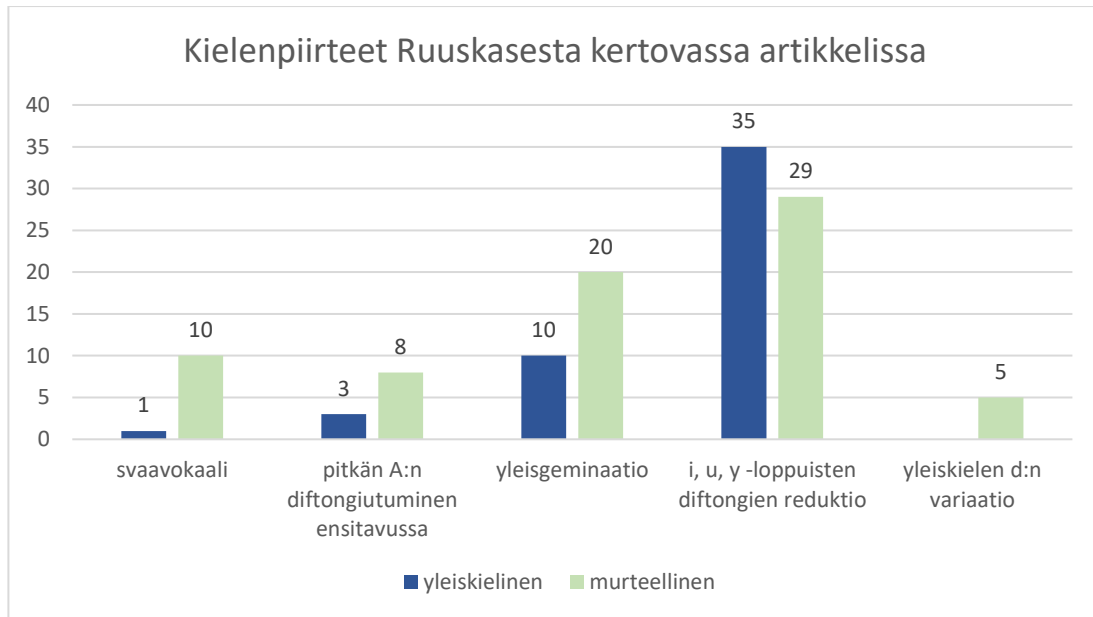
Ruuskasen itsensä kirjoittamissa teksteissä esiintyy niin harva murrepiirre, että voisi kuvitella, että teksteissä esiintyvät murrepiirteitä ovat juuri niitä piirteitä, joita Ruuskanen pitää omalle murteelleen merkittävinä. Otos on niin pieni, ettei siitä voi tehdä kovin yleistäviä päätelmiä, mutta näyttää siltä, että kirjoitettuun tekstiin Ruuskanen on valinnut varsin leimallisia savolaisuuksia, kuten pitkän *a*:n ja *ä*:n diftongiutumista ja yleis- sekä erikoisgeminaatiota, tuomaan muuten hyvin yleiskieliseen tekstiin savolaisuuden väriä.

5.3 Lehtiartikkeli

Tässä luvussa esittelen Antti Ruuskasesta kertovan artikkelin ”Onko Antti Ruuskanen keihäänheittäjäksi liian leppoisa savolainen?” sitaatteja ja niissä esiintyviä savolaismurteiden piirteitä. Jouni K. Kemppaisen vuonna 2014 kirjoittama artikkeli käsittelee Antti Ruuskasen uran eri vaiheita ja on tekstilajiltaan lähimpänä henkilökuvaa. Toisin kuin perinteisessä haastattelussa, henkilökuvan tarkoituksena ei ensisijaisesti ole välittää uutta tietoa, vaan muodostaa laaja kokonaiskuva kohteena olevasta ihmisestä. Henkilökuvan aiheena on siis ihminen (Räty 1998: 138; Suhola, Turunen & Varis 2005: 72). Haapanen (2016a: 211, 217) toteaaakin, että juuri henkilökuvassa sitaattien yleiskielisyydestä voidaan poiketa, sillä sitaattien avulla voidaan juttuun tuoda enemmän haastateltavan omaa persoonaa, ja jos haastateltavan puhetapa on osa hänen persoonaansa (kuten aineistoni henkilöillä mitä ilmeisimmin on), on puhutavan tuominen tekstin tasolle tarkoituksellista.

Kuukausiliitteen artikkelissa murrepiirteitä on tuotu esiin sitaateissa hyvin runsaasti, mutta olen valinnut tarkastelun kohteeksi viisi keskeistä savolaismurteille ominaista piirrettä. Tarkastelemani piirteet ovat svaavokaali, pitkän *a*:n ja *ä*:n diftongiutumisen ensitavussa, yleisgeminaatio, diftongien redusoituminen sekä yleiskielen *d*:n variaatio. Luvun lopussa esittelen myös lyhyesti muita artikkelista löytyneitä murrepiirteitä. Haastattelupuheessa esiintyvää erikoisgeminaatiota ei esiinny lehtiartikkelin sitaateissa ollenkaan, minkä takia en kommentoi piirrettä sen enempää.

Seuraavassa kuviossa näkyy tutkimieni kielenpiirteiden esiintyvyys yleiskielisenä ja murteellisena:

Kuvio 4. Tutkittavien kielenpiirteiden esiintyvyys Ruuskasesta kertovassa Kuukausiliitteen artikkelissa.

Tarkastelemistani murrepiirteistä svaavokaali esiintyy artikkelissa kaikkein säännönmukaisimmin. Aineistossa on yhteensä 11 kohtaa, joissa svaavokaali on mahdollinen, ja niistä vain yhdessä esiintyy yleiskielinen svaavokaaliton muoto. Yleiskielinen muoto esiintyy nimessä *Tenho*, joten yleiskielisen muodon käyttäminen onkin hyvin odotuksenmukaista. Lisäksi juuri *nh*-yhtymässä svaavokaali on pohjoissavolaisissa murteissa vähententynyt jo kauan (Nuolijärvi 1986: 62). Svaavokaali näyttää olevan hyvin vahva piirre Ruuskasen puheessa, sillä sen esiintyminen on myös videoidussa haastatteluaineistossa poikkeuksetonta. Svaavokaalin käyttö liitetään usein puheen rentouteen ja huolettomuuteen (Mielikäinen 1988: 100), joten svaavokaalin käyttäminen haastateltavan sitaateissa voi antaa lukijalle kuvan rennosta ja tuttavallisesta tilanteesta ja haastateltavasta. Lisäksi artikkelissa mainitaan useaan kertaan Ruuskasen maalaistausta sekä itäsuomalaisuus (esim. 21), joita voidaan sitaateissa vielä korostaa svaavokaalin käytöllä – svaavokaaliin kun Mantilan mukaan (2004: 329) liitetään usein juuri maalaisuus.

21) Tullakseen letkeäksi savolaiseksi täytyy tietysti syntyä Savossa ja mieluiten peräkylillä. Ensimmäisen ehdon Ruuskanen täyttää juuri ja juuri, sillä Pielavesi on uhkaavan lähellä Keski-Suomea. Syrjässä koti kyllä oli, Reinikanlahden rannalla.

Ruuskasen sitaateissa suurimmassa osassa sanoista, joissa esiintyy ensitavussa pitkä *a* tai *ä*, pitkä vokaali on diftongiutunut. Kolmesta tapauksesta, joissa pitkä *a* tai *ä* on säilynyt, kaksi esiintyy *taas*-sanassa (kuten esim. 22). Tässä sanassa ilmenee kuitenkin vaihtelua jutun sisällä, sillä artikkelissa esiintyy kerran myös murteellinen muoto *tuas* (esim. 23). Konteksti ei vaihtelua selitä, sillä molemmissa esimerkeissä esiintyy muita murrepiirteitä.

22) Mutta se on *taas* se suola, katos, että on erilaesuurta.

23) Harjotuksissa on tullut nättejä kaaria, mutta kilipaelussa männöö tekniikka sekasin ja ajoitus pielee. Se *tuas* johtuu liiasta innosta.

Murteenpuhujienkin puhe on kuitenkin usein sekoitus eri kielimuotoja (Nuolijärvi & Sorjonen 2005: 134), joten on hyvin mahdollista, että variaatiota samankin sanan eri esiintymisissä on ollut myös alkuperäisessä puheessa. Tähän viittaa myös analyysini tulokset Ruuskasen haastattelupuheesta, jossa esiintyy saman sanan esiintymissä sekä murteellista että yleiskielistä muotoa.

Tutkin kandidaatintutkielmassani (2015) Savon Sanomissa ilmestyvien savolaismurteella kirjoitettujen *sutkauksien* (vitsien) kieliasua. Myös niissä pitkän *a*:n ja *ä*:n diftongiutumista esiintyy paljon, mikä kertonee siitä, että tämän piirteen avulla kirjoitettuun tekstiin saa helposti murteellisuutta, sillä sen kirjoitusasu eroaa niin selvästi yleiskielisestä muodosta. Piirre on myös useissa kansanlingvistisissä tutkimuksissa yksi yleisimmin havaituista ilmiöistä savolaismurteissa (Mielikäinen & Palander 2014: 169). Myös Nupposen haastattelemat savolaiset pitävät *a*:n ja *ä*:n diftongiutumista selvästi savolaisuutena (Nupponen 2011: 92–93). Piirteen tunnettuuden takia olikin oletettavaa, että sen avulla tuodaan esiin Ruuskasen savolaisuutta.

Yleisgeminaatiota esiintyy artikkelissa kahdessa kolmasosassa mahdollisista kohdista. Yhtä lukuun ottamatta kaikki geminaatiotapaukset esiintyvät pääpainollisen tavun jälkeen. Merkittävä ero Ruuskasen videohaastattelujen ja lehtiartikkelin välillä onkin sivupainollisessa

asemassa olevien konsonanttien geminoituminen. Puheessa Ruuskasella esiintyy tutkimani aineiston perusteella sivupainollisessa asemassa poikkeuksetta geminaatiota, kun taas lehtiartikkelissa piirre esiintyy tässä asemassa vain kahdessa kohdassa (esim. 24 ja 25).

24) Siinä se oes se ensimmäene porkkana, joka *kummittelloo*.

25) Siihen on kato tarvittu kolome *huippuvalamentajjaa*

Mahdollisia paikkoja sivupainollisessa asemassa tapahtuvalle geminoitumiselle olisi kuitenkin ollut näiden kahden lisäksi neljässä kohdassa, joista yksi esimerkissä 26.

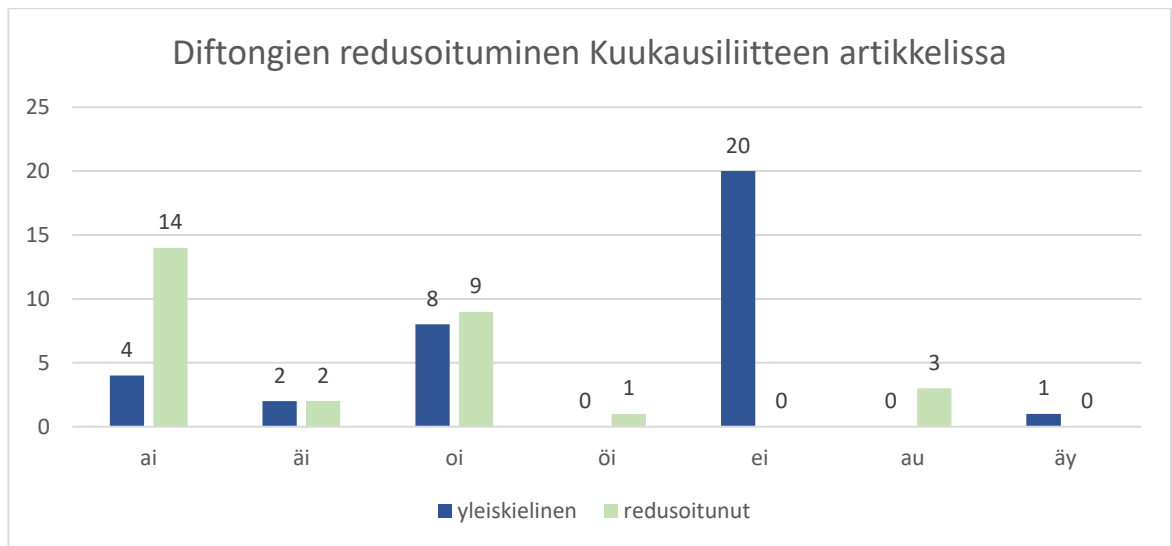
26) Se tuntu pahimmalta, että jäip rannalle *ruikuttamaan*. (vrt. *ruikuttamaan*)

Käsittelin Ruuskasen videoitujen haastatteluiden murrepiirteitä esitellessäni *kisa*-sanon esiintymiä, jotka ovat aina yleiskielisessä muodossa, ja esitin syyksi tälle sitä, että geminoidussa muodossa ne ovat homonyymisia *kissa*-sanon taivutusmuotojen kanssa (*kissoissa/kissoista* vrt. *kisoissa/kisoista*). Sama ilmiö näkyy myös artikkelissa, sillä myös siinä esiintyvä inessiivimuotoinen *kisa*-sana on yleiskielinen *kisoissa*, vaikka muuten sitaatti onkin murteellinen:

27) Kalevan *kisoissa* meillä onpi aena semmonen leikkimielinen kisa lännestä tulevien heittäjien kanssa, kumpiko heimo on kovempi.

Yleisgeminaatio on piirteenä hyvin tiedostettu ja asennetutkimusten mukaan yleisgeminaatiota pidetään tyypillisenä savolaispiirteenä, vaikka se tosiasiasa onkin murrepiirteenä hyvin laaja-alainen ja esiintyy savolaismurteiden lisäksi laajasti myös kaakkoismurteiden alueella sekä länsimurteissa (Mielikäinen 2008: 94, Nupponen 211: 91–92, Kettunen 1930: 105). Piirteen esiin tuominen lehtiartikkelissa tuo siis Ruuskasen sitaatteihin helposti savolaisen vaikutelman myös murretta vähemmän tuntevalle lukijalle.

Diftongin reduktiota esiintyy Ruuskasen sitaateissa runsaasti. Seuraavassa kuviossa näkyy lehtiartikkelissa esiintyvä diftongien reduktio eri diftongeissa:

Kuvio 5. Diftongien redusoituminen Ruuskasesta kertovassa Kuukausiliitteen artikkelissa.

Kuten kuviosta näkyy, selvästi eniten redusoitumista on merkitty sitaateissa *ai*-diftongiin, (esim. 28). Yhteensä 18 *ai*-diftongista vain neljä on yleiskielisessä muodossa (esim. 29).

28) Se on *aena* mielenkiintone *taesto*.

29) *Jokkainen* tolskakkoo tyylillään.

Silmiinpistävä havainto aineistosta on se, ettei *ei*-diftongi esiinny kertaakaan redusoituneessa muodossa (*ee*). Mahdollisia paikkoja piirteelle olisi aineistossa kuitenkin runsaasti, kuten esimerkissä 30.

30) Kalevan kisoissa *meillä* onmpi *aena* semmonen *leikkimielinen* kisa lännestä tulevien *heittäjien* kanssa, kumpiko *heimo* on kovempi.

Aiemmissa tutkimuksissa on kuitenkin huomattu, että *ei*-diftongi redusoituu heikommin tai jää useammin kokonaan redusoitumatta kuin muut diftongit (Mielikäinen 1994: 78; Räisänen 1972: 96–97). Mielikäinen myös esittää, että herkimmin redusoituvat diftongit *ai*, *äi*, *oi*, *öi* ja *äy*. Ruuskasen artikkeliaineistossa näkyy *ai*-diftongin lisäksi redusoituneen myös *äi*, *oi*, *öi* ja *au*-

diftongit. Kirjoitetussa murteessa diftongien redusoituminen tuottaa vaikeuksia foneettisuutensa takia, sillä puheessa diftongit eivät läheskään aina redusoidu täysin, vaan ne voivat esiintyä eriaisteisina. Kirjoitettuna näitä puheelle ominaisia eroja ei kuitenkaan pysty esittämään, vaan piirre esiintyy kirjoituksessa helposti joko liian murteellisena tai yleiskielisenä (Mielikäinen 2008: 74). Tämä syy selittää siis varsinkin *ei*-diftongin redusoitumisen olematonta edustusta aineistossani, sillä vain heikosti redusoituneita muotoja ei kenties ole koettu mielekkääksi merkitä pitkällä *ee*:llä. Toisin kuin *ai*- ja *au*-diftongeilla, *ei*-diftongilla ei ole kirjoitetussa muodossa hyvää tapaa osoittaa väliastetta redusoimattoman ja täysin redusoituneen muodon välillä (vrt. *ai* > *ae* > *aa* ja *au* > *ae* > *aa*).

Yleiskielen *d*:tä ei lehtijutussa olevissa Ruuskasen sitaateissa ole kertaakaan. Sanoja, joissa *d* yleiskielessä esiintyy, on lehtijutussa yhteensä 5. Näistä viidestä kolmessa esiintyy kato (kuten esim. 31), yhdessä siirtymä-äänne *h* (esim. 32) ja yhdessä siirtymä-äänne *j* (esim. 33).

31) Ei se mittään erikoista. *Piettiin* reenit.

32) Kun on arvokisamitalin makkuun piässy, niin pittäähä sille kaveri *suaha*.

33) On niinku saepualla pesty *meijän* suut.

Aineiston suppeuden takia yleiskielen *d*:n variaatiosta ei voi kovin luotettavia päätelmiä tehdä, mutta tulokset näyttävät olevan samansuuntaisia kuin Ruuskasen haastatteluissa, joissa niissäkin kato on siirtymä-äänteitä tavallisempi.

Muita lehtiartikkelissa esiintyviä murrepiirteitä ovat muun muassa pitkän *ee*:n labiaalistuminen *e*-vartaloisten verbien 3. persoonassa (esim. 34), jälkitavun pitkän *a*:n ja *ä*:n diftongiutuminen (esim. 35) ja essiivimuotoinen partisiippi ja *olla*-verbin murteellinen muoto (esimerkki 36), jotka kaikki ovat tyypillisiä savolaismurteiden piirteitä.

34) Noo, kun ollaan tuolla sivviilielämässä, niin kyllä siellä molemmin puolin puhetta *tulloo*.

35) --- vae nii, että vähän *ae**koo* murjottaap ---

36) Kyllä minä *oun* sitä *miettinynnä* aena

Erikoisgeminaatiota ei esiinny HS:n artikkelissa ollenkaan. Videohaastatteluaineiston perusteella Ruuskasen puheessa kuitenkin esiintyy myös erikoisgeminaatiota, tosin vaihtelevasti, joten voisi kuvitella, että piirrettä olisi esiintynyt myös haastattelutilanteessa. Konsonantin pidennys ei kuitenkaan puheessa läheskään aina johda täyteen geminaattaan, ja on mahdollista, ettei puhuja itsekään tunnista piirrettä omasta puheestaan (Mielikäinen 2008: 77), puhumattakaan siitä, että toimittaja tiedostaisi sen ja toisi sen esiin kirjoituksessa. Konsonantin pituus voi myös vaihdella jopa saman lausuman sisällä yleiskielisestä murteelliseen, joten sen havaitseminen on hankalaa (Palander 1987: 216).

Lehtiartikkelissa Ruuskasen murteellinen puhe on analyysini perusteella esitetty uskottavasti, sillä kuten haastattelupuheessa, myös lehtiartikkelissa laajalevikkiset svaavokaali, yleisgeminaatio ja murteelliset vastineet *d*:lle edustavat säännönmukaisimmin. Laajalevikkiset piirteet näyttävät siis olevan paremmin tiedostettuja, jolloin ne myös siirtyvät helpommin puheesta tekstiin. Yhteistä sekä Ruuskasen itsensä että toimittajan kirjoitukseen merkitsemille murteellisuuksille on pitkän *a*:n ja *ä*:n diftongiutumisen korostaminen, joten voi olettaa, että siitä on tullut jonkinlainen savolaisuuden indeksi, jolla lukijoille (sekä Ruuskasen seuraajille että artikkelin lukijoille) esitetään murretta. Diftongien redusoitumista esiintyy lehtiartikkelissa paljon enemmän kuin Ruuskasen haastattelupuheessa tai miehen omissa päivityksissä, joten selvästi tällä murrepiirteellä on artikkelissa tehtävänä ilmentää Ruuskasen murteellista puhetapaa.

Murrepiirteiden lisäksi olen myös pohtinut toimittajan roolia artikkelissa ja sitä, millaisilla keinoilla murrepiirteiden lisäksi haastateltavaa personoidaan. Rahdun (2016) artikkelissa käy ilmi, että mielikuvaan siitä, minkälaisia henkilöitä haastateltavat ovat, vaikuttaa yksittäisiä murrepiirteitä enemmän se, miten toimittajan tai artikkelin kertojan ääni (*narrator's voice*) eroaa haastateltavan äänestä (*character's voice*) eli samaistuuko toimittaja haastateltavaan, vai ottaako hän etäisyyttä tähän ja tämän puheisiin.

Kuukausiliitteen artikkelissa toimittajan ja Ruuskasen äänet eroavat toisistaan kielellisesti hyvin selvästi. Toimittajan ääni on läpi artikkelin läsnä, mutta yleiskielinen, eikä hän nosta leipätekstiin savolaismurteiden piirteitä. Ruuskasen omaleimaista puhetapaa kuitenkin kommentoidaan leipätekstin tasolla:

37) ---- Millaisen käsityksen urheilusankaruudesta nuoriso olisi saanut, jos Nurmi olisi vastaillut toimittajien kysymyksiin *Ruuskasen tapaan*.

Vaikkapa näin:

Niin Antti, sinultahan puuttuu vielä tämä kotikuntasi Pielaveden ennätys?

"Siinääh se oes se ensimmäene porkkana, joka kummitteloo. Justiisa semmone oekeen punapäenen porkkana. Voe kun sitä oes mukavata haakata poekkeen Laakkasen Juhalta."

Tällainen vertailu Ruuskasen ja muiden, ei-savolaisten yleisurheilijoiden välillä jatkuu läpi artikkelin, ja vertailussa näkyvät myös jo Topeliuksen alun perin vuonna 1875 julkaistussa Maamme-kirjassa esiintyneet luonnehdinnat Suomen eri heimoista, kuten savolaisista ja lappalaisista ja heidän luonteenpiirteistään. Savolaisia Topelius kuvaa ahkeriksi, välistä pöyhkeiksi, puheliaiksi ja itsevarmoiksi (Topelius 1951: 164–165). Vertailu on artikkelissa myös lähes aina Ruuskaselle suotuisaa, sillä siinä missä esimerkiksi Paavo Nurmea ja hänen edustamaansa varsinaissuomalaisuutta kuvataan sanoilla *mykkyys*, *hymyttömyys* ja *tunnekylmyys* ja Ruuskasen kilpakumppanin Tero Pitkämäen sanotaan olevan *varmasti kelpo urheilija, mutta kuitenkin keihään nielaissut länsisuomalainen heittäjäinsinööri*, Ruuskasta kuvataan *letkeäksi savolaiseksi*. Lisäksi artikkelissa esiintyvät Ruuskasen manageri, jonka kommentit ovat Ruuskasta kehuja.

Murteella kirjoitettujen sitaattien tarkoituksena näyttäisi siis olevan yhdistää Ruuskaseen sellaisia piirteitä kuin positiivisuus, rentous ja aitous. Rahdun tutkimuksessa (2016) olevista artikkeleista toinen kertoo 100-vuotiaasta varsinaissuomalaisesta naisesta ja hänen elämästään, toinen pohjoiskarjalaisesta keski-ikäisestä miehestä, joka haastattelun aikoihin toi filippiiniläisiä naisia Suomeen vaimoiksi ja oli tunnettu epäsovinnaisista mielipiteistään Kääntäjäopiskelijat, jotka arvioivat artikkelien antamaa kuvaa haastateltavista, tulkitsivat, että toimittaja käytti vanhuksesta kertovassa artikkelissa murretta kunnioittavasti ja antaen naisesta hyvän kuvan, kun taas miehestä he kokivat saaneensa kielteisen kuvan, osittain sillä perusteella, millaiseksi haastatellun puhetapa oli kuvattu sitaateissa. Samoin kuin Ruuskasen artikkelissa,

myös naisesta kertovassa artikkelissa esiintyi useita hänen asuinseudulleen ominaisia murrepiirteitä, kun taas toisessa artikkelissa ainoa murrepiirre oli vierasperäisten konsonanttien (*b, f*) korvaaminen niitä vastaavilla murteellisuutta ilmentävillä kirjoitusasuilla (*p, v*), mikä ei identifioitu minkään tietyn murteen piirteeksi, vaan on yleinen puhekielisyys. Tutkimuksen mukaan opiskelijat kokivat, että tämän piirteen esiin nostamisella sitaateissa haastateltavasta saatiin aikaan sivistyssanoja osaamaton ja tyhmä kuva. Ruuskasen artikkelissa tämä piirre esiintyy vain kerran; esimerkissä 38 *fysiikka*-sana on korvattu *vysiikka*-sanalla. Tämä ei kuitenkaan kiinnitä korostetusti huomiota, sillä esimerkissä, kuten koko artikkelissa, on paljon muitakin murrepiirteitä.

38) Tenho tek minulle tekniikan. Purasen Antero hommasi *vyssiikan*.

Oma päätelmäni on, että HS:n artikkelissa murteen tarkoituksena on osoittaa ja korostaa Ruuskasen savolaisuutta, sillä hänen alueellinen taustansa savolaisena on artikkelin punainen lanka ja keskeisessä osassa Ruuskasesta rakennettavaa kuvaa ja persoonaa.

5.4 Asennekysely

Tässä luvussa käyn läpi e-lomakkeen avulla keräämääni aineistoa tavallisten kielenkäyttäjien mielikuvista Ruuskasen puheesta. Ensimmäisessä alaluvussa esittelen, millaisia kielenpiirteitä maallikot havaitsivat Ruuskasen puheesta ja miten he niitä kuvaavat, eli keskityn metakielen ensimmäiseen tasoon. Toisessa alaluvussa esittelen murteeseen ja sen puhujaan liitettyjä luonnehdintoja ja ominaisuuksia, eli metakielen toista tasoa.

5.4.1 Kieleen liittyvät havainnot

Kyselylomakkeen ensimmäisessä kieleen liittyvässä kysymyksessä vastaajia pyydettiin nimeämään Ruuskasen puhuma murre. Vastaukset ovat hyvin yhtenäisiä, sillä 53 vastaajasta jopa 47 nimittää Ruuskasen puhetta *savoksi*. Tarkat nimitykset eroavat hieman toisistaan:

murretta nimitetään muun muassa *S/savoksi*, *S/savon murteeksi*, *savolaiseksi*, *Pohjois-Savoksi*, *ylä-savoksi* ja *savolaismurteeksi* (vrt. Mielikäinen & Palander 2014: 63; Palander 2011: 34). Julkisuudessa on erilaisissa haastatteluissa ja artikkeleissa tuotu näkyvästi ja toistuvasti esiin Ruuskasen savolaistausta, mikä on voinut helpottaa oikean alueen nimeämistä.

Avoimeen vastauskenttään vastaajat saivat kertoa, millaisia murreilmaisuja ja -sanoja he löysivät Ruuskasen haastattelusta. Kaikki vastaajat eivät erittele murteellisia ilmaisuja tai sanoja, vaan osa vastaa ympärilyövästi aineiston sisältävän esimerkiksi ”*paljon savolaista murretta*” tai ”*perussavolaisia tokaisuja*” Tavallisten kielenkäyttäjien havaintojen yksityiskohtaisuus onkin osa Prestonin (1996: 40–45) kielitietoisuuden nelikohtaista jaottelua. Osa piirteistä on myös ei-lingvistien helpompi huomata, kun taas esimerkiksi foneettisesti vähäiset erot voivat jäädä heiltä kokonaan huomaamatta. Kolme eniten mainittua piirrettä, joita vastaajat kommentoivat Ruuskasen haastattelusta, ovat ensitavun pitkän *a:n* ja *ä:n* diftongiutuminen, yleisgeminaatio ja svaavokaali. Tämä johtuu varmasti osittain myös siitä, että näitä piirteitä sisältäviä sanoja esiintyi Ruuskasen puheessa niin paljon, että niitä on helppo havaita. Vastaajista vain yksi käyttää kielitieteellisiä termejä; muut tuovat piirteitä esille esimerkksisanojen avulla.

Eniten mainintoja vastauksissa saa pitkän *a:n* ja *ä:n* diftongiutuminen. Se onkin tutkimusten mukaan yleisin kielenilmiö, jota ihmiset erilaisissa kansanlingvistisissä tutkimuksissa mainitsevat (Mielikäinen & Palander 2014: 169; Palander 2011: 99–103; Nupponen 2011: 92–93). Suosituin esimerkki diftongiutumisesta on sana *iäni* (yleiskielellä *ääni*), jossa alun pitkä *ä* on diftongiutunut muotoon *iä*. Mainintoja *iäni*-sanasta on yhteensä 13. Esimerkkisanojen lisäksi diftongiutumisesta on pari erillistä mainintaa. Niistä toisessa (esim. 39) kiinnitetään huomiota ylimääräisiin *i*-äänteisiin; esimerkit paljastavat, että vastaaja tarkoittaa tällä ilmaisulla sekä svaavokaalia (*ilimanmuuta*, *kilipailu*) että ensitavun diftongiutumista (*iääni*, *piäälle*). Esimerkissä 40 vastaaja imitoi murrepiirrettä verbien *vääntää* ja *kääntää* murteellisilla muodoilla. Nämä verbit ovatkin edellisten tutkimusten tulosten mukaan yleisiä, kun ei-kielitieteilijät kuvailevat *a:n* ja *ä:n* diftongiutumista (Mielikäinen & Palander 2014: 169).

39) *Ylimääräiset i-kirjaimet sanojen sekaan esim. ilimanmuuta, iääni, piäälle tai kilipailu.*
(vastaaja 24)

40) *Viäntelyä ja kiäntelyä.* (vastaaja 17)

Yleisgemiaatiota vastaajat huomaavat hyvin monessa sanassa, esimerkiksi *tillaisuus*, *tervetulloo* ja *assuu*. Myös yleisgemiaation on eri tutkimuksissa todettu olevan yksi useimmin mainituista murrepiirteistä, ja tavalliset kielenkäyttäjät sijoittavatkin murrepiirteen useimmiten juuri savolaismurteisiin, vaikka todellisuudessa se on hyvin laaja murreilmiö ja sitä esiintyy niin itä- kuin länsimurteissa (Mielikäinen & Palander 2014: 153–155; Nupponen 2011: 49, 91–96). Yksi vastaajista nimeää piirteen yleisgemiaatioksi, ja toinen käyttää nimitystä *kaksoiskonsonantti*, mutta muuten vastaajat tyytyvät luettelemaan esimerkkisanoja, joissa gemiaatiota esiintyy. Kolmanneksi eniten vastaajien kommentteja kerää svaavokaali. Svaavokaalia ei kuvata kertaakaan metakielen tasolla (esim. *välikirjain* tai *ylimääräinen kirjain* ks. Mielikäinen & Palander 2014: 162–163; Palander 2011: 80), mutta monet vastaajista antavat murrepiirteestä sanaesimerkkejä Ruuskasen haastattelusta. Eniten mainintoja on sanasta *kilipailu* luultavasti sen esiintymistiheyden takia, sillä sana esiintyy haastattelussa murteellisena jossain sijamuodossa yhteensä neljä kertaa. Muita mainintoja saaneita svaallisia muotoja ovat esimerkiksi *tulukee* ja *kolome*.

Ensitavun pitkän *a:n* ja *ä:n* diftongiutumisen, yleisgemiaation ja svaavokaalin lisäksi vastauksissa esiintyy joitakin kertoja myös muita murrepiirteitä. Moni vastaaja kommentoi *ts-*yhtymän vahva-asteista murteellista *ht*-edustusta verbissä *kahtoo*. Yksi vastaaja myös kommentoi piirrettä, että siinä on ”*H-kirjain välissä*”. Murrepiirteen runsas huomiointi voi johtua sen selvästä erosta yleiskieliseen asuun, sekä siitä, että se on hyvin leimallinen juuri savolaismurteille (Nupponen 2011: 153). Myös savolaismurteille tyypillistä monikon 2. persoonan pronominia *työ* kommentoidaan. Ei-kielitieteilijät huomioivatkin usein murteelliset persoonapronomit, sillä niiden frekvenssi puheessa on suuri ja niitä käytetään paljon henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa. Lisäksi ne kuvastavat puhujan suhtautumista kuulijaan. (Niedzielski & Preston 2000: 10–11, Mielikäinen 2005: 104, Nupponen 2005: 163.) Savolaismurteille tyypillisiä piirteitä, joita kyselyn vastauksissa mainitaan vain pari kertaa tai ei ollenkaan, ovat muun muassa erikoisgemiaatio ja diftongien reduktio. Vanhemmassa tutkimuksessa (esim. Palander 1987: 210) erikoisgemiaation havaitseminen on ollut vähäistä, mutta esimerkiksi Nupposen tutkimuksessa (2005: 164) sen tiedostaminen on lisääntynyt. Tämän tutkimuksen kyselyyn osallistunut joukko ei kuitenkaan huomionnut erikoisgemiaatiota

muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, joten tulokseni vahvistavat pikemmin vanhempia kuin uudempia tutkimuksia. Diftongien redusoituminen taas on havaittu olevan vaikea havainnoitava, ja esimerkiksi murrematkimuksissa redusoitumisen on täytynyt erottua tarpeeksi selvästi yleiskielestä (esim. *kaura* ~ *kaara*, ei *kaora*), jotta sitä on matkittu (Mielikäinen–Palander 2002: 98; Nuolijärvi 1986: 43). Puheessa se kuitenkin vain harvoin on yhtä voimakas, joten se jää usein huomaamatta tai jos se huomataan, sen kielentäminen voi olla ei-lingvistille vaikeaa.

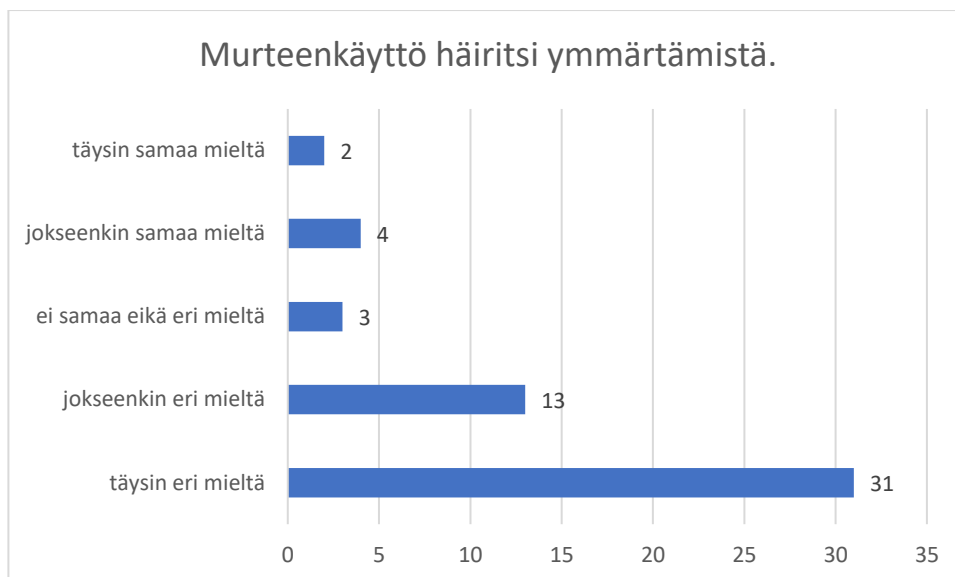
5.4.2 Persoonaan liittyvät havainnot

Joidenkin vastaajien vastauksissa murteen nimitykseen on liitetty myös toisen tason metakielelle tyypillisiä asenteellisia luonnehdintoja murteesta ja sen puhujista. Näistä luonnehdinnoista positiivista suhtautumista murteeseen kuvaavat *letkeä*, *leppoisa* ja *lupsakka*, jotka ovatkin yleisesti käytettyjä adjektiiveja savolaismurteista (ks. esim. Mielikäinen & Palander 2014: 109). Pari vastaajaa nimittää Ruuskasen puhumaa murretta kuitenkin myös *juntiksi*, *hämmentäväksi* ja *itsekorostavaksi*. Maallikot usein ilmaisevatkin asenteitaan murteita kohtaan adjektiiveilla, jotka kuvaavat itse kielen sijaan enemmän kielenkäyttäjää ja hänen ominaisuuksiaan tai luonteenpiirteitään (Mielikäinen & Palander 2014: 104). Tällainen puhe on hyvä esimerkki Prestonin mallin toisen tason metakielestä. Yksi vastaaja kuvailee Ruuskasen puhetta nimityksellä *studiojulkamuhvisketsimäistä*, jolla viitataan luultavasti Yleisradion sketsisarjaan, jonka sketseissä yksi huumoritekijä oli henkilöiden käyttämä murre. Humoristisuus liitetäänkin usein savolaismurteisiin ja yleisesti savolaisuuteen (Mielikäinen & Palander 2014: 100; Nupponen 2011: 139). Murretta kuvaavia adjektiiveja esiintyy myös toisessa lomakkeen tehtävänannossa, jossa vastaajia pyydettiin kertomaan muita havaintoja Ruuskasen kielenkäytöstä. Myös siellä esiintyy positiivisia adjektiiveja, kuten *leppoisa*, *lupsakka*, *rento* ja *luonnollinen*, *värikäs* ja *ilmaisuvoimainen*. Ruuskasta itseään kuvaillaan haastattelun perusteella *ystävälliseksi*, *rentoutuneeksi/rennoksi* ja *ihmiseksi*, joka *puhuu pilke silmäkulmassa*. Ylipäättään vastaajien mielikuvat sekä Ruuskasen puhumasta murteesta että hänestä itsestään ovat avoimien vastauksien perusteella pääosin myönteisiä, eikä usein

savolaismurteisiin tai yleisesti savolaisiin liitettyjä piirteitä, kuten *kieroutta*, *laiskuutta* tai *tyhmyyttä* (esim. Mielikäinen & Palander 2014: 109; Nupponen 2011: 209–214; Palander 2007: 40) ainakaan tässä vastaajajoukossa yhdistetä häneen. Positiivinen asenne savolaisuuteen ainakin Ruuskasen osalta näkyy myös tutkimassani lehtiartikkelissa.

E-lomakkeessa oli avointen kysymysten lisäksi myös suljettuja kysymyksiä, joissa vastaajan tuli valita valmiista vastausvaihtoehdoista. Olen jaotellut suljetut kysymykset kolmeen erilliseen kategoriaan riippuen siitä, minkälaisia asioita kysymyksillä on haettu takaa. Ensimmäinen kategoria on *ymmärrettävyys* eli se, miten vastaajat kokevat ymmärtävänsä Ruuskasen puhetta. Toinen kategoria on *miellyttävyys*, johon liittyvillä kysymyksillä haettiin vastausta siihen, koetaanko Ruuskasen puhe miellyttävänä kuunnella ja onko hän helposti lähestyttävä. Samaan kategoriaan liittyvät myös adjektiiviparit *neutraali–ärsyttävä* ja *vakava–hauska*. Kolmas kategoria liittyy *asiantuntevuuteen* eli siihen, koetaanko Ruuskasen puhe asiantuntevana ja uskottavana vai epäuskottavana. Lisäksi lomakkeessa oli arvioitavana adjektiiviparit *maalainen–kaupunkilainen* ja *vanhanaikainen–moderni* ja *epävirallinen–virallinen*, jotka esittelen edellä mainituista kategorioista erillään.

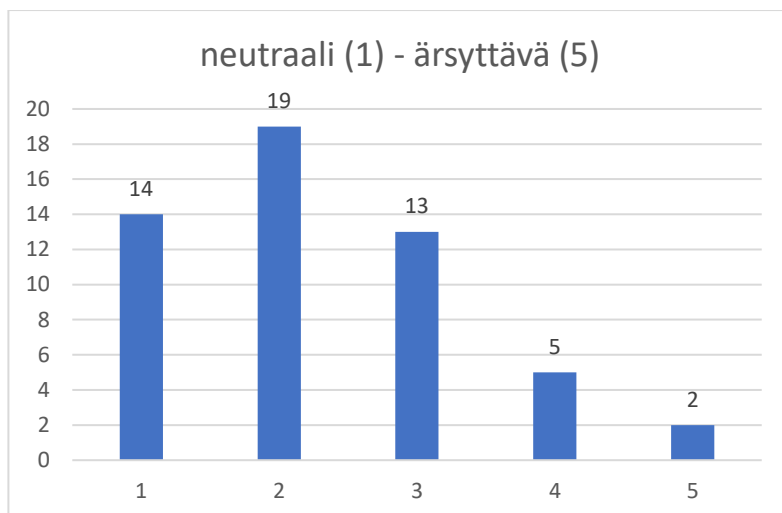
Ymmärrettävyyttä pidetään usein yhtenä tärkeimpänä kielten erottelupiirteinä (Mielikäinen & Palander 2014: 81). Ruuskasen puheen ymmärrettävyyttä selvitettiin lomakkeessa kahdessa eri kohdassa. Vastaajia pyydettiin valitsemaan vaihtoehto, joka kuvaa parhaiten heidän mielipidettään kyseiseen väittämään. Ymmärrettävyyttä mittaavat väittämät ovat ”*Puhujaa oli helppo ymmärtää*” ja ”*Murteenkäyttö häiritsi ymmärtämistä*”. Tulosten valossa (kuvio 6) näyttää siltä, että Ruuskasen puhe on murteesta huolimatta helposti ymmärrettävää, sillä vain 6 vastaajaa on väitteen ”*Murteenkäyttö häiritsi ymmärtämistä*” kanssa täysin tai jokseenkin samaa mieltä, ja 44 vastaajaa täysin tai jokseenkin eri mieltä.

Kuvio 6. Vastaukset väitteeseen ”Murteenkäyttö häiritsi ymmärtämistä.”

Väitteen ”*Puhujaa oli helppo ymmärtää*” kanssa samaa mieltä on vielä useampi vastaaja, sillä vain 2 vastaajaa on täysin tai jokseenkin eri mieltä. Kenties siis jotkin yksittäiset murteelliset muodot saattoivat häiritä ymmärtämistä, mutta pääosin Ruuskasta on helppo ymmärtää.

Yleisin näkökulma, jota tavallisilta kielenkäyttäjiltä kieleen liittyen kysytään, on puheen tai murteen miellyttävyys. Usein maallikoiden käsityksiä murteesta on tarkasteltu akselilla *hauska–ärsyttävä* (Mielikäinen & Palander 2014: 99), mutta omassa lomakkeessani käytän adjektiiviparia *neutraali–ärsyttävä*, koska haluan ensisijaisesti saada selville, koetaanko murre ärsyttäväksi. Kyselyssä on myös toinen adjektiivipari *vakava–hauska*, jonka tuloksia esittelen tässä luvussa. Lisäksi vastaajien tuli arvioida väitteitä ”*Puhujaa oli miellyttävä kuunnella*” ja ”*Puhuja vaikutti helposti lähestyttävältä*”. Kuten alla olevasta kuvioista 7 näkee, vastaajat pitivät Ruuskasta vain hiukan enemmän neutraalina kuin ärsyttävänä (keskiarvo 2,8)

Kuvio 7. Vastaukset adjektiivipariin *neutraali*–*ärsyttävä*.

Myös väittämä puhujan kuuntelemisen miellyttävyydestä aiheuttaa jonkin verran hajontaa, vaikka suuri osa (41 vastaajaa) on sen kanssa täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Kuitenkin kuusi vastaajaa on jokseenkin eri mieltä ja 3 täysin eri mieltä eli negatiivisesti suhtautuvia on enemmän kuin ylempänä olevassa *neutraali* – *ärsyttävä* –parissa. Näyttääkin siltä, että vaikka enemmistö suhtautuu Ruuskaseen positiivisesti, osa suhtautuu häneen kuitenkin myös negatiivisesti, pitäen häntä ärsyttävänä tai epämiellyttävänä. Helposti lähestyttävyys ei näytä vastauksista päätellen kuitenkaan kärsivän murteenkäytöstä, sillä väittämän ”*Puhuja vaikutti helposti lähestyttävältä*” kanssa yli puolet (36 vastaajaa) on täysin samaa mieltä ja 14 vastaajaa jokseenkin samaa mieltä, ja vain 2 vastaajaa suhtautuu siihen negatiivisesti. Vastaajat pitivät Ruuskasta myös lähes yksimielisesti enemmän *hauskana* (5) kuin *vakavana* (1), sillä vastausten keskiarvo on 4,2. Tavalliset kielenkäyttäjät yhdistävätkin usein savolaismurteisiin ja savolaisuuteen hauskuuden ja huumorin (ks. esim. Nupponen 2011: 139, Palander 2007: 39).

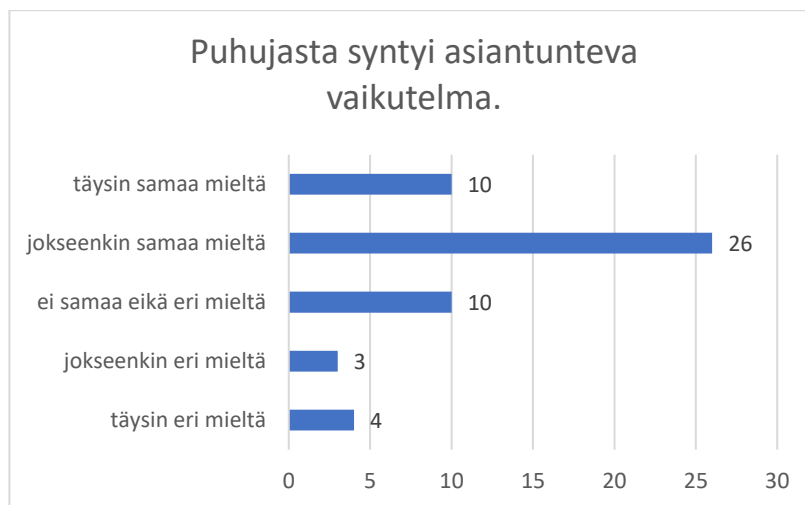
Kaiken kaikkiaan tutkittavat tuntuvat pitävän Ruuskasta ja hänen puhetapaansa suhteellisen miellyttävänä, vaikkakin joukossa on myös niitä, jotka ovat eri mieltä. Koska omassa tutkimuksessani ei ole yleiskielistä verrokipuhujaa, johon Ruuskasta voisi verrata, on vaikea sanoa, miten yleiskielinen puhuja vertautuisi murteelliseen. Aiemmissa kansanlingvistisissä tutkimuksissa on kuitenkin havaittu, että murteellisia näytteitä arvioidaan usein positiivisemmin kuin yleiskielisiä (Preston 1999b: 364–366). Myös avointen kysymysten

vastauksissa esiintyy miellyttävyyteen liittyviä positiivisesti latautuneita vastauksia, kuten esimerkeissä 41 ja 42:

41) *Oli mukava kuunnella murretta, jota tavallisesti kuulee hyvin harvoin, varsinkin kun Ruuskasen murre kuulosti luontevalta.* (vastaaja 30)

42) *Kiehtovaa ja mukavaa kuunneltavaa.* (vastaaja 46)

Urheilijat ovat oman persoonansa lisäksi myös tietynlaisessa asiantuntijaroolissa ainakin oman urheilulajinsa ja henkilökohtaisten suoritustensa suhteen, joten heiltä voidaan odottaa haastatteluissa myös asiantuntevuutta. Vastausten perusteella (kuvio 8) vastaajat suhtautuvat pääosin myönteisesti väittämään ”*Puhujasta syntyi asiantunteva vaikutelma*”, sillä yli puolet vastaajista on sen kanssa täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Jonkinlaista epävarmuutta kuitenkin osoittaa se, että eniten vastauksia saa vaihtoehto jokseenkin samaa mieltä ja mielipidettään ei ilmaise 10 vastaajaa, joten kenties murretta ei täysin varauksettomasti pidetä asiantuntevuuden puheena.

Kuvio 8. Vastausten jakautuminen väitteeseen ”*Puhujasta syntyi asiantunteva vaikutelma.*”

Vastaukset kuitenkin eroavat hieman, kun vastaajia pyydetään arvioimaan Ruuskasen puhetavasta syntyvää vaikutelmaa adjektiiviparin *uskottava* (1) – *epäuskottava* (5) avulla. Vastauksien keskiarvo on 2,62 eli se kallistuu vain hieman uskottavan puolelle. Muissakin

tutkimuksissa (ks. esim. Saaristo 2015: 74–80; Bayard, Weatherall, Gallois & Pittam 2001: 22–49; Preston 1999b: 364–366) murteelliset puhenäytteet ovat saaneet yleisesti matalampia statusarvioita eli arvioita, jotka mittaavat puhujan *statusta* (adjektiiveista esim. *sivistynyt, koulutettu*), kuin yleiskieliset. Omassa tutkimuksessani yleiskielisen vertailukohdan puute vaikeuttaa tulosten tulkintaa, sillä vastauksista ei selviä, tulevatko mielikuvat uskottavuudesta tai epäuskottavuudesta juuri murteesta vai puheen sisällöstä. Neljä vastaajaa, jotka pitävät Ruuskasta epäuskottavana ja valitsevat vaihtoehdon 5, ovat myös yhtä lukuun ottamatta samat vastaajat, jotka ovat täysin eri mieltä asiantuntevuutta mittaavan väitteen kanssa.

Avoimissa vastauksissa ei kommentoida suoraan asiantuntevuutta tai uskottavuutta, mutta niissä esiintyy useampaan otteeseen ajatus aitoudesta tai luonnollisuudesta. Aiemmissa tutkimuksissa on huomattu, että murteiden ajatellaan olevan jollain tavalla *aidompia* kuin esimerkiksi yleis- tai kirjakielen tai alueellisesti tasoittuneen puhekielen (Mielikäinen & Palander 2014: 84). Vastauksista päätellen aitous ilmentää Ruuskasen tapauksessa hänen rehellisyyttään ja vakuuttavuuttaan murteen puhujana.

43) *Aidolta kuullostaa. Ei edes pyri puhumaan muuta kuin savoa.* (vastaaja 25)

44) *Murre ja luonnollisuus säilynyt vaikka antaa paljon lausuntoja julkisuudessa.* (vastaaja 31)

Toisaalta jotkut vastaajat ovat sitä mieltä, että Ruuskasen kielenkäyttö on harkittua ja imagoon kuuluvaa eli ei kuitenkaan täysin luonnollista ja aitoa. Murre nähdään myös tahdonalaisena ja piirteenä, jota pystyy varioimaan oman tarpeen ja halun mukaan.

45) *Yritti käyttää ja olla käyttämättä murretta.* (vastaaja 21)

46) *Murteen käyttö vaikuttaa harkitulta, se on selvästi osa urheilijan itsestään luomaa brändiä.* (vastaaja 16)

Koska kielteisesti Ruuskasen murteenkäyttöön näyttää suhtautuvan lähes jokaisessa kysytyssä kohdassa vain muutamia vastaajia, on tarpeen selvittää, ovatko nämä vastaajat jokaisessa kohdassa samoja, ja millaiset taustat heillä on. Negatiivisimmin Ruuskasen murteeseen suhtautuu neljä vastaajaa, joista kaksi on 18–25-vuotiaita, yksi 26–35-vuotias ja yksi 36–45-vuotias. Vastaajista kolme on kotoisin pääkaupunkiseudulta ja yksi Pirkanmaalta. Palanderin

mukaan (2011: 133–134) pääkaupunkiseudun nuoret pitävätkin savon murretta toisiksi rumimpana Turun murteen jälkeen. Myös ymmärtämisvaikeuksia pääkaupunkiseutulaiset kokivat tulevan helpoiten savolaismurteiden kanssa johtuen muun muassa erilaisesta sanastosta (mts.: 149).

5.4.3 Muut havainnot

Edellä käsiteltyjen adjektiiviparien lisäksi tutkittavia pyydettiin arvioimaan vielä kolmea muuta adjektiiviparia, joita esittelen tässä luvussa lyhyesti. Adjektiiviparit ovat *maalainen* – *kaupunkilainen*, *vanhanaikainen* – *moderni* ja *virallinen* – *epävirallinen*. Käsittelen näitä adjektiivipareja erikseen siitä syystä, etteivät ne sovi kolmeen valitsemaani kategoriaan, mutta tuovat silti lisää tietoa vastaajien saamasta kuvasta Ruuskasesta.

Vastaajista valtaosa pitää Ruuskasen puhetapaa *maalaisena* (kun adjektiiviparina oli *kaupunkilainen*), sillä vastausten keskiarvo on 1,30. Tulos ei ole yllättävä, sillä kuten jo aiemmissa luvuissa olen esittänyt, Ruuskasen asuintaustaa on julkisuudessa useaan otteeseen tuotu esiin, ja hän itsekkin puhuu usein julkisuudessa kotipaikkakunnastaan Pielavedestä.

Ruuskasen puhetavan vanhanaikaisuus tai modernisuus ei ole vastaajille yhtä selvä kuin maalaisuus. Vastausten keskiarvo on 2,26 skaalalla *vanhanaikainen* (1) – *moderni* (5) eli häntä pidetään vain hieman enemmän vanhanaikaisena. Vastaajat ovat hyvin yksimielisiä sen suhteen, onko Ruuskasen puhe *virallista* (1) vai *epävirallista* (5), sillä vastausten keskiarvo on 4,32. Savon murteeseen yhdistetäänkin usein rentous ja epävirallinen jutustelu (Nupponen 2011: 176, 227). Vastauksiin on voinut vaikuttaa myös arvioitavana olleen haastattelun tilanne, joka ei ole luonteeltaan kovin virallinen. Mielenkiintoista olisikin tietää, olisivatko vastaukset erilaisia, jos Ruuskasen haastattelu olisi ollut juhlavammassa tai virallisemmassa tilanteessa tai esimerkiksi puku päällä kuvattuna. Ruuskasen murteellinen puhe ei kuitenkaan oman aineistoni perusteella näytä muuttuvan yleiskielisemmäksi, vaikka tilanne olisikin virallisempi, sillä Urheilugaalassa videoitu haastattelu ei sisältänyt merkittävästi vähemmän murrepiirteitä kuin muutkaan haastattelut.

5.5 Yhteenveto

Sekä puhutussa että kirjoitetussa Ruuskasen puheessa on paljon yhteistä, mutta myös joitakin eroavaisuuksia. Ruuskasen videoiduissa haastatteluissa säännönmukaisimmin esiintyvät yleisgeminaatio (*tullee*) ja svaavokaali (*kilipailu*), joista svaavokaalia Ruuskanen käyttää täysin systemaattisesti. Enemmän vaihtelua esiintyy ensitavun pitkän *a*:n ja *ä*:n diftongiutumisessa, erikoisgeminaatiossa sekä yleiskielen *d*:n variaatiossa. Ruuskasen puheessa näyttävätkin esiintyvän vahvempina yleislevikkiset piirteet kuin ahtaammin savolaiset murrepiirteet. Vaikuttaakin siltä, että vaikka hänen puheessaan on runsaasti savolaismurteiden piirteitä, sellaiset piirteet, joiden tiedetään aiemman tutkimuksen perusteella stigmatisoituneen (ks. esim. Räsänen & Palander 2015; Nuolijärvi & Sorjonen 2005: 51–55), ovat osittain väistyneet yleiskielisten muotojen alta.

Myös Helsingin Sanomien Kuukausiliitteen artikkelin sitaateissa murteellisin variantti on yleisin svaavokaalin ja yleisgeminaation yhteydessä. Toimittaja on litteroinut artikkelin sitaatteihin näiden lisäksi kuitenkin myös paljon diftongien reduktiota, jota Ruuskasen videoiduissa haastatteluissa ei esiinny suhteessa yhtä vahvasti. Diftongin reduktio muuttaa kirjoitetussa muodossa murteen helposti todellista puhetta murteellisemmaksi, sillä kirjoitettuun sitaattiin on vaikea saada esiin reduktion asteittaisuutta ja kuvata esimerkiksi sen lievintä astetta, ensi komponentin pidentymistä. Artikkelissa Ruuskasen sitaatit näyttävät varsin murteellisilta, vaikka niissä ei esiinnykään kaikkia savolaismurteelle tyypillisiä piirteitä, kuten erikoisgeminaatiota.

Ruuskasen itsensä kirjoittamat tekstit eroavat suuresti sekä hänen videoitujen haastattelujen puheesta että hänestä kirjoitetun artikkelin sitaateista. Hänen Facebook-seinälleen kirjoittamat päivitykset ovat kauttaaltaan hyvin yleiskielisiä, eikä niissä juuri esiinny edes kaikkein laajalevikkisimpiä puhekielen piirteitä, kuten *i*:n loppuheittoa (ks. esim. Manti 2004: 329). Murteellisuutta esiintyy vain muutamassa päivityksessä, joissa sille on mahdollista löytää erityinen motiivi. Toistuva piirre on monikon 2. persoonan imperatiivimuodon murteellinen variantti, jossa imperatiivin tunnuksena on analogisesti syntynyt *-kee* ja johon vielä yhdistyy *han*-liitepartikkeli, kun Ruuskanen pyytää seuraajiaan tekemään jotain (*käykeehän lukemassa*). Liitepartikkelin ansiosta imperatiivimuotoinen lause loivenee suoranaisesta käskystä pehmeämmäksi kehotukseksi. Diftongiutuminen yhdessä *-hAn*-päätteen kanssa siis näyttää

merkitsevän jonkinlaista leppoisuutta ja ystävällisyyttä. Pitkän *a:n* ja *ä:n* diftongiutumista ensitavussa taas esiintyy *täällä*-sanana murteellisessa muodossa *tiällä*, jota Ruuskanen käyttää kertoessaan lomastaan Inarissa. Samaa sanan leksikaalistumista tähän muotoon näkyy myös Ruuskasen puheessa, sillä suuri osa tämän piirteen murteellisista esiintymistä on hänen haastatteluissaan juuri muotoa *tiällä*, jota hän käyttää kertoessaan elämästään Pielavedellä.

E-lomakkeen vastausten perusteella Ruuskasen käyttämä murre vaikuttaa pääosin positiivisesti hänen julkisuuskuvaansa. Murrepiirteistä tavalliset kielenkäyttäjät kommentoivat eniten svaavokaalia, yleisgeminatiota ja pitkän *a:n* ja *ä:n* diftongiutumista. Vastauksissa esiintyy paljon samoja adjektiiveja, joilla tavalliset kielenkäyttäjät ovat aiemmissakin tutkimuksissa kuvailleet savolaismurteita: *leppoisa*, *rento*, *lupsakka*, *värikäs*. Vastauksista kuitenkin puuttuvat useat negatiivissävytteiset luonnehdinnat savolaisuudesta tai savolaisista, kuten *kierous* tai *vaikeaselkoisuus*, ja vastaajat pitävät Ruuskasen puhetta murteesta huolimatta ymmärrettävänä. Ruuskasta pidetään vastausten valossa miellyttävänä, helposti lähestyttävänä ja hauskana, mutta häntä ei koeta täysin asiantuntevana tai uskottavana, minkä oletan johtuvan juuri miehen puhetavasta, sillä haastattelussa itsessään on kuitenkin kohtia, joissa Ruuskanen analysoi tulevia kisoja ja kilpakumppaneitaan. Näyttääkin siltä, että mikäli puhuja haluaa esiintyä julkisuudessa asiantuntevana ja uskottavana, savon murre ei ainakaan tämän tutkielman tulosten perusteella näytä olevan siihen paras keino. Avoimuutta ja hauskuutta sen käyttäminen sen sijaan selvästi voi lisätä.

Pohdin aiemmissa luvuissa, että pitkän *a:n* ja *ä:n* diftongiutumiseen kytkeytyisi savolaisuuden indeksi, eikä sen käyttäminen olisi vain tiedostamatonta murteenkäyttöä, vaan sen avulla sekä Ruuskanen itse että lehtiartikkelin kirjoittaja ilmentävät savolaisuutta ja siihen liitettyjä mielikuvia. Piirre myös eroaa selvästi prestiisivariantista (esim. *täällä* ~ *tiällä*), joten kuulija ja lukija havaitsevat piirteen ilman erityistä murteentuntemustakin, kuten kyselystäkin käy ilmi. Tällaista indeksisyyttä tuntuu olevan myös *i*-loppuisten diftongien reduktiossa (*aina* ~ *aena*), jota varsinkin lehtiartikkelissa on runsaasti. Molemmat piirteet ovat hyvin leimallisesti savolaisia, ja varsinkin nuoremmat puhujat alkavat tietoisesti karsimaan niitä puheestaan, mutta uskon, että Ruuskanen päinvastoin ainakin osittain tietoisesti käyttää niitä juuri leimallisen luonteen vuoksi.

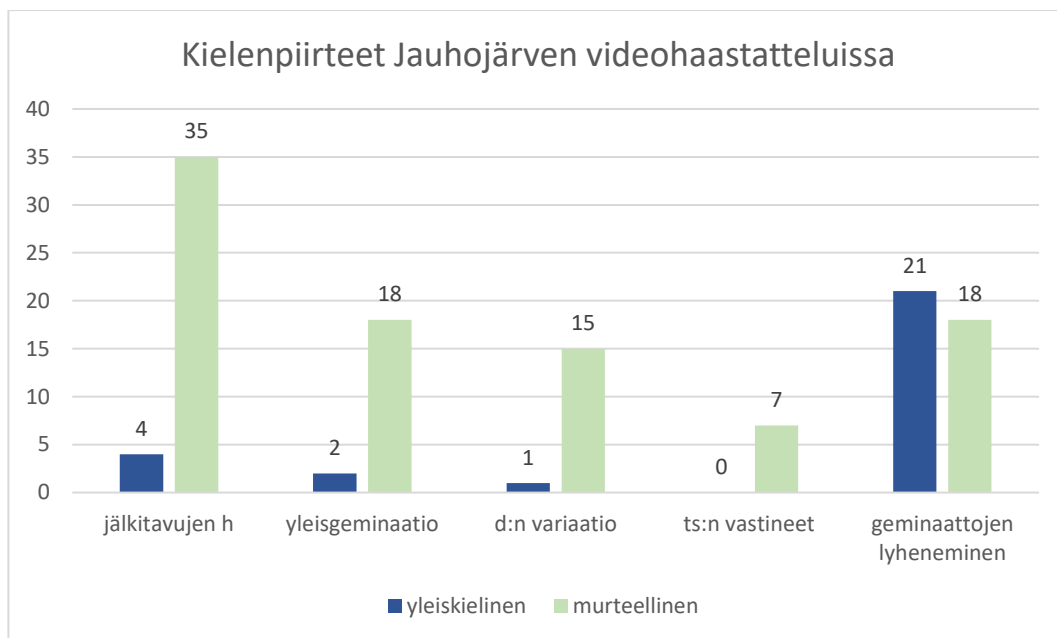
6 Jauhojärven murre, sen esittäminen ja siihen liittyvät mielikuvat

Tässä luvussa tarkastelen Sami Jauhojärveä koskevaa aineistoa. Luvussa 6.1 tarkastelun kohteena ovat litteroitujen videohaastattelujen murrepiirteet. Luvussa 6.2 tarkastelen murrepiirteitä Jauhojärven itsensä kirjoittamien Facebook-päivitysten murrepiirteitä ja luku 6.3 käsittelee neljän Yle Urheilu -sivuston Jauhojärveä käsittelevien artikkeleiden murrepiirteitä. Luvussa 6.4 tarkastelen sitä, miten ei-lingvistit kommentoivat ja arvioivat Jauhojärven murteenkäyttöä ja sen vaikutusta hänen julkisuuskuvaansa. Viimeisessä alaluvussa kokoan tuloksia yhteen.

6.1 Videohaastattelut

Tarkastelen Sami Jauhojärven käyttämiä murrepiirteitä neljän litteroidun livehaastattelun pohjalta. Jauhojärven haastattelut on kuvattu hieman toisistaan eroavissa tilanteissa: ajallisesti ensimmäinen haastattelu on vuoden 2012 Salpausselän kisoista erään kisalähdön jälkeen, toinen vuoden 2016 Urheilugaalasta, jossa Jauhojärvi oli ehdolla Vuoden urheilijaksi, kolmas hänen kotipaikkakunnaltaan Ylitorniolta, jossa hän esittelee paikkakuntaa toimittajalle ja neljäs vuoden 2017 MM-kisojen ajalta, jolloin aiheena oli hänen hiihtouransa tulevaisuus.

Olen valinnut tarkasteltavaksi viisi piirrettä, jotka ovat ominaisia peräpohjalaisille murteille (Kettunen 1930: 86–91, Lyytikäinen ym. 2013: 347–350). Valitsemani piirteet ovat jälkitavujen *h*, yleisgeminaatio, yleiskielen *d*:n variaatio, yleiskielen *ts*:n vastineet sekä nasaali- ja likvidageminaattojen lyheneminen. Luvun lopussa nostan esille myös muita haastatteluissa esiintyviä murrepiirteitä ja muita kiinnostavia havaintoja. Kuviossa 9 esiintyvät analysoimani kielenpiirteet ja niiden murteellinen ja yleiskielinen esiintyvyys Jauhojärven haastattelupuheessa.

Kuvio 9. Murrepiirteiden esiintyminen Jauhojärven videohaastatteluissa.

Jauhojärven puheessa esiintyy aineistoni perusteella kaikkia *h*:n variantteja paitsi alkuperäisellä paikallaan säilynyttä *h*:ta (esim. *saunahan*). *h*:n assimilaatiota ja yleisgeminatiota on kuitenkin vaikea erottaa, sillä molemmat ovat yleisiä piirteitä peräpohjalaismurteissa, ja vaikka Mantilan (1992: 212–217, 259–265) tutkimuksen perusteella *h*:n assimiloituminen muihin kuin *s*:ään on harvinaista, myöhempi tutkimus (ks. esim. Vaattovaara 1999: 104–139) ovat kuitenkin osoittaneet, että assimilaatio on yleistynyt myös muiden konsonanttien jälkeen. Omassa tutkimuksessani olen selkeyden vuoksi laskenut muodot, joissa konsonantti on geminoitunut painollisen lyhyen tavun jälkeen, yleisgeminatioksi, mutta olen nostanut esille myös *h*:n mahdollisuuden, jos sellainen on olemassa. Lisäksi aineistossa on muutamia esiintymiä, joissa *h* on assimiloitunut, mutta siitä ei ole syntynyt yleisgeminatian kaltaista muotoa. Esittelen näitä myöhemmin tässä luvussa.

Ylivoimaisesti eniten Jauhojärven puheessa esiintyy *h*:n sisäheittomuotoa, sillä 35 sanasta, joissa *h* esiintyy, 27 tapausta on *h*:n sisäheittotapauksia (esim. 47). Metateesimuodon mahdollistavia paikkoja on aineistossa yhteensä 11, joista kuudessa piirrettä esiintyy (esim. 48). Esimerkissä 47 muoto *etelhään* voisi esiintyä myös metateesimuodossa (*etehlään*), mutta on Jauhojärven puheessa sisäheittoisessa muodossa.

47) muutampia kilometrejä *etelhään* tuosta k-kuntakeskuksesta elikkä tästä *suurinpiirthein* viis kilometriä ku *lähethään* ni ete- etelästä päi löytyy minun nuoruuden koti

48) ommaa urraa on näillänäkymi jäljellä kahesta *nelhjääntoista* kuukautee että sitte tämän kevheen aikana tehhää päätöksiä siitä

Tornion murteen metateesimuodon on todettu olevan alueellisesti yleistynä piirre, joka on sitä yleisempi, mitä nuorempi puhuja on (Matikainen 1997: 148), mutta uudemmassa tutkimuksessa on havaittu, että ainakin pellolaisilla nuorilla muoto on päinvastoin menettänyt asemaansa, joten voi olla, että vaikka piirre on vaikuttanut jossain vaiheessa olleen yleistymässä, on sen nykyinen edustus laskenut (Vaattovaara 2009: 180–181, 246). Ainakin Jauhojärven tapauksessa sisäheitollinen muoto näyttää olevan hänen puheessaan metateesimuotoa yleisempi.

Olen määritellyt kadon samoin kuin Manti (1992: 212–215) ja Vaattovaara (1999: 47–48) eli *h:n* kato on tapahtunut niissä tapauksissa, joissa *h* ei esiinny missään muodossa (esimerkiksi *taloon*, *oppimaan*). Haastatteluissa katomuotoja on hyvin vähän, vain neljä tapausta (*vastaan*, *suhteen*, *mettäästämää* ja *rakentamaa*). Haastatteluissa esiintyy myös sana *sprinttiin*, jossa voisi periaatteessa nähdä *h:n* kadon, mutta en pidä tätä tulkintaa perusteltuna, sillä geminaatti on tässä pakollinen (vrt. *sprinttiin*). Vaattovaaran tutkimukseen osallistuneilla nuorilla katomuotojen käyttö näytti olevan sitä yleisempää, mitä heikommin nuori samaistui kotiseutuunsa (Vaattovaara 2009: 162), joten Jauhojärven vähäisten katomuotojen käytön voisi vastaavasti tulkita indikoivan hänen vahvaa osallisuuttaan vanhalle kotiseudulle. *h:n* assimilaatiota Jauhojärven haastattelupuheessa esiintyy vain kahdessa kohdassa: *noussuun* ja *olumpialaissii*.

Yleisgeminaatiota Jauhojärvi käyttää puheessaan lähes systemaattisesti, kuten esimerkissä 49.

49) kokoajan piti huollon olla *herreillä* siitä että että mihim päin se lähtee kääntymhää *menneekö* märemmäksi *pyssyykö* siinä olotilassa mikä mikä on siinä hetkellä kö testataan

Peräpohjalaisten murteiden alueella yleisgeminaatiota esiintyy Nahkolan (1987: 76) mukaan kaikkialla muualla paitsi Kemijärvellä ja tutkimusten mukaan se esiintyy vahvana varsinkin maaseutukunnissa iästä ja sukupuolesta riippumatta, mutta nuorilla ja kaupungissa asuvilla koulutetuilla sen käyttö varioi enemmän (Laakko 1997: 73, Kumpulainen 2009: 91, Isto 2014: 30).

Aineistossa on vain kaksi kohtaa, joissa konsonantti ei geminoidu. Esimerkissä 50, jossa Jauhojärvi puhuu Ylitornion käymisen arvoisesta kirkosta, näkyy niistä toinen:

50) kyllähän täällä kannattaa käyä vaimoitten *rakentamaa* kirkkoa kattomassa et se on sotien aikana naiset rakentanu meän kirkoj

Esimerkissä 50 esiintyvä *rakentamaa* murteellinen muoto olisi *rakentammaa*. Myös aineiston toinen yleiskielinen muoto on sivupainollisessa geminaatassa (*mettästämmää*). Myös Iston (2014: 32) tutkimusten tulokset viittaavat siihen, että yleisgeminaatio on peräpohjalaismurteissa sivupainollisen jälkeisessä asemassa vähäisempää kuin pääpainollisen. Syynä tähän on luultavasti se, että peräpohjalaismurteissa tässä asemassa esiintyy usein jälkitavujen vokaalienvälinen *h*, esimerkiksi esimerkin 49 *rakentamaa*-sanassa voisi esiintyä myös *h* (*rakentamhaa*), jolloin yleisgeminaatio väistyisi joka tapauksessa. Vaikka Jauhojärven haastatteluissa nousikin esiin vain nämä kaksi tapausta, se tukee silti aikaisempien tutkimusten tuloksia siitä, että pääasiallinen yleisgeminaation asema on pohjoisessa Suomessa juuri pääpainon jälkeen, kun taas esimerkin kaltaisen lyhyen sivupainollisen vokaalin jäljessä esiintyy useimmiten *h*-variantti (ks. esim. Vaattovaara 2002: 519).

Yleisgeminaatiota on hankala yksiselitteisesti kartoittaa niillä alueilla, joissa jälkitavujen *h* on säilynyt muussa kuin vokaalien välisessä asemassa (esim. *saunhaan*), sillä yleisgeminaatio ja *h* esiintyvät monissa tapauksissa samassa kohdassa. Näissä tapauksissa onkin tapahtunut usein *h*:n assimilaatio ja sen seurauksena yleis- tai erikoisgeminaation kaltainen muoto. (Mantila 2015: 250, Vaattovaara 2002: 521.) Jauhojärvenkin puheessa esiintyy yleisgeminaatiota *h*-konteksteissa, kuten esimerkissä 51 *ennään* (vrt. *enhään*). Samassa esimerkissä esiintyy kuitenkin myös *h*:llinen muoto *puolivälhiin*.

51) kyllä mulla ratkesi tähän alkhuun että ei pysty lyöhmään sitä vauhtia mitä nuop parhaat pystyy lyöhmään että se jää sen kaks kolme sekuntia tuonne inkkarikukkulan *puolivälhiin* ja vaikka siithä pystyy tulehmaan maalhiin sammaa vauhtia nii se ei *ennään* auta

Yleisgeminatona olen myös päätenyt pitämään Jauhojärven käyttämää muotoa *tehhää*. Tutkimuksissa on esitetty myös, että sanassa on tapahtunut *hj*-yhtymän assimilaatio (*tehjähen* > *tehjään* > *tehhään*; Mantila 1992: 80) tai peräpohjalaismurteille tyypillisen yleiskielen *d*:n vastineen kadon tilalle kehittynyt *h* (*teh-Øään* > *tehhään*) (Leskinen 1981: 31), mutta koska myös yleisgeminatio on yleinen niin Tornion murteessa kuin Jauhojärven muussa puheessa, olen tulkinnut myös *tehhään*-sanassa esiintyvän yleisgeminatation (vrt. Vaattovaara 1999: 52).

Yleisgeminatiota on usein pidetty piirteenä, joka katoaa murrealueen ulkopuolelle muuttavalta puhujalta helposti (ks. esim. Nuolijärvi 1986: 55–56). Jauhojärvi on kuitenkin aineistoni perusteella säilyttänyt puheessaan yleisgeminatation, vaikka on muuttanut pois Peräpohjolan murrealueelta jo vuosia sitten alueelle, jossa yleisgeminatiota ei käytetä.

Jauhojärven puheessa yleiskielen *d*:tä vastaa lähes aina kato (kuten esimerkissä 1), mutta kahdessa tapauksessa kuulee myös siirtymä-äänteen *v* ja kerran esiintyy myös *d*. Katoedustusta pidetäänkin varsinkin Tornion murteissa jokseenkin säännöllisenä (Lyytikäinen ym. 2013: 349). Alatornion murteenseurututkimuksissa, joissa on tutkittu Tornion murteen puhujien kielen variaatiota Alatornion pitäjässä kolmella eri vuosikymmenellä (1990-luvulta 2010-luvulle), on todettu, että yli 90 prosenttia yleiskielen *d*:n vastineista on ollut joko katomuotoja tai siirtymä-äänteitä (Isto 2014: 22; Kumpulainen 2009: 57).

Esimerkissä 52, jossa Jauhojärvi kertoo nuoruutensa lenkeistä Aavasaksalla, näkyy myös hyvin *hd*-yhtymän sisältämien sanojen katoedustus.

52) sieltä löytyy kaks pilikku *yheksän* kilometriä asvaltoitua ylämäkeä *satayheksänkytä* nousumetriä *satayheksänkytäviis* nousumetriä

Aineiston ainoa kohta, jossa yleiskielen *d* esiintyy, on *d*:llä alkava paikkakunta *Davos*. Kyse on vierasperäisestä erisnimestä, jossa ei ole astevaihtelua, joten kyseessä on erityistapaus eikä katoedustus edes ole mahdollinen. Lisäksi Jauhojärven puheessa persoonapronominien

monikkomuotojen genetiivimuodot, joita haastatteluissa on yhteensä kahdesti, esiintyvät katomuodossa, mikä onkin tuttu peräpohjalaisten murteiden tunnusmerkki (Lyytikäinen ym. 2013: 349). Kyse ei ole kuitenkaan pelkästään *d:n* kadosta, sillä peräpohjalainen variantti eroaa laajemmin käytetystä katomuodosta *meiän*. Muoto *meän* onkin siis aivan erityisesti peräpohjalainen ja esiintyy myös Ruotsissa puhuttavan Tornion murteen *meänkielen* nimessä. Samainen muoto esiintyy myös monikon 2. persoonassa *teän*, mutta Jauhojärven haastatteluissa molemmat esiintymät ovat monikon ensimmäisessä persoonassa *meän*, kuten esimerkissä 53.

53) kyllähän täällä kannattaa käyä vaimoitten rakentamaa kirkkoa kattomassa et se on sotien aikana naiset rakentanu *meän* kirkoj ja ihan tuota *meän* rajasiltaa joka Matarinkhii viepi eli Öövertorneon kunnan puolelle

Peräpohjalaisissa murteissa yleiskielen *ts:n* paikalla on yleensä vaihtelematon *tt*, esim. *mettä* : *mettän* (Lyytikäinen ym. 2013: 349). Jauhojärvi käyttää murteellista muotoa kaikissa seitsemässä kohdassa, joissa tämä muoto esiintyy, kuten esimerkistä 54 näkee.

54) *mettästysmahollisuuuet* on ihan loistavat täälä on paljon valtionmaata ja sitte osa seuroista ja muun muassa Ainolan kartano järjestää ihan *mettästysreissujaki* sitte

Peräpohjalaismurteiden *tt*-edustuksen on tutkimuksissa todettu olevan tasaisen vahvaa niin eri ikäryhmissä kuin sekä miesten että naisten kielenkäytössä. Alatorniolla ainoastaan työikäiset ja nuoret naiset näyttävät puheessaan karttavan *tt:n* käyttöä ja suosivan enemmän muotoa *t* (Tuikkala 1997: 90). Tutkimuksessa työikäiset ovat kuitenkin iältään vanhempia kuin Jauhojärvi, joten vaikka Jauhojärvi oman tutkimukseni aikaan onkin työikäinen, hänen kielenkäyttöänsä ei voi täysin verrata Tuikkalan esittämiin tuloksiin.

Nasaali- ja likvidageminaatat *nn*, *mm*, *ll* ja *rr* voivat Peräpohjolan murteissa ensitavun pitkän vokaalin ja diftongin jäljessä tai kauempana sanassa lyhyen vokaalin jäljessä (Lyytikäinen ym. 2013: 349). Jauhojärvellä geminaattojen lyhentymistä esiintyy lähes yksinomaan likvidageminaatassa *ll*, kuten esimerkissä 55:

55) mie toivon että mie olen pystynyt olehmaan esikuvana *monele nuorele urheilijale*

Piirteen käyttö ei kuitenkaan ole systemaattista, vaan samakin sana voi esiintyä eri muodoissa, esim. sanaa *siellä* esiintyy sekä murteellisessa (*sielä*) että yleiskielisessä muodossa. Aikaisempien tutkimusten perusteella murrepiirteen asema peräpohjalaisissa murteissa näyttää olevan vakaa, ja varsinkin nuorten puhujien kielessä murteelliset muodot ovat hyvin edustettuna (Alapuranen 1997: 191, Vaattovaara 2003: 143, Kumpulainen 2009: 91).

Yllä käsittelemieni piirteiden lisäksi Jauhojärven haastattelupuheessa esiintyy myös muita murrepiirteitä, joita esittelen seuraavaksi lyhyesti. Svaavokaalia ei perinteisesti ole pidetty tyypillisenä piirteenä Peräpohjolan alueen murteissa, joskin Kettunen (1999: kartat 199 ja 200) on merkinnyt alueelle ylilyhyttä (ja näin monesti huomaamatta jäävää) svaata *l:n* jälkeen. Jauhojärvenkin puheessa svaavokaalia esiintyy eniten *l*-alkuisissa yhtymissä, sillä 12 esiintymästä 10 esiintyy tässä äänneympäristössä. Loput kaksi ovat *h*-alkuisista yhtymistä. Jauhojärven svaavokaalin esiintymistä neljä esiintyy lukusanoissa, ja varsinkin sana *kolme* (tai *kolmas*), joka esiintyy aineistossa kolme kertaa, on joka kerta murteellisessa muodossa, kuten esimerkissä 56. Samassa esimerkissä näkyy myös murteellinen muoto lukusanasta *neljä*.

56) meill_o oikein hyvät mahdollisuuet viestissä tap-taistella jopa voitosta *nelijällä* kertaa kymmenellä kilometrillä, samaten omat fiilikset perinteise hiihon suhteen on on hyvät ja luottavaiset päämatka ensimmäinen *kolomatta* viiskytä kilometriä perinteiselä niin

Myös Nuolijärven (1986: 65, 95) ja Kumpulaisen (2009: 54) aineistoissa tietyt sanat esiintyivät sekä savolais- että pohjalaismuuttajilla svaan kantajina toisia enemmän, ja yksi näistä sanoista oli juuri *kolme*. Kyseessä onkin kai jonkinlainen sanan leksikaalistuminen murteelliseen muotoon.

Yksikön 1. ja 2. persoonan murteelliset persoonamuodot *mie* ja *sie* kuuluvat Mantilan (2004: 325–329) murrepiirteiden luokittelussa ryhmään ”elävät paikallisuudet”, jotka ovat alkuperäisillä esiintymisalueillaan erittäin stabiileja ja toisaalta myös levinneet uusille alueille. Aineistossani on nominatiivimuodossa olevista persoonapronomineista vain viisi esiintymää, ja nekin ovat kaikki yksikön 1. persoonassa. Niistä jokainen on kuitenkin murteellisessa muodossa *mie*.

Peräpohjalaisissa murteissa yksikön 1. persoona on muissa kuin nominatiivimuodossa *minu-* tai *mu-*. Esimerkeissä 57 ja 58 näkyy sekä *minu-* että *mu-*vartaloista muotoa:

57) Aavasaksa tietenkki se on *mulle* ehkä vaaroista rakhain

58) no sitä ov vaikea *minum* määrittää mikä se on koko joukhueelle, mutta ainaki *mulla* henkilökohtasesti tuntu äärimmäisen hyvältä

Jauhojärvi käyttää pariin kertaan haastatteluissa monikon 1. persoonan verbinmuodoissa *-mmA-* päätettä, joka on Peräpohjolassa yleinen murrepiirre (Lyytikäinen ym. 2013: 349). Jauhojärvellä ei ole yhtään yleiskielistä tai puhekielelle tyypillistä passiivimuotoa tästä piirteestä, vaan ne kaksi tapausta, joissa persoonakongruenssi toteutuu, ovat *-mmA-*esiintymiä (kuten esim. 59). Luultavasti piirteen vähäinen esiintyvyys johtuu aineiston luonteesta, sillä haastattelut keskittyvät suurelta osin Jauhojärveen itseensä ja hänen tekoihin, joten monikkomuotoja ei juuri esiinny.

59) no ihmisethä lausuu useasti väärin tämän paikkakunnan että ne o Ylitorniossa, *met olemma* Ylitorniolla nytte

Jauhojärvi käyttää analyysini perusteella puheessaan runsaasti peräpohjalaismurteiden piirteitä. Systemaattisimmin hän näyttää käyttävän jälkitavujen *h:*ta, yleisgeminaatiota, yleiskielen *d:*n ja *ts*-yhtymän murteellisia variantteja, kun taas likvida- ja nasaaligeminaatan lyhenemisessä on enemmän variaatiota yleiskielen ja murteellisen muodon välillä.

6.2 Omat tekstit

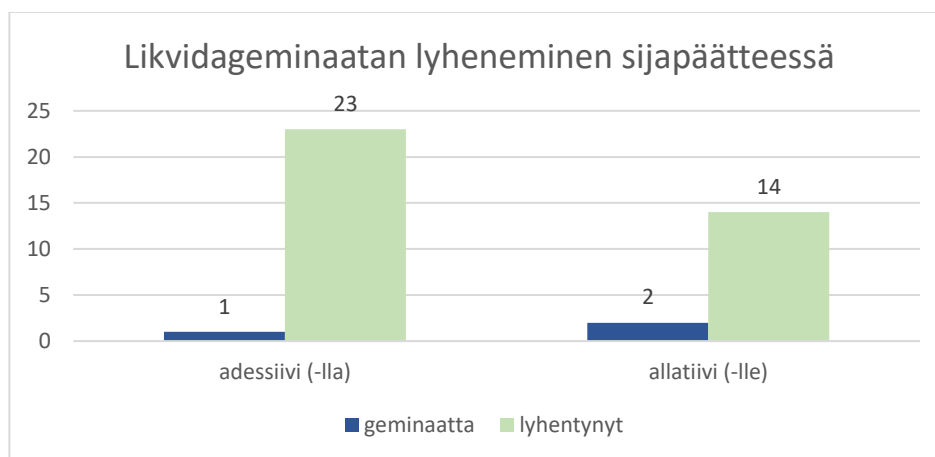
Sami Jauhojärvi on aktiivinen sosiaalisen median käyttäjä ja päivittää Facebook-sivuaan teksteillä ja kuvilla. Olen valinnut tutkielmaani päivitykset, jotka Jauhojärvi on julkaissut vajaan viiden kuukauden ajanjaksolla alkaen vuoden 2017 alusta loppuen hänen aktiiviurheilu-uransa päättymiseen huhtikuun lopussa 2017. Yhteensä julkaisuja on 37 kappaletta, joista ensimmäinen on julkaistu 6. tammikuuta ja viimeinen 18. huhtikuuta. Julkaisujen aiheet liittyvät suurimmaksi

osaksi kuulumisten, kisojen ja niiden tulosten kertomiseen, mutta joukossa on myös muutama mainospäivitys. Keskityn analyysissäni erityisesti yhteen piirteeseen, joka on hyvin silmiinpistävä Jauhojärven itse kirjoittamissa teksteissä. Likvidageminaatan *ll* lyhenemistä ilmenee myös Jauhojärven puheessa, mutta kirjoittaessa hän näyttää tunnistavan piirteen erityisen hyvin, sillä murteellisen variantin käyttö on hyvin runsasta. *ll*-geminaatan lyhenemisen lisäksi käsittelen myös jälkitavujen *h*:ta ja lyhyesti muitakin Jauhojärven teksteissä esiintyviä murrepiirteitä.

Jauhojärven omista teksteistä koostuvan aineiston perusteella näyttää siltä, että hänellä *ll*:n lyheneminen yhdistyy varsinkin sijapäätteisiin eli adessiiviin (*-lla*) ja allatiiviin (*-lle*), kuten esimerkissä 60. Päivitys on kirjoitettu helmikuussa hiihdon SM-kisojen jälkeen, jotka Jauhojärvi voitti.

60) Tänään oli *viivala* taas maailman paras SM-kisojen hiihtäjä, ja tulos sen mukaan. Vaikeissa latuoloissa piti laittaa symmetrinen neliveto *pääle* tuloksen varmistamiseksi;) Kiitos iso taustatiimi hyvin hoidetuista hommista.

Adessiivi- ja allatiivimuotoisia sanoja, joissa *ll*-geminaatta ei olisi lyhentynyt, on koko aineistossa vain kolme, kun lyhentyneitä muotoja on yhteensä 37. Alla olevassa kuviossa näkyvät vielä adessiivi- ja allatiivimuotojen osuudet.

Kuvio 10. Likvidageminaatta *ll*:n lyheneminen adessiivissa ja allatiivissa Jauhojärven Facebook-teksteissä.

Aineiston adessiivi- tai allatiivimuotoiset sanat, joissa geminaatan lyhentymistä ei ole, ovat *kohillaan*, *kilpaladulle* ja *(30) km:lle*. Uskoakseni viimeisimmän sanan kohdalla lyhentymättömyys johtuu siitä, että kyseessä on lyhenne sanasta *kilometrille*, jolloin kaksoispisteen jälkeen ei kenties tunnu luontevalta kirjoittaa murteellista muotoa *le*, kun se ei selkeästi sitoudu *kilometri*-sanaan. *Kohillaan*-sana taas on omistusmuotoinen adverbimäinen kiteytymä, eikä suoraan rinnastu ”tavallisiin” adessiivimuotoihin. Kolmesta yleiskielisestä muodosta *kilpaladulle* on siis ainoa, jossa geminaatan lyhentymistä voisi pitää odotuksenmukaisena. Päivitys ei kuitenkaan muuten ole yleiskielinen, vaan itseasiassa jo seuraavassa virkkeessä tapahtuu *ll*:n lyheneminen *Jämilä* (yleiskielinen muoto *Jämillä*, Jämi on paikka Satakunnassa):

61) Paluu *kilpaladulle* sairastelun jälkeen tapahtu Lahen Skandicupissa, 5. sija Iivon voittamassa kisassa! Ens viikonloppuna Suomen Cupia *Jämilä*.

Vaikka suurin osa geminaattojen lyhenemisistä liittyy geminaattaan *ll*, esiintyy teksteissä muutamaan otteeseen myös nasaaligeminaatan *nn* lyhentymistä. Eniten tämä näkyy sanassa *huomenna*, joka esiintyy Jauhojärven teksteissä yhteensä kolme kertaa ja aina murteellisessa muodossa *huomena*, kuten esimerkissä 62. Geminaatan *nn* lyhentymistä esiintyi myös kerran sanassa *kiini* (yleiskielinen muoto *kiinni*).

62) Harmittaa. Oli huono päivä, eikä sijotus tyydytä ollenkaan. *Huomena* taistellaan taas mitaleista! Tulkaa kannustamaan #vstk hurjaan lyöntiin!

Kun tutkin Jauhojärven puhetta ja sen murrepiirteitä, havaitsin, että hänen puheessaan esiintyy paljon peräpohjalaismurteille tyypillistä jälkitavujen vokaalien välistä *h*:ta. Omissa teksteissään Jauhojärvi ei kuitenkaan käytä juuri ollenkaan kyseistä piirrettä, sillä 37 päivityksestä sitä esiintyy vain yhdessä päivityksessä kahdesti (esim. 63), vaikka mahdollisia *h*:n paikkoja on hänen teksteissään yhteensä 33.

63) Torila *tavathan tähään*!

Päivitys on julkaistu helmikuussa Lahden hiihdon MM-kisojen aikaan, jolloin Jauhojärvi ja Iivo Niskanen saivat pronssia parisprintistä. ”*Torilla tavataan*” on yleinen suomalainen tunnuslause, jota käytetään, kun suomalainen menestyy urheilussa, mutta nykyään lausetta käytetään myös muissa konteksteissa, joskus myös ironisesti. Miksi *h* esiintyy juuri tässä päivityksessä, vaikka se olisi ollut mahdollinen myös aineistoni muissa päivityksissä (esim. 31. maaliskuuta julkaistu päivitys ”Tulkaa kannustamaan #vstk hurjaan lyöntiin”? Peräpohjalaisissa murteissa passiivin preesens on säännöllisesti *h*:llinen (Mantila 1992: 129), mutta Jauhojärven teksteissä esiintyy muuten pelkästään *h*:ttomia passiivimuotoja (esimerkiksi *lähetään*, *korjataan*), joten sekään ei selitä, miksi piirrettä esiintyy juuri tässä päivityksessä. Myöskin sana *tänään* esiintyy päivityksissä yhteensä 11 kertaa, mutta vain tässä päivityksessä murteellisessa muodossa. Kyseisessä esimerkissä *h*:n käyttö näyttäisikin olevan jonkinlainen tyylikeino. Lisäksi lauseessa on paitsi alku- myös loppusointua, joka tuo siihen tietynlaista symmetriaa.

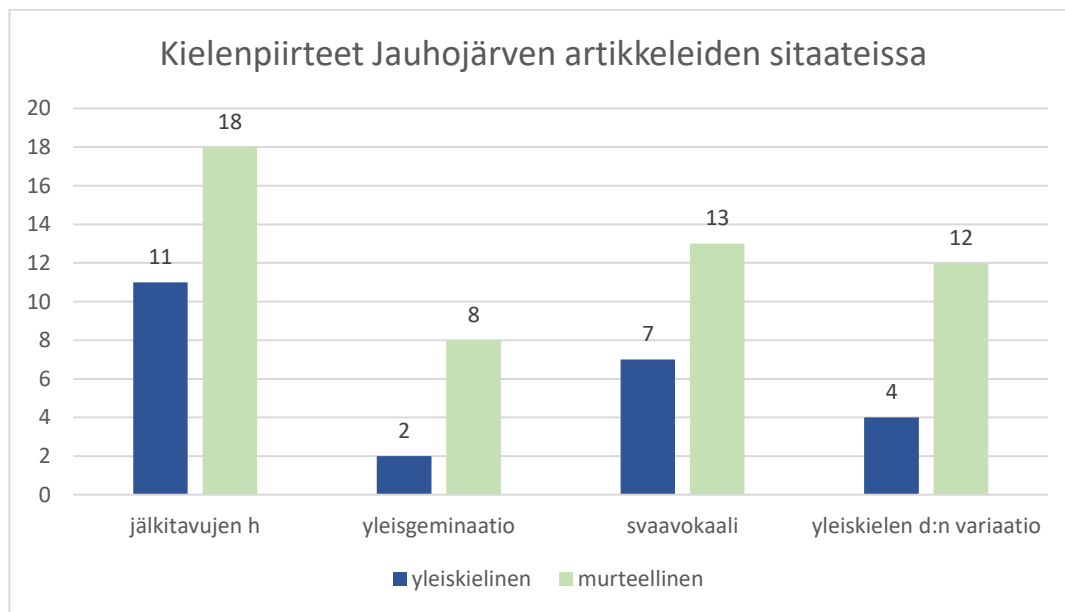
Muita Jauhojärven omissa teksteissä esiintyviä peräpohjalaismurteille tyypillisiä murrepiirteitä ovat esimerkiksi *d*:n kato (esim. *hiihin*, *uuestaan*), *ts*-yhtymän murteellinen muoto *tt* (esim. *mettäsuksila*, *Ruottin*), murteelliset persoonapronominit (*meän*, *teän* ja *mie*) ja murteellinen muoto *ko* sanasta *kun*. Jauhojärven puheessa esiintyviä yleisgeminaatiota ja svaavokaalia ei kirjoitetuissa teksteissä sen sijaan esiinny kertaakaan, vaikka niille olisi useita mahdollisia paikkoja (esim. *vapaan* ja *jälkeen*).

Otaksuin, että syy Ruuskasen yleiskielisiin Facebook-päivityksiin on pyrkimys mahdollisimman helposti ymmärrettävään kieleen, jotta mahdollisimman moni lukijoista ymmärtäisi tekstit, eivätkä ainakaan kokisi liiallista murretta negatiiviseksi tai luotaantyöntäväksi. Sama syy voisi olla taustalla myös Jauhojärven teksteissä, sillä geminaattojen lyhentymisen ei ole yhtä silmiinpistävästi murteellista kuin jälkitavujen *h*, ja saattaa näin tavallisen kielenkäyttäjän silmissä säilyttää tekstissä enemmän yleiskielisen ilmeen. Ruuskasen tavoin myöskään Jauhojärvi ei missään päivityksessä itse ottanut käyttämäänsä murretta esille.

6.3 Artikkelit

Tässä luvussa esittelen murrepiirteitä, joita esiintyy sellaisissa Sami Jauhojärveä käsittelevissä uutisartikkeleissa, joissa hänen sitaattinsa on kirjoitettu murteelliseen muotoon. Aineistoni koostuu pääasiassa kolmesta erillisestä artikkelista, mutta otin neljännen artikkelin mukaan siinä esiintyvän, selvästi peräpohjalaismurteisiin kuuluvan, murren takia. Artikkelin muun yleiskielisyyden takia en kuitenkaan ota sitä huomioon kvantitatiivisessa tarkastelussa. Jauhojärven artikkelit poikkeavat Ruuskasen artikkelista, sillä ne ovat pituudeltaan lyhyempiä ja käsittelevät lähinnä hänen ajankohtaisia kuulumisia, eivätkä keskity esittelemään Jauhojärven uraa pidemmältä ajalta.

Alla olevassa taulukossa näkyy tutkimieni murrepiirteiden esiintyvyys tarkastelemissani artikkeleissa. Tutkimani murrepiirteet ovat jälkitavun välinen *h*, yleisgeminatio, svaavokaali sekä yleiskielen *d:n* vaihtelu. Alaluvuissa 6.1 ja 6.2 tarkastelin myös likvida- ja nasaaligeminaattojen lyhentymistä, mutta koska sitä ei artikkeleissa esiinny kertaakaan, en käsittele sitä tässä luvussa. Luvun lopuksi esittelen lyhyesti myös muita artikkeleissa esiintyviä murrepiirteitä ja muita kiinnostavia havaintoja aineistosta. Kuviossa 11 näkyvät analysoimani kielenpiirteet ja niiden murteellinen ja yleiskielinen esiintyvyys artikkeleiden sitaateissa.

Kuvio 11. Tarkastelemani kielenpiirteet Jauhojärvestä kertovien artikkeleiden sitaateissa.

Jälkitavujen vokaalienvälinen *h* kuuluu yhtenä näkyvimpänä piirteenä peräpohjalaismurteisiin, ja se on usein ainoa piirre, jonka tavalliset kielenkäyttäjät liittävät Lapin alueen puheeseen (Palander 2011: 92; Palander & Mielikäinen 2014: 160–162; Vaattovaara 2009: 71). Jauhojärvi käyttää *h*:ta paljon puheessaan, ja piirre näkyy selvästi myös artikkelien sitaateissa. Piirrettä esiintyy yhteensä 18 kohdassa. Lähes kaikki artikkelissa esiintyvät *h*:lliset muodot edustavat sisäheittomuotoa eli muotoa, jossa *h* esiintyy konsonantin jäljessä (esim. *rikhaat*, *panhaan*; ks. Mantila 1992: 93). 18 tapauksesta vain kaksi esiintyy metateesimuodossa, jossa vokaalienvälinen *h* esiintyy tietyin ehdoin soinnillisen konsonantin edessä (esim. *sauhnaan*, *lukehmaan*; mts. 153). Metateesimuotoa esiintyy pääasiallisesti vain Tornion alueen murteissa, mutta se on levinnyt myös lähialueille (Mantila 1992: 154, Vaattovaara 2009: 68), ja haastatteluaineiston perusteella myös Jauhojärvi käyttää sitä puheessaan. Artikkelin sitaateissa sitä kuitenkin esiintyy vain vähän (esim. 64), vaikka mahdollisia metateesimuodon esiintymäympäristöjä sitaateissa esiintyykin (esim. 65).

64) Ne on kestävää laatua ja kun niitä käyttää vain kilipailutilanteessa, niin eihän ne nyt hirveästi siinä *tavahlaan* kulu.

65) Siinä saattaa tuntua neljhäänkymmenheenkahekshaan kilometriin saakka hyvältä, muttei välttämättä saavuta maalia kuiten lopulta

Esimerkissä 65 mielenkiintoista on se, että muotoa *kymmenheen* edeltää kuitenkin sana *neljhään*, joka on metateesimuodossa, joten tuntuisi luonnolliselta, että myös sen jälkeen tuleva sana olisi samassa muodossa.

Tavalliset kielenkäyttäjät muodostavat vokaalien välistä *h*:ta matkiessaan helposti myös hyperdialektisia muotoja eli lisäävät *h*:n sinne, mihin se ei alun perin kuulu (ks. esim. Mielikäinen & Palander 2014: 161; Vaattovaara 2009: 194–195; Mantila 1992: 91–9). *h*:n hyperdialektista käyttöä esiintyy yhdessä kohdassa myös Jauhojärven sitaateissa (esim. 66).

66) Haethan se viimeinen ittevarmuus siitä kisasta *loppukishoin*, Sami Jauhojärvi toteaa.

Esimerkin *loppukishoin* voi tulkita muodollisin kriteerein instruktiivimuodoksi, mutta konteksti huomioon ottaen toimittaja on luultavasti tarkoittanut monikon illatiivimuotoa *loppukisoihin*. Kuitenkaan tässäkään muodossa toimittajan käyttämä *h*:llinen muoto ei ole mahdollinen. Toinen sitaatissa esiintyvä *h*:llinen muoto *haethan* on sen sijaan täysin piirteen esiintymissääntöjen mukainen.

Yleisgeminaatio on Jauhojärven artikkeleissa lähes jokaisessa mahdollisessa kohdassa (esim. välillä muutos *tekkee hyvääki*, Reijo *näkkee*, paikat *pyssyy*); vain kahdessa ensitavua mahdollisessa geminaatiokohdassa konsonantti ei geminoidu (*aloittaa*, *orientoitumaan*). Kuten jo Jauhojärven videohaastatteluja analysoivassa luvussa toin esiin, monissa tutkimuksissa on saatu tuloksia siitä, että geminoituminen on peräpohjalaismurteissa harvinaisempaa sivupainollisessa kuin pääpainollisessa asemassa. Jauhojärven puheessa yleisgeminaatio on analyysini perusteella hyvin yleinen, joten oli odotettavaa, että piirre näkyy selvästi myös kirjoitetuissa sitaateissa.

Svaavokaali esiintyy pohjalaismurteissa useammassa asemassa kuin savolaismurteissa ja voi esiintyä *l*-alkuisten konsonanttiyhtymien lisäksi myös *h*-alkuisten yhtymien kanssa (Kettunen 1999: kartat 199 ja 200). Artikkelissa svaavokaalia esiintyy yhteensä 13 kohdassa. Näistä 12 esiintyi *l*-alkuisissa konsonanttiyhtymissä (esim. 67) ja yksi *hv*-yhtymässä (esim. 68).

67) Niissä *kuluki* hyvin jossain *kilipailuissa* ja sillä lailla niistä tuli hyvän tuurin aluhousut.

68) Käet toimii taas Marcialongan jälkheen, kun ne ei irronnu, niin ne on sitte *vahavistunu*.

Useissa tutkimuksissa (esim. Nuolijärvi 1986: 95, Kumpulainen 2009: 54) on huomattu, että svaavokaali esiintyy tietyissä, yleisesti käytetyissä sanoissa useammin kuin toisissa. Tällaisia sanoja, joissa svaavokaali on erityisen tyypillinen sekä aiemmin tutkituissa pohjalaismurteisissa aineistoissa että omassa aineistossani, löytyy yhteensä viisi: *helppo*, *kolme*, *paljon*, *talvi*, *valmis(tautuminen)*. Kohtia, joissa svaavokaali voisi esiintyä, mutta sana on yleiskielisessä muodossaan, on yhteensä 7 (esim. 69). Näiden seitsemän lisäksi artikkelissa esiintyy myös pari sanaa, joissa ei esiinny svaavokaalia, vaan jälkitavujen *h*, kuten esimerkissä 70.

69) Muitakin *palkintosijoja* yhteislähöistä on.

70) Pystyn heidän kanssaan näin *alkhuunsa* orientoitumaan maastoon.

Peräpohjolan murteissa yleiskielen *d* on harvinainen. Aineistoni artikkeleiden sitaateissa on yhteensä 16 kohtaa, joissa *d* voisi esiintyä, mutta yli puolessa esiintyy katomuoto, kuten esimerkissä 71. Lisäksi yhdessä kohdassa esiintyy myös siirtymä-äänne *v*.

71) *Käet* toimii taas Marcialongan jälkheen, kun ne ei irronnu, niin ne on sitte vahavistunu.

Kuitenkin neljässä kohdassa kirjakielen *d* on säilynyt, ja joissakin tapauksissa jopa samasta sanasta on samassa artikkelissa käytetty kahta eri muotoa; muotoa, jossa *d* on säilynyt (esim. 72) ja muotoa, jossa se esiintyy katona (esim. 73). Huomioitavaa tosin on, että erisnimissä kato on harvinaisempi kuin muissa asemissa. Esimerkki 72 on sitaatista, joka on muutenkin huomiota herättävän yleiskielinen verrattuna saman artikkelin muihin sitaatteihin. Selvää syytä tälle yleiskielisyydelle ei ole, sillä muuten artikkelissa olevat Jauhojärven sitaatit on kirjoitettu murteelliseen muotoon. Tässäkin esimerkissä olisi paikkoja yleisgemiaatiolle (*aloittaa* > *alloittaa*, *kotouttamisluokan* > *kottouttamisluokan*), mutta joko Jauhojärvi ei ole käyttänyt murteellista muotoa tai toimittaja ei ole niitä kirjannut ylös. Kenties rajattu ja spesifi sanasto (*maahanmuuttajalasten*, *kotouttamisluokan*) on ajanut käyttämään sitaatissa yleiskielisiä muotoja.

72) Vaimo aloittaa elokuussa maahanmuuttajalasten kotouttamisluokan opettajana *Lahdessa*.

73) Jos paikat pyssyy ehjänä, niin 2017 *Lahen* kotikisat ois näillä näkymin uran päätepiste.

Aineistossa esiintyy yhden kerran *d*:n paikalla myös siirtymä-äänne *v* (esim. 74). Tutkimuksien mukaan siirtymä-äänteet ovat kadon lisäksi tyypillisiä peräpohjalaismurteille (ks. esim. Isto 2014: 28, Kumpulainen 2009: 57), mutta ilman artikkelin taustalla olevan haastattelun litteraattia on mahdotonta sanoa, miten vahva siirtymä-äänne *v* on Jauhojärven puheessa.

74) Mie olen ollu koko *alakukauven* sitä mieltä (- -)

Artikkelien sitaattien *d:n* vaihtelu vaikuttaa suhteellisen yhdenmukaiselta litteroimieni haastattelujen kanssa, sillä myös niissä Jauhojärven puheessa kuuluu suurimmassa osassa tapauksista *d:n* paikalla kato.

Artikkelien sitaateissa, joissa on jäljitelty Jauhojärven puhetta, esiintyy myös muita peräpohjalaismurteiden piirteitä, kuten verbin monikon 1. persoonan päätettä *-(m)mA* (*ristimmä*), murteellisia persoonapronomineja (*mie, met*) ja konsonanttiyhtymä *ts:n* murteellista muotoa *tt* (*ittevarmuus*). Huomionarvoinen havainto on sana *häätty*, joka esiintyy aineistossani kahdesti, toisen kerran artikkelissa, joka on muuten kieleltään täysin yleiskielinen. Suomen murteiden sanakirjassa (SMS s.v. *häättyä*) verbi *häättyä* saa merkityksiä ”täytyä, olla pakko, pitää, joutua”. Murteellisen muodon käyttäminen on siinä mielessä yllättävää, että murteellinen *häätty* ei välttämättä ole tuttu kaikille Ylen uutisia lukeville, mutta sitä on siitä huolimatta käytetty maanlaajuisesti näkyvässä artikkelissa.

Kukaan artikkelien toimittajista ei kommentoi tai toista leipätekstin tasolla millään tavoin Jauhojärven puhetapaa, vaikka se Jauhojärven sitaateissa näkyykin hyvin selvästi. Jauhojärven tausta tulee esille artikkelissa ”*Vaimon työ vie Sami Jauhojärven etelään*” (30.6.2014 Yle Urheilu), jonka aiheena on Jauhojärven perheen muutto Rovaniemeltä Lahteen. Aivan artikkelin lopussa kommentoidaan Jauhojärven ”lappilaisuutta”:

75) Sami Jauhojärvi tunnustaa vakaalla äänellä todeksi sanonnan, jonka mukaan *mies voi lähteä Lapista, mutta Lappi ei miehestä*.

- Kyllähän se on juurikin niin!

Esimerkissä ei kuitenkaan kuvailla, mitä *Lappi* tai sen oleminen ihmisessä tai miehessä tarkoittaa, mutta tämä on artikkelien ainoa kohta, jossa Jauhojärven alkuperää jollain tavalla kommentoidaan näkyvästi. Rahdun tutkimuksessa (2016) esiintyvät kertojan ääni (*narrator's voice*) ja haastateltavan ääni (*character's voice*) eroavat siis Jauhojärvestä kertovissa artikkeleissa selvästi. Niiden välillä ei kuitenkaan ole ristiriitaa, sillä kertojan ääni on hyvin neutraali ”taustakertoja”, eikä ota kantaa Jauhojärven puhetapaan. Murteenkäytön motiivina

näyttääkin olevan rakentaa Jauhojärvestä kuvaa lappilaisena ja tuoda tämän persoonaa esiin tekstin tasolle. Lisäksi Jauhojärven tausta on varsinkin enemmän talviurheilua seuraaville tuttu, joten murteelliset sitaattit eivät luultavasti hämmennä artikkelin lukijoita, vaan pikemminkin herättävät heidän mielenkiintonsa ja elävöittävät tekstiä. Jauhojärven artikkeleissa hänen taustansa tai murre ei ole samalla tavalla olennainen osa artikkelin tarinaa, toisin kuin Ruuskasella, vaan artikkelit käsittelevät neutraalisti Jauhojärven kilpailu-uraa, hiihtosuorituksia tai henkilökohtaisen elämän muutoksia.

6.4 Asennekysely

Tässä luvussa esittelen niitä e-lomakkeen vastauksia, joita tavalliset kielenkäyttäjät esittivät Jauhojärven murteenkäytöstä. Luvun rakenne on hyvin samankaltainen kuin Ruuskasen asennekyselyn vastauksia käsittelevässä luvussa. Luvussa 6.4.1 esittelen kieleen liittyviä havaintoja eli metakielen ensimmäistä tasoa ja luvussa 6.4.2 esittelen persoonaan liittyviä havaintoja eli metakielen toista tasoa. Viimeisessä alaluvussa esittelen lyhyesti muita kyselystä nousseita havaintoja.

6.4.1 Kieleen liittyviä havainnot

Siinä missä valtaosa kyselyyn vastanneista nimittää Ruuskasen puhumaa murretta *savon murteeksi*, Jauhojärven murteen nimeämisessä on enemmän variaatiota. Eniten (31 kertaa) vastauksissa kuitenkin esiintyvät nimitykset *L/lappi*, *L/lapin murre*, *L/lappilainen*, *lappalainen* eli maakuntaan ja asukkaisiin viittaavat nimet. *Lapin* ja *Savon murre* ovatkin usein tavallisille kielenkäyttäjille ne murteet, jotka he tunnistavat ja tyypillisesti merkitsevät karttaan, kun heitä pyydetään nimeämään ja merkitsemään murrealueita karttaan (Palander 2011: 34). Jauhojärven käyttämä murre vaikuttaakin olevan vastaajille tuttu, sillä Palanderin ja Mielikäisen (2014: 63) mukaan maallikot tarkoittavat *Lapin murteella* useimmiten juuri suomen peräpohjalaismurteiden aluetta. Kolme kertaa vastauksissa esiintyy myös nimitys *pohjoisen murre* tai *Pohjois-Suomen murre*. Jotkut vastaajista kuvailivat murretta myös siihen läheisesti

kuuluvan murrepiirteen, jälkitavujen *h:n*, kautta, kuten esim. hyperkorrekti muoto *laphin mies*. Kolme vastaajaa yhdisti *h:n* myös *jänkhä*-sanaan, joka onkin peräpohjalaismurteide nykymatkimuksissa yleisin sana. Perusmuodossa oleva *jänkhä*-sana on kuitenkin murteenvastainen, eivätkä pohjoissuomalaiset itse käytä sitä (ks. esim. Palander & Mielikäinen 2014: 75, Palander 2011: 92.) Omassa tutkimuksessaanikin vastaajat, jotka hyödyntävät *jänkhä*-sanaa nimetessään murretta, ovat muualta kuin pohjoisesta. Jälkitavujen *h*:ta käytetään muutenkin vastauksissa murteenvastaisesti (esimerkit 76–77), mikä ei ole yllättävää, sillä huolimatta siitä, että murrepiirteenä *h* on usealle tuttu, vierasmurteiset kielenkäyttäjät eivät usein ole tietoisia sen distribuutioehdoista (Palander 2011: 93, Vaattovaara 2009: 71).

76) *Hoon pielthä puhhuu* (vastaaja 23)

77) *Laphalaine* (vastaaja 50)

Kahden avoimen kysymyksen yhteydessä vastaajat saivat luetella murre sanoja tai - ilmauksia tai esittää muita havaintojaan Jauhojärven haastattelusta. Kysymys on ehkä hieman harhaanjohtava, sillä muutamat vastaajat vastasivat, etteivät havainneet murteellisia sanoja tai ilmauksia, vaan murteellisia piirteitä tai murteellista lausumista. Monet kuitenkin listaavat erilaisia sanoja tai sanoissa esiintyviä piirteitä, joita he pitävät murteellisina. 53 vastaajasta 40 vastaajaa tuo esille havaintojaan joko nimeämällä piirteitä tai sanoja ja heistä 36 ottaa esille tavalla tai toisella jälkitavujen vokaalienvälisen *h:n*. Se onkin ylivoimaisesti eniten havaintoja kerännyt murrepiirre kyselyssäni. Osa mainitsee murrepiirteen erikseen (esimerkit 78–81), yksi vastaaja nimeää piirteen *vokaalienvälisen h:n säilymiseksi* ja osa tuo piirteen esille esimerkkien kautta.

78) *Hoota viljellään.* (vastaaja 4)

79) *En huomannut muuta kuin h tuli välillä esiin sanoista.* (vastaaja 12)

80) *Ainoastaan h:n päältä puhuminen erotti yleiskielestä.* (vastaaja 7)

81) *Ylimääräisiä h kirjaimia lähes joka sanassa.* (vastaaja 54)

Kyselyn tulokset havainnollistavat tältä osin Prestonin nelikohtaisen luokittelun ensimmäistä luokkaa, jossa toiset kielenpiirteet (kyselyn mukaan juuri jälkitavujen *h*) ovat ei-lingvisteille

helpompia tunnistaa ja havainnoida kuin toiset piirteet. Esimerkiksi geminaatan *ll* lyheneminen muotoon *l* (*kylälä, ladula*), jota Jauhojärvi käyttää sekä puheessaan että itsekirjoittamissaan teksteissä, jää vastaajilta täysin huomioimatta. Vastauksissa *h*:ta pidetään *ylimääräisenä* (4 vastaajaa), lisäksi sitä *viljellään* ja *laitetaan* sanoihin, vaikka kielitieteilijöiden näkökulmasta tämä piirre on itseasiassa alkuperäisen *h*:n säilymistä (Mielikäinen & Palander 2014: 161, Mantila 1992: 3–6). Suurin osa vastaajista antaa esimerkkejä *h*:n käytöstä haastattelussa kuultujen sanojen muodossa. Eniten mainintoja saa haastattelun alkupuolella kuultavat sanat *mithä(ä)n* (19 mainintaa) ja *tänhä(ä)n* (16 mainintaa). Mediassa peräpohjalaista tai yleensä lappilaista asennetta on usein esitetty esimerkiksi sanonnalla ”*sole poka mikhän*”, mistä tällaiset lyhyen vokaalin sisältämät muodot ovat voineet jäädä tavallisten kielenkäyttäjien mieleen, vaikka todellisuudessa Jauhojärvi käyttää haastattelussa muotoja *mithää* ja *tänhään*. *h*:n hyperkorrektia käyttöä ei vastaajilla kuitenkaan esiinny, vaan kaikki heidän mainitsemaansa *h*:lliset sanat olivat *h*:n esiintymisehtojen mukaisia.

Toiseksi eniten mainintoja (16 mainintaa) saa yleisgeminaatio. Sen tunnistaminen onkin helppoa, koska geminaatio muuttaa sanan äänne- ja tavarakenteen ja se kuuluu puheessa usein (Mielikäinen & Palander 2014: 154). Eniten mainintoja (10) saa *ennää(n)*-sana, ehkä sen takia, että se on ainoa murteellisessa muodossa oleva sana, joka toistuu haastattelussa useammin kuin kerran. Muutama vastaaja nostaa esille myös sanat *mittää* ja *tännää*, vaikka litteraatin perusteella Jauhojärvi käyttää *h*:llisiä muotoja *mithää* ja *tänhää*. Kenties yleisgeminaatio on laajemman levinneisyytensä johdosta vastaajille tutumpi murrepiirre, minkä takia sitä kuullaan virheellisesti paikoissa, joissa sitä ei todellisuudessa ole.

Jälkitavujen *h*:n ja yleisgeminaation lisäksi vastaajat nostavat Jauhojärven haastattelusta esiin myös yleiskielen *d*:n kadon (sanassa *vauhillisesti*), *kö*-konjunktion (vertailurakenteessa *parempi kö*) ja svaavokaalin (sanassa *selevithii*). Kaksi vastaajaa mainitsee sanan *rempallaan* (merkityksessä *huonolla tolalla*) murteellisena, mutta Kielitoimiston sanakirja ei pidä sanaa edes arkisena, vaikkakaan virallisissa teksteissä muotoa ei varmastikaan näe.

6.4.2 Persoonaan liittyvät havainnot

Kun vastaajia pyydettiin nimeämään Jauhojärven käyttämä murre, jotkut nimittävät sitä murteiden nimen sijaan sitä kuvaavien adjektiivien avulla. Hänen murrettaan kuvataan negatiivisilla adjektiiveilla *ärsyttävä*, *itsekorostava*, *epävirallinen* ja *juntti*, mutta toisaalta murretta kuvataan myös *rehdiksi*. Kyselyssä esiin nousseet adjektiivit tuntuvatkin kuvaavan enemmän puhujaa itseään kuin murretta. Yksi vastaajista liittää murretta kuvaamaan myös ammattinimikkeen (*jänkhä eli poromies*). Median antama kuva pohjoisessa asuvista ihmisistä voi olla hyvinkin yksipuolinen, ja *poromiehet* voivatkin olla ainoa ihmis- tai ammattiryhmä, joka ulkopuolisille tulee mieleen pohjoisessa asuvista ihmisistä. Verrattuna Ruuskasen murretta koskeviin vastauksiin vastaajat käyttävät Jauhojärvestä paljon vähemmän adjektiiveja, mikä voi johtua murteen vieraudesta tai siitä, että Jauhojärven murre ei vastausten valossa ole läheskään yhtä silmiinpistävää kuin Ruuskasen. Haastatteluja vertaillessa voi havaita, että Ruuskanen käyttääkin huomattavasti enemmän murteellisia sanoja ja ilmaisuja, sillä hänen haastattelussaan on 49 murretta sisältävää sanaa, kun Jauhojärvellä niitä on vain 24. Toki Ruuskasen haastattelu on myös hieman pidempi, mutta se ei silti yksinään selitä yli kaksinkertaista murresanojen esiintyvyyttä. Jotkut vastaajat ovatkin vertailleet Jauhojärven ja Ruuskasen puhetapaa esittäessään muita havaintojaan Jauhojärven kielenkäytöstä:

82) *Ei läheskään yhtä esiinpistävää kuin Ruuskasen murre.* (vastaaja 46)

83) *Jauhojärvi vaikutti hieman kireältä ja vakavalta. Murre ei kuulunut yhtä selvästi kuin Ruuskasella.* (vastaaja 30)

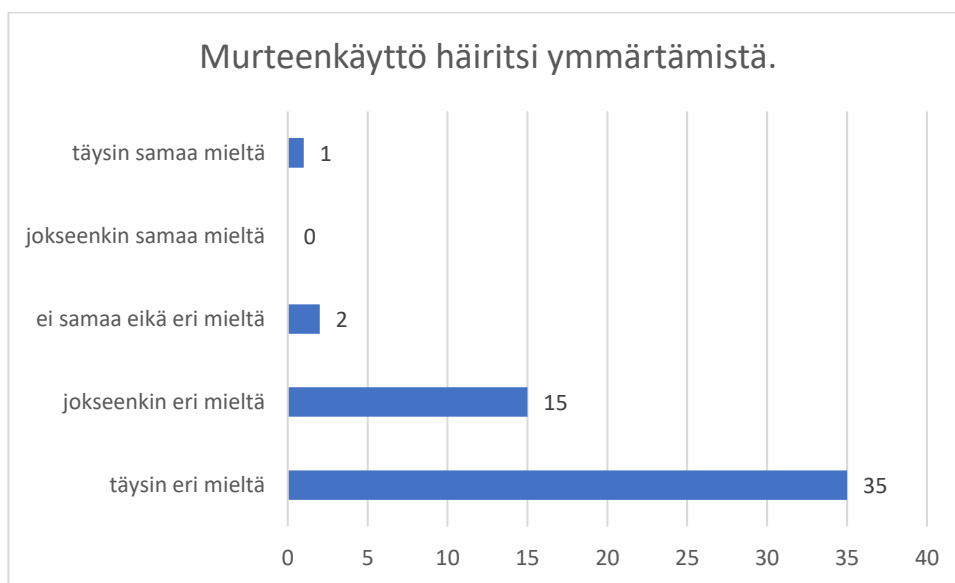
84) *En pysty erottamaan, että puhuuko Jauhojärvi tarkoituksella murrettaan korostaen. Todennäköisesti hieman, mutta se ei ole yhtä läpinäkyvää kuin Ruuskasella.* (vastaaja 16)

Avoimissa vastauksissa kuitenkin myös kehutaan Jauhojärven puhetapaa kommentoiden lähinnä murteella puhumisen luonnollisuutta, sujuvasanaisuutta ja rentoutta:

85) *Rennosti tuntuu tulevan murteella. Ei yritä olla virallinen ja puhua selkosuomea.* (vastaaja 47)

86) *Myös Sami on sujuvasanainen urheilija. Mieluummin kuuntelee luonnollisesti tulevaa murteella puhumista kuin väkisin väännettyä puhdasta kirjakieltä.* (vastaaja 29)

Olen jaotellut e-lomakkeen kysymykset kolmeen eri kategoriaan sen mukaan, minkälaisia asioita ne tuovat ilmi. Jaottelemani kategoriat ovat *ymmärrettävyys*, *miellyttävyys* sekä *asiantuntevuus*. *Ymmärrettävyys*-kategoriaan kuuluvien väittämien avulla halusin selvittää, kokevatko vastaajat Jauhojärven puheen ymmärrettäväksi vai häiritsikö murre ymmärtämistä. Vastaajat näyttävät olevan lähes yksimielisesti sillä kannalla, että murre ei vaikuta puheen ymmärrettävyyteen, sillä väittämän ”*Murteenkäyttö häiritsi ymmärtämistä*” kanssa täysin tai jokseenkin eri mieltä on jopa 50 vastaajaa 53:sta (kuvio 12).

Kuvio 12. Vastaukset väitteeseen *Murteenkäyttö häiritsi ymmärtämistä.*

Väittämän ”*Puhujaa oli helppo ymmärtää*” kanssa vastaajat ovat vielä yksimielisempiä, sillä täysin samaa mieltä väittämän kanssa on 43 vastaajaa ja jokseenkin samaa mieltä 8 vastaajaa. Jauhojärven puheen ymmärrettävyyttä, neutraaliutta tai läheistä suhdetta yleiskieleen kommentoidaan myös avoimessa vastauskentässä (esimerkit 87–89), johon sai halutessaan kertoa muita havaintoja Jauhojärven murteenkäytöstä.

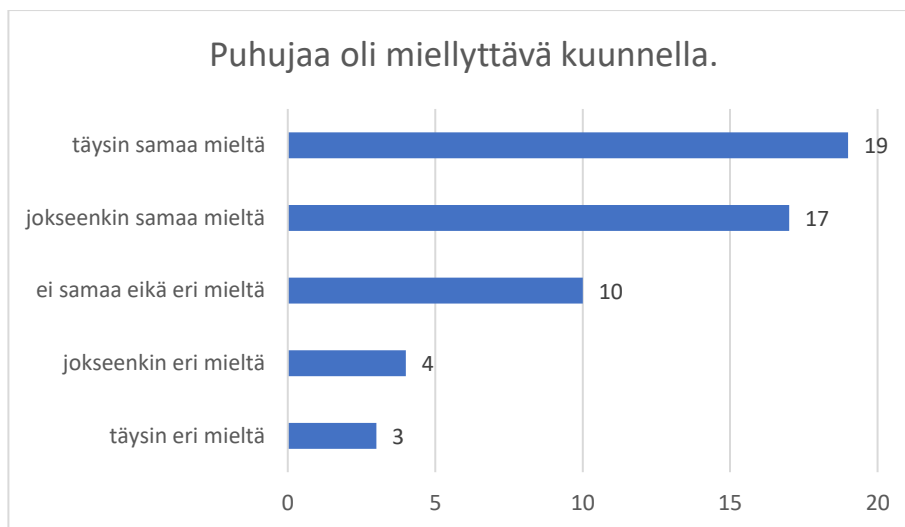
87) *Työntää h-kirjainta sanoihin, muuten kuulosti aika yleiskieleltä.* (vastaaja 3)

88) *Ainoastaan h:n päältä puhuminen erotti yleiskielestä.* (vastaaja 7)

89) *Puheesta saa helposti selvää, vaikka siinä on murre-elementtejä. Murre jää helposti huomaamattakin.* (vastaaja 9)

Vastaajat siis näyttävät pitävän Jauhojärven puhumaa peräpohjalaismurretta helpommin ymmärrettävänä kuin Ruuskasen savolaismurretta, jota kyllä pidetään ymmärrettävänä, mutta ei näin yksimielisesti kuin Jauhojärven puhetta. Kukaan ei myöskään kommentoi Ruuskasen selkeyttä tai yleiskielisyyttä avoimissa vastauksissa, vaan niissä korostuvat enemmän perinteiset savolaismurteisiin liittyvät luonnehdinnat, kuten *lupsakkuus* ja *värikkyy*s. Yksi syy tähän eroon voi olla myös itse kyselyn rakenteessa, sillä nyt kvalitatiivisestikin tarkastellen murteellisempi Ruuskasen haastattelu oli vastaajien arvioitavana ennen Jauhojärveä, mikä on voinut saada Jauhojärven kuulostamaan todellisuutta yleiskielisemmältä. Tutkimuksissa (Palander 2011: 136–140; Mielikäinen & Palander 2002: 94) on saatu kuitenkin selville, että Kuopio ja siellä puhuttava kieli saavat usein mainintoja, kun tavallisilta kielenkäyttäjiltä kysytään kaupunkia, joissa puhutaan eniten murteellisesti.

Eri murteiden miellyttävyyttä on selvitetty useissa kansanlingvistisissä tutkimuksissa (Haaramo 2015; Mielikäinen & Palander 2014: 99; Mikkola 2011). Omassa kyselyssäni miellyttävyyttä mittaavat väittämä *”Puhujaa oli miellyttävä kuunnella”* sekä adjektiivipari *neutraali–ärsyttävä*. Hieman yllättäen väittämä miellyttävyydestä ei saanut niin yksimielistä vastaanottoa kuin edellä esillä olleet väittämät ymmärrettävyydestä. Kuviosta 13 näkee, että tämänkin väittämän kanssa suurin osa vastaajista (36 vastaajaa) on täysin tai samaa mieltä, mutta jopa 10 vastaajaa ei ole väittämän kanssa samaa eikä eri mieltä ja kielteisesti suhtautuvia (eli täysin tai jokseenkin eri mieltä olevia) on 7.

Kuvio 13. Vastaukset väitteeseen *Puhujaa oli miellyttävä kuunnella.*

Avoimissa vastauksissa yksi vastaaja kommentoi Jauhojärven kielenkäyttöä, että ”*välillä ärsytti nopea puhetapa*”, mutta sama vastaaja on kuitenkin yllä olevan väittämän kanssa jokseenkin samaa mieltä. Yksi vastaaja, joka on väittämän kanssa täysin eri mieltä, kommentoi avoimessa kentässä Jauhojärven murteen tahallisuutta ja kirjakielen osaamattomuutta (esim. 98). Kommentti osoittaa, kuinka eri tavalla ihmiset kuulevat murteita, sillä kuten aiemmin esitin, monet vastaajat pitivät Jauhojärveä yleiskielisenä, ainakin verrattuna Ruuskaseen.

90) *Mietin, osaakohan musti kommunikoida lainkaan kirjakielellä; korostaako tahallaan murrettaan.* (vastaaja 15)

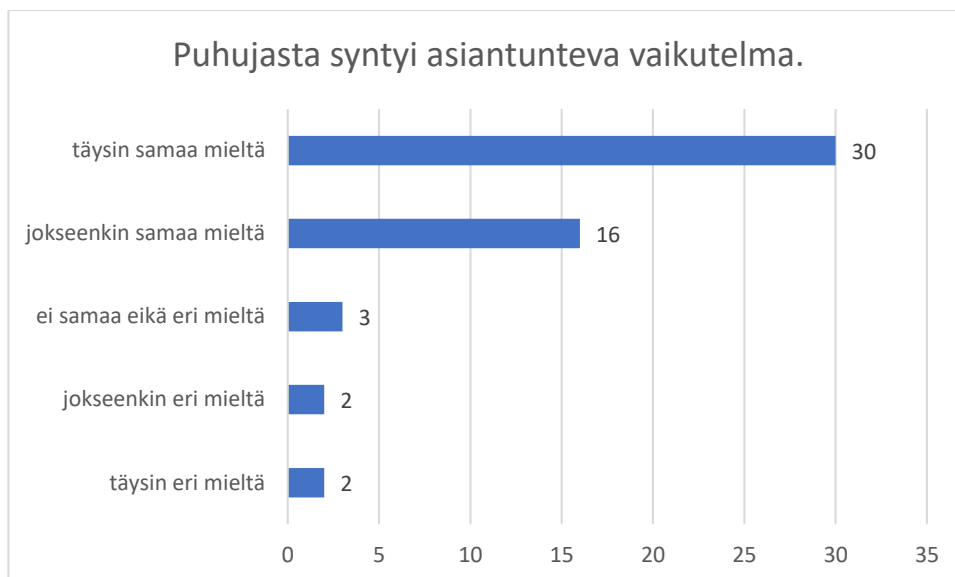
Yksi mahdollinen syy ylläoleviin tuloksiin voi olla Jauhojärven haastattelun konteksti. Videohaastattelu on kuvattu Lahden hiihdon MM-kisojen miesten sprinttikilpailun jälkeen. Kilpailussa Jauhojärvi jäi viidenneksi. Avoimissa vastauksissa muutama vastaaja kommentoi haastattelun yleistä ilmapiiriä:

91) *Jauhojärvi vaikutti hieman kireältä ja vakavalta. Murre ei kuulunut yhtä selvästi kuin Ruuskasella.* (vastaaja 29)

92) *Vakavampaa kuin Ruuskasella, ei yritä hauskuuttaa.* (vastaaja 9)

Yksi kyselyssä olevista adjektiivipareista on *vakava–hauska*, ja sen tulosten pohjalta voi huomata, että Jauhojärveä tai hänen puhetapaansa pidetään keskimäärin vakavampana kuin Ruuskasen. Skaalalla *vakava* (1) – *hauska* (5) vastausten keskiarvo on Jauhojärvellä 2,7, kun taas Ruuskasella jopa 4,2. Mielikuva Jauhojärven vakavuudesta tai kireydestä voisi olla osasyynä siihen, miksei Jauhojärven puhetta tässä haastattelussa pidetä miellyttävänä. Murrettä enemmän miellyttävyyteen saattaa vaikuttaa kuitenkin siis haastattelun aihe ja se, miten haastateltava käyttäytyy haastattelussa. Huolimatta Jauhojärven herättämästä vakavasta mielikuvasta vastaajat pitivät häntä kuitenkin helposti lähestyttävänä, sillä väittämän ”*Puhuja vaikutti helposti lähestyttävältä*” kanssa täysin tai jokseenkin samaa mieltä on 53 vastaajasta 40 vastaajaa, kun taas täysin eri mieltä on vain 3 vastaajaa. Kaikki väitteen kanssa eri mieltä olevat vastaajat ovat muutenkin suhtautuneet negatiivisesti Jauhojärven puhetapaan. Loput vastaajat eivät ole samaa eivätkä eri mieltä, mikä voi johtua siitä, että helposti lähestyttävyyttä voi olla vaikea arvioida vain yhden haastattelun pohjalta, eikä murre ole ainakaan ainoa siihen vaikuttava tekijä.

Kolmas tarkastelemani kategoria on asiantuntevuus. Asiantuntevuutta mittasin kyselyssä väittämän ”*Puhujasta syntyi asiantunteva vaikutelma*” sekä adjektiiviparin *uskottava–epäuskottava* avulla. Valtaosa vastaajista (46/53 vastaajasta) on väittämän kanssa täysin tai jokseenkin samaa mieltä (kuvio 14), joten mitä ilmeisimmin murre ei kyseenalaista Jauhojärven asiantuntevuutta. Kyselyä tehtäessä Jauhojärvi ei ollut vielä toiminut asiantuntijakommentaattorin roolissa hiihtokisoissa, joten vastaajat eivät ole vastatessaan nähneet Jauhojärveä asiantuntijatehtävissä, mikä voisi vaikuttaa vastauksiin.

Kuvio 14. Vastaukset väitteeseen *Puhujasta syntyi asiantunteva vaikutelma.*

Samansuuntaiset ovat vastaukset myös kohdassa, jossa vastaajien täytyy asettaa oma mielipide adjektiiviparin *uskottava* (1) – *epäuskottava* (5) välille. Vastausten keskiarvo on 1,96, eli suurin osa pitää Jauhojärven puhetta uskottavana. Samat vastaajat, jotka ovat väittämän ”*Puhujasta syntyi asiantunteva vaikutelma*” kanssa täysin eri mieltä, valitsevat tässä kohdassa myös arvon 5 eli *epäuskottavan*. Avoimissa vastauksissa on eniten huomioita juuri Jauhojärven asiantuntevuudesta, asiallisuudesta ja uskottavuudesta, ja sitä tunnutaan pitävän yksinomaan positiivisena piirteenä. Tuloksissa voikin nähdä jonkinlaisen yhteyden vakavuuden ja asiantuntevuuden välillä, sillä näyttää siltä, että mitä vakavammasi vastaajat arvioivat puhujan, sitä asiantuntevampi vaikutelma heille hänestä tulee:

93) *Puhui asiallisesti ja asiantuntevasti. Tuohon mieheen minä uskon.* (vastaaja 12)

94) *Asiallista ja asiantuntevan oloista.* (vastaaja 13)

95) *Analysoiva ja asiantunteva, ei käytä murrettansa niin paljoa kuin joissain toisissa haastatteluissa.* (vastaaja 39)

96) *Asiallinen* (vastaaja 48)

6.4.3 Muut havainnot

Tässä luvussa käsittelen adjektiivipareja, jotka eivät ole samalla tavalla positiivisesti tai negatiivisesti arvottavia kuin edeltävissä luvuissa käsitellyt. Adjektiiviparit ovat *maalainen – kaupunkilainen*, *vanhanaikainen – moderni* ja *virallinen – epävirallinen*.

Adjektiiviparien *vanhanaikainen* (1) – *moderni* (5) vastausten keskiarvo on 2,41, eli vastaajat pitivät Jauhojärveä keskimäärin hieman enemmän vanhanaikaisena kuin modernina, tosin vastauksissa suosituin vaihtoehto oli 3, joka ei leimaa puhetapaa sen enempää moderniksi kuin vanhanaikaiseksikaan. Aiemmissa tutkimuksissa Lapin murretta on ei-kielitieteilijöiden puolesta kuvailtu mm. vanhanaikaiseksi ja alkukantaiseksi (Palander 2011: 95), mutta omassa työssäni vastaajat eivät näytä olevan tämän luonnehdinnan kanssa täysin yksimielisiä. *Maalainen* (1) – *kaupunkilainen* (1) parin vastausten keskiarvo on 1,92, eli suurin osa vastaajista pitää Jauhojärveä maalaisena. Maalaisena pitämiseen voi, samoin kuin Ruuskasella, vaikuttaa se, että Jauhojärven pohjoinen asumistausta on yleisesti medioissa esiintynyt tieto. Myös kyselyssä käytetyt sanavalinnat ovat voineet vaikuttaa tuloksiin; kyselyn tehtävänannoissa puhutaan ensisijaisesti *murteista*, ja koska murteita pidetään usein juuri maaseudun kielenä, on se voinut jo etukäteen vaikuttaa vastaajien vastauksiin (ks. esim. Mielikäinen & Palander 2014: 94). Adjektiiviparia *virallinen* (1) – *epävirallinen* (5) koskevissa tuloksissa vastaajien keskiarvo on tasan 3, joten vastaajat eivät koe puhetta virallisena, mikä johtuu kenties esimerkiksi juuri jälkitavujen *h*:sta, jota haastattelussa esiintyy runsaasti, mutta toisaalta vastaajien kokema Jauhojärven asiantuntevuus ja asiallisuus eivät tee haastattelusta täysin epävirallistakaan. Myös valitsemani haastattelu voi vaikuttaa vastauksiin, sillä se on tehty urheilukisan jälkeen, ja haastattelussa Jauhojärvi esiintyy urheiluvaatteissa sukset vierellään. Vastaukset olisivat voineet olla hyvin erilaisia, jos Jauhojärvi olisi esiintynyt haastattelussa puku päällään tai esimerkiksi palkintojenjakotilaisuudessa.

6.5 Yhteenveto

Jauhojärven puhetapaa esittävässä aineistoissa (videohaastattelut, hänen omat tekstinsä ja artikkeleiden sitaattit) esiintyy paljon peräpohjalaismurteille tyypillisiä piirteitä. Näistä piirteistä tavalliset kielenkäyttäjät tunnistavat ja huomioivat ylivoimaisesti useimmin painottoman tavun

vokaalien jälkeisen *h*:n säilymisen. Jauhojärven videoiduissa haastatteluissa se esiintyykin yli 93-prosenttisesti, joten Jauhojärvi käyttää piirrettä hyvin säännönmukaisesti. *h* on kuitenkin Jauhojärven puheessa saanut joissakin kohdissa väistyä yleisgeminaation tieltä eli *h*:n tilalla onkin geminoitunut konsonantti. Sanoja, joissa ei esiintynyt *h*:ta eikä yleisgeminaatiota, on kuitenkin hyvin vähän. Muita Jauhojärven puheelle tyypillisiä murrepiirteitä ovat aineistoni perusteella yleisgeminaatio, *ts*-yhtymän murteellinen muoto *tt*, yleiskielen *d*:n murteelliset variaatiot (kato ja siirtymä-äänne *v*), svaavokaali, murteellinen persoonapronomini *mie* ja geminaattalikvida *ll*:n lyheneminen.

Jauhojärven omissa sosiaalisen median päivitysteksteissä *h* kuitenkin loistaa poissaolollaan, sillä 37 päivityksestä vain yhdessä esiintyy kaksi *h*:llista muotoa. Tämä on mielestäni yllättävää, sillä hänen videoitujen haastattelujensa perusteella hän tiedostaa *h*:n olemassaolon ja se on olennainen osa hänen puhettaan, mutta jostain syystä kirjoitetussa muodossa se ei tule esille. Hänen omissa teksteissään nousee kuitenkin esille toinen peräpohjalaismurteille tyypillinen murrepiirre, nimittäin geminaattalikvida *ll*:n lyheneminen. Piirrettä esiintyy jonkin verran myös hänen videoiduissa haastatteluissaan, mutta ei läheskään yhtä systemaattisesti kuin hänen kirjoittamissaan teksteissä, joissa erityisesti adessiivi- ja allatiivit ovat lyhentyneet muotoon *-la* ja *-le*. Näyttääkin siltä, että Jauhojärvelle itselleen tutuin ja omaa murretta kuvaavin piirre on *ll*:n lyheneminen, vaikka e-lomakkeen avulla tehdyn kyselyn vastausten perusteella ei-kielitieteilijät tunnistavat parhaiten *h*:n ja sen on myös aiemmissa tutkimuksissa huomattu olevan yleisimmin peräpohjalaismurteista tunnistettu piirre (Mielikäinen & Palander 2014: 160–162, Vaattovaara 2009: 71). Voi toki myös olla, että kirjoitetussa muodossa *h* tuntuu liian murteelliselta ja siltä, että se vaikeuttaa lukijoiden ymmärtämistä, onhan se piirteenä tekstin tasolla selvästi näkyvämpi ja muuttaa sanahahmoa enemmän kuin geminaatan lyheneminen.

Artikkeleiden sitaateissa ja tavallisten kielenkäyttäjien vastauksissa geminaatan lyhentymistä ei ilmenetä kertaakaan, vaan sitaateissa toisinnetaan eniten Jauhojärven *h*:ta sekä yleisgeminaatiota, jotka kiinnittävät myös kyselyn perusteella eniten ei-kielitieteilijöiden huomion, joten on ymmärrettävää, että murteella puhumisen illuusion synnyttämiseen riittävät Jauhojärven tapauksessa vain nämä piirteet. Artikkelien sitaateissa esiintyy myös hyperkorrekti muoto *h*:sta (*loppukishoin*), joka osoittaa, että toimittaja ei luultavasti hallitse kaikkia *h*:n esiintymisehtoja, sillä on oletettavaa, ettei Jauhojärvi ole oikeasti käyttänyt muotoa

haastattelussa. Kaikkien analysoimieni artikkelien toimittajat vaikuttavat myös suhtautuvan Jauhojärveen myönteisesti, eikä hänen käyttämänsä murre näytä olevan artikkeleiden pääsisältö, sillä artikkelit käsittelevät Jauhojärven urheilusaavutuksia ja elämäntapahtumia, eikä murretta nosteta kertaakaan esille leipätekstissä. Murre näyttääkin vain elävöittävän sitaatteja ja kenties tuomaan haastateltavaa ja tämän persoonaa lähemmäs lukijoita.

Tavallisten kielenkäyttäjien persoonaan liittyvistä vastauksista näkee, että terminä *peräpohjalaismurre* ei ei-lingvisteille ole tuttu, vaan Jauhojärven murretta kuvataan yleisimmin *lapin murteeksi*. Murteesta huolimatta Jauhojärvi nähdään totisempänä ja asiallisempänä kuin Ruuskanen, mikä saattaa johtua myös haastattelujen luonteen eroista. Voi kuitenkin myös olla, että peräpohjalaismurteista tai sen puhujista ei ole samanlaista humoristista kuvaa kuin savolaisista, sillä siinä missä Ruuskasta pidetään vastauksissa leppoisana ja mutkattomana, Jauhojärveä kuvaillaan vakavaksi ja ei niin miellyttävän kuuloiseksi. Murre ei myöskään vaikuta vastaajien mielestä Jauhojärven asiallisuuteen ja häntä pidetään uskottavana puhujana. Ylipäättään Jauhojärven murretta ei pidetä läheskään niin selvänä ja näkyvänä kuin Ruuskasella. Jauhojärveen ja hänen puhetapaansa suhtaudutaan lähes kaikkien vastaajien osalta positiivisesti, eikä sen koeta häiritsevän puheen ymmärtämistä. Vastausten valossa näyttääkin siltä, että kuten Ruuskanen, myös Jauhojärvi hyötyy murteen puhumisesta, sillä murteen käytöllä näyttää olevan lähinnä positiivinen vaikutus hänen julkisuuskuvaan.

7 Lopuksi

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää urheilijoiden kielenkäyttöä kolmesta eri näkökulmasta: miten urheilijat itse käyttävät murretta niin suullisesti kuin kirjoitetussa muodossa, miten toimittajat toistavat murretta artikkeleissa sekä miten tavalliset kielenkäyttäjät suhtautuvat urheilijoiden puhetapaan, ja millaisiin piirteisiin he kiinnittävät urheilijoiden kielenkäytössä huomiota. Vaikka tutkimus edustaakin osittain hyvin perinteistä murretutkimusta, on oma tutkimukseni kahdellakin tapaa uudenlainen; aiemmissa tutkimuksissa tutkimuskohteet ovat olleet suurimmaksi osaksi yksityisiä henkilöitä, eikä heidän kielenkäyttönsä ole samalla tavalla julkista kuin oman tutkimukseni urheilijoilla, joiden kielenkäyttö tulee tutuksi suurelle yleisölle erilaisten videohaastattelujen ja muiden median

välittämien esiintymisten kautta. Analyysini perusteella voikin sanoa, että heidän käyttämänsä kieli on yksi tärkeä työkalu julkisuuskuvan rakentamisessa. Koska urheilijat ovat urheilusuoritustensa lisäksi usein myös kasvot sponsorimilleen merkeille ja tuotteille, kielenkäyttö ja varsinkin sen saama palaute voi olla myös osa elinkeinoa. Toisekseen tutkimukseni aineisto koostuu videoitujen, puhetta sisältävien haastattelujen lisäksi myös kirjoitetusta kielenkäytöstä; artikkeleista, joissa urheilijoiden murteellinen kielenkäyttö on tuotu esiin sitaateissa ja urheilijoiden itsensä kirjoittamia sosiaalisen median päivityksiä. Kielenpiirteiden tarkastelun lisäksi oli tärkeää myös saada tietoa siitä, miten tavalliset kielenkäyttäjät suhtautuvat urheilijoiden kielenkäyttöön, joten yhtenä aineistona tarkastelin urheilua aktiivisesti seuraavien vastaajien käsityksiä tunnettujen urheilijoiden murteen käytöstä. Tutkimukseni osoittaa, että tällaisen, monta erillistä osa-aineistoa sisältävän kokonaisaineiston avulla on mahdollista saada monipuolinen kuva urheilijoiden puhutusta ja kirjoitetusta kielestä ja siitä, miten heidän kielenkäyttöönsä suhtaudutaan. Alaluvussa 7.1 esittelen tutkimukseni keskeisiä havaintoja ja päätelmiä ja luvussa 7.2 pohdin sen pohjalta nousseita jatkotutkimusmahdollisuuksia ja muita kysymyksiä ja pohdintoja.

7.1 Havainnot ja päätelmät

Olen etsinyt vastauksia kolmeen keskeiseen tutkimuskysymykseen. Käyn tässä luvussa läpi saamiani tuloksia näiden kysymysten valossa. Niistä ensimmäinen oli selvittää, miten urheilijat itse käyttävät murretta sekä suullisesti haastatteluissa että kirjallisesti omissa sosiaalisen median päivityksissään ja eroaako kielenkäyttö näissä tilanteissa toisistaan. Tiivistäen voi todeta, että sekä Ruuskanen että Jauhojärvi käyttävät aineistoni perusteella runsaasti omalle murteelleen tyypillisiä kielenpiirteitä videoiduissa haastatteluissa.

Ruuskasella systemaattisimmin esiintyvät svaavokaali ja yleisgeminaatio, kun taas erikoisgeminaatio, pitkän *a:n* ja *ä:n* diftongiutuminen ensitavussa, diftongien reduktio ja yleiskielen *d:n* esiintyminen varioivat enemmän. Laajalevikkisemmät piirteet näyttävätkin siis olevan Ruuskasen puheessa paremmin edustettuna kuin ahtaammin savolaiset piirteet. Ruuskasen itsensä kirjoittamat tekstit ovat yllättäen lähes yleiskielisiä; murteellisia muotoja esiintyy vain muutamassa piirteessä ja niissäkin satunnaisesti. Ruuskasen omissa teksteissä

näkyvimmat kielenpiirteet ovat pitkän *a* ja *ä* diftongiutuminen jälkitavussa ja ensitavussa sekä yleisgeminaatio. Jälkitavussa esiintyvään pitkän *a*:n ja *ä*:n diftongiutuminen näyttää aineiston valossa liittyvän kohteliaisuuden esittämiseen, sillä se esiintyy verbin monikon imperatiivimuodossa (esim. *syökää* > *syökee*) yhdistettynä *-han*-partikkeliin kohdissa, joissa Ruuskanen kehottaa seuraajiaan tekemään jotain. Kenties Ruuskanen indeksoi piirteeseen savolaisuuteen usein liitettyä lupsakkuutta ja rentoutta, jotka pehmentävät muuten kärkevää muotoa. Sekä videohaastatteluissa että sosiaalisen median päivityksissä ensitavun pitkän *a*:n ja *ä*:n diftongiutuminen liittyy varsinkin *täällä*-sanana murteellisen muodon *tiällä* käyttämiseen. Uskonkin, että sana on kokenut jonkinlaisen leksikaalistumisen tähän muotoon, jolla on helppo tuoda puheeseen tai tekstiin savolaista väriä ilman, että kuuntelijoille tai lukijoille aiheutuisi ymmärrysongelmia.

Jauhojärvellä videoiduissa haastatteluissa selvästi systemaattisimmin esiintyvä piirre on jälkitavujen *h*, joka esiintyy lähes kaikissa sen mahdollistavissa kohdissa. Sen lisäksi haastatteluissa esiintyy myös yleisgeminaatiota, likvidageminaatta *ll*:n lyhentymistä, *ts*:n murteellista vastinetta *tt* sekä yleiskielen *d*:n murteellista variaatiota. Myös Jauhojärvellä ero suullisen ja kirjallisen murteenkäytön välillä on suuri; hänen sosiaalisen median päivityksissä jälkitavujen *h* esiintyy vain yhdessä päivityksessä. Kirjoitetuissa teksteissä korostuu aivan toinen murteenpiirre, nimittäin likvidageminaatta *ll*:n lyheneminen (esim. *täällä* > *täälä*). Sitä esiintyy myös Jauhojärven puheessa, mutta ei läheskään yhtä systemaattisesti kuin hänen kirjoittamissaan teksteissä. Analyysini pohjalta voikin päätellä, että Jauhojärvi hyödyntää jälkitavujen *h*:n indeksistä luonnetta rakentaessaan kuvaa lappilaisuudesta, mutta kirjoitetussa tekstissä sen asema ei ole läheskään niin tärkeä. Tekstien perusteella näyttää siltä, että Jauhojärvi ilmentää kirjoittaessaan omaa murteellisuuttaan *ll*:n lyhenemisellä.

Tulosten perusteella sekä Ruuskanen että Jauhojärvi käyttävät murretta enemmän tai ainakin eri tavalla suullisesti kuin kirjallisesti. Kirjallinen murre voi helposti näyttäytyä varsinkin murretta tuntemattomalle lukijalle liian raskaana ja monimutkaisena, ja koska urheilijoiden kirjoittamien päivitysten motiivina on mitä luultavammin toimia kanavana heidän ja heidän faniensa välillä, ei ole tarkoituksenmukaista, etteivät lukijat saisi teksteistä selvää. Luultavasti tämän takia Ruuskasen teksteissä esiintyy vain muutama murteellinen muoto, sillä näin tekstit säilyvät ymmärrettävinä, mutta niissä näkyy silti Ruuskaselle tärkeä ja ominainen savolaisuus, jota myös hänen seuraajansa häneltä osaavat odottaa. Samoin Jauhojärvi käyttää

puheessaan paljon peräpohjalaismurteille hyvin tyypillistä ja tunnettua jälkitavujen *h*:ta, mutta päivityksissään valitsee huomaamattomamman murrepiirteen, joka kuitenkin tuo esille, että hän käyttää murretta.

Toinen tutkimuskysymykseni käsittelee urheilijoista kirjoitettujen artikkeleiden sitaatteja ja niissä esiintyviä murrepiirteitä sekä sitä, miten sitaatit vertautuvat urheilijoiden videoiduissa haastatteluissa käyttämään kieleen. Ruuskasen artikkelissa huomiota kiinnittää eniten *i*-, *u*- ja *y*-loppuisten diftongien reduktio, jota artikkelissa esiintyy hyvin paljon, kun taas Ruuskasen videohaastatteluissa piirre ei ole läheskään yhtä näkyvä. Muuten artikkelin sitaateissa käytetty kieli näyttää toistavan Ruuskasen puhetta suhteellisen uskottavasti, sillä siinäkin systemaattisimmin käytetyt piirteet ovat laajalevikkiset svaavokaali ja yleiskielen *d*:n murteelliset vastineet. Ahtammin savolaisiksi mielletyistä piirteistä erikoisgemiaatiota ei esiinny artikkelissa kertaakaan, kun taas pitkän *a*:n ja *ä*:n diftongiutumista ensitavussa esiintyy jonkin verran.

Diftongien reduktio on Ruuskasesta kertovan artikkelin sitaateissa suhteellisen silmiinpistävä piirre ja koska se voi muuttaa sanamuotoa radikaalistikin, se voi tehdä myös lukemisesta vaikeaa. Toisaalta sitä pidetään pitkän *a*:n ja *ä*:n diftongiutumisen rinnalla piirteenä, joka on savolaismurteelle hyvin tyypillinen ja leimallinen (ks. esim. Nuolijärvi 1986: 53), joten näiden kahden piirteen käytöllä näytetään korostavan Ruuskasen savolaisuutta. Savolaisuuteen liitetään usein piirteitä kuten *huoleton*, *letkeä* ja *rentous* (ks. esim. Mielikäinen & Palander 2014: 104, Nupponen 2011: 178), joita ehkä myös Ruuskaseen halutaan yhdistää. Artikkelin sävy on lähes pelkästään positiivinen Ruuskasta kohtaan, ja vertailut hänen ja muiden, muualta kotoisin olevien urheilijoiden välillä ovat edullisia häntä kohtaan. Siinä missä länsisuomalaisista Tero Pitkämäkeä pidetään *keihään nielleenä insinöörinä*, Ruuskasen rentoutta ja positiivisuutta pidetään tavoiteltavan arvoisena asiana muillekin urheilijoille.

Jauhojärven artikkeleissa esiintyy myös paljon murteellisia variantteja, ja kuten hänen puheessaankin, myös artikkelin sitaateissa systemaattisimmin murteellisena esiintyvä piirre on jälkitavujen *h*. Tämä olikin odotettavaa, sillä *h* on tunnetuin peräpohjalaismurteiden piirre, jonka avulla on hyvin helppo saada tekstiin murteellinen sävy. Yhdessä artikkelissa esiintyy myös *h*:n hyperkorrektia käyttöä, mutta muuten toimittajat näyttävät toistavan piirrettä murteen mukaisella tavalla. Jälkitavujen *h*:n lisäksi artikkeleissa esiintyy systemaattisesti myös yleisgemiaatiota, svaavokaalia ja *d*:n murteellisia variantteja, eniten katoa. Jauhojärven

puheessa ja varsinkin hänen itsensä kirjoittamissa teksteissä esiintyvää geminaattojen lyhentymistä ei artikkeleissa esiintynyt kuitenkaan kertaakaan, mikä kertoo siitä, ettei piirre herätä tavallisten kielenkäyttäjien huomiota ainakaan siinä määrin, että sitä koettaisiin tarpeelliseksi kirjoittaa sitaatteihin, vaikka Jauhojärvelle itselleen se on mitä selvemmin hyvin tiedostettu ja tärkeä piirre.

Toisin kuin Ruuskasta käsittelevässä artikkelissa, Jauhojärven artikkeleissa hänen taustansa tai käyttämänsä murre ei ole artikkeleiden keskeisin sisältö, eivätkä toimittajat arvota tai personoi Jauhojärveä hänen murteensa kautta, vaan niiden pääsisältö on ennemminkin hänen suorituksissaan. Sävy on kaikissa artikkeleissa positiivinen Jauhojärveä kohtaan, mutta näissä artikkeleissa murre näyttäytyy vain lisämausteen, kun Ruuskasta käsittelevässä artikkelissa se on yksi olennainen osa koko artikkelia. Ruuskasesta kertova lehtijuttu onkin enemmän perinteisen henkilökuvan oloinen, joten murteenkäyttö sitaateissa on voinut olla yksi keino rakentaa mielikuvaa Ruuskasesta, mikä onkin henkilökuvan tehtävä. Jauhojärveä käsittelevät artikkelit ovat taas enemmän tavallisia uutisartikkeleita, joissa ei ole tarkoituksaan esitellä Jauhojärveä itseään vaan hänen saavutuksiaan.

Kolmas ja viimeinen tutkimuskysymykseni käsittelee sitä, miten tavalliset kielenkäyttäjät suhtautuvat urheilijoiden kielenkäyttöön, ja millaisiin piirteisiin kyselytutkimuksen vastaajat kiinnittävät heidän kielenkäytössään huomiota. Tulosten perusteella vastaajat tunnistivat Ruuskasen puhuvan savolaismurteita, mutta koska tavallisille kielenkäyttäjille termi ”peräpohjalainen” on harvoin tuttu, suurin osa nimitti Jauhojärven puhumaa murretta ympäripyöreästi ”lapiksi”. Tässä näkyikin hyvin se, miten erilaiset resurssit tavallisilla kielenkäyttäjillä on puhua kielestä verrattuna asiantuntijoihin.

Molempien urheilijoiden puheessa kiinnitettiin huomiota yleisgeminaatioon ja svaavokaaliin, mikä olikin odotettavaa, sillä ne ovat piirteitä, joita kuulee usealla eri murrealueella ja ovat siksi tuttuja monelle kielenkäyttäjälle. Näiden lisäksi vastaajat kiinnittivät Ruuskasen puheessa huomiota erityisesti pitkän *a:n* ja *ä:n* diftongiutumiseen, joten tutkimukseni tulokset vahvistavat aikaisempia havaintoja piirteen tunnettuudesta (ks. esim. Palander & Mielikäinen 2014: 169). Erikoisgeminaation havaitseminen osoittautui tavallisille kielenkäyttäjille vaikeaksi, sillä sitä ei esiinny kertaakaan lehtiartikkelin sitaateissa, ja kyselyyn vastanneistakin vain yksi mainitsee sen. Odotuksenmukaisesti Jauhojärven puheesta kommentoitiin kaikkein eniten jälkitavujen *h*:ta, joka esiintyi kaikkien niiden vastauksissa, jotka

ylipäättään kommentoivat jotain piirrettä. Yhtään mainintaa ei sen sijaan saanut likvida- tai nasaaligeminaattojen lyheneminen, vaikka Jauhojärvi käyttää piirrettä puheessaan ja erityisesti itse kirjoittamissaan teksteissä. Jotkut piirteet vaikuttavatkin siis olevan helpommin tavallisten kielenkäyttäjien ”saatavilla”, jolloin niitä on mahdollista kommentoida, kun toiset piirteet jäävät esimerkiksi vähäisen foneettisen eron takia huomaamatta tai ainakin kommentoimatta (ks. Preston 1996: 40–45). Pitkän *a:n* ja *ä:n* diftongiutuminen ja jälkitavujen *h* ovat myös niitä murrepiirteitä, joilla mediassa savolais- ja peräpohjalaismurteita pitkälti esitetään, joten ne ovat tuttuja kielenkäyttäjille.

Minkälaisen kuvan vastaajat sitten saivat urheilijoista itsestään heidän videohaastattelujensa perusteella? Pääosin vastaajat suhtautuivat molempien urheilijoiden murteelliseen kielenkäyttöön positiivisesti, vaikkakin jotkut pitivät murteenkäyttöä liioiteltuna ja ärsyttävänä. Tulokset osoittavat, että vastauksissa korostuivat eri piirteet riippuen siitä, kumpaa urheilijaa vastaajat kommentoivat. Ymmärrettävyyttä murre ei näyttänyt kummankaan urheilijan kohdalla vähentävän, mutta Ruuskanen koettiin keskimäärin helposti lähestyttävämpänä ja hauskempana kuin Jauhojärvi, kun taas Jauhojärvi sai positiivisemmat arvioinnit asiantuntevuudesta ja uskottavuudesta. Tämä ero näkyi myös avoimissa vastauksissa; Ruuskasta vastaajat luonnehtivat muun muassa adjektiiveilla *rento*, *lupsakka* ja *iloinen*, kun Jauhojärveä kuvailtiin adjektiiveilla *asiallinen* ja *vakava*. Jauhojärven asiantuntevuutta saimmekin kuulla vuoden 2018 talviolympialaisissa Koreassa, jossa hän toimi asiantuntijakommentaattorina hiihtokisoissa ja sai yleisöltä ja mediassa paljon positiivista palautetta liittyen juuri hänen asiantuntevuuteensa mutta myös hänen erottuvaan murteeseensa. Olisikin mielenkiintoista nähdä, minkälaista palautetta Ruuskanen saisi, jos hän toimisi kommentaattorina.

Ilman yleiskielistä verrokipuhujaa on kuitenkin vaikeaa sanoa, kuinka paljon kyselyn vastauksiin vaikutti itse murre ja kuinka paljon vaikutusta on urheilijoiden omalla persoonalla ja puheen sisällöllä. Uskon kuitenkin, että murteenkäyttö on molemmille urheilijoille tärkeä osa heidän persoonaansa ja näin ollen myös heidän julkista kuvaansa. Tästä kertoo sekin, että myös media yhdistää urheilijoihin paitsi heidän suosituksensa myös heidän käyttämänsä kielen ja käyttää sitä keinona kuvaillessaan heitä artikkeleissa. Tunnetut urheilijat ovat aina oman urheilutyönsä lisäksi myös seurattuja julkisuudenhenkilöitä, ja kuten jo entinen hiihtäjä Juha Mieto on todistanut, murteella puhumalla jää mieleen. Uskon kuitenkin, että murteesta

huolimatta loppujen lopuksi tärkeintä on se, mitä eräs kyselyyn vastanneista kirjoitti kenttään, johon pyysin kommentoimaan kyselyä tai kertomaan muita havaintoja: ”Tärkeämpää on kuitenkin se mitä sanoo kuin millä murteella.”

7.2 Jatko- ja kehitysmahdollisuudet

Oma tutkimukseni käsittelee kahta miesurheilijaa ja heidän murteenkäyttöään. Suomessa on kuitenkin heidän lisäksi myös lukuisia muita julkisuudenhenkilöitä, jotka käyttävät murteellista tai ainakin yleiskielestä poikkeavaa kieltä julkisesti. Julkisuudenhenkilöiden puhetta on ainakin fennistiikassa tutkittu vielä kovin vähän, kuten jo aiemmin esitin, joten tällä saralla olisi monia eri mahdollisuuksia ja aineistoja uuteen tutkimukseen. Julkisuudenhenkilöt tavoittavat kuitenkin yleisöä aivan eri tavalla kuin yksittäiset henkilöt, joten sillä, miten ja millaista kieltä he käyttävät, on suuri merkitys siihen, minkälainen kuva erilaisista kielimuodoista syntyy. Olisi mielenkiintoista selvittää, miten poliitikkojen uskottavuuteen tai lähestyttävyyteen vaikuttaa se, minkälaista kieltä he käyttävät, ja huomioivatko he itse käyttämänsä kielen vaikutuksia. Miltä kuulostaisi esimerkiksi Sauli Niinistön uudenvuodenpuhe, jos se pidettäisiin hänen kotiseutunsa Salon murteella?

Omassa tutkimuksessani sekä urheilijat että asennekyselyn vastaajat olivat kaikki miehiä, joten näkökulma on siinä mielessä hyvin rajattu. Eroavaisitko tutkimuksen tulokset, mikäli kyselyyn vastanneet olisivat olleet naisia? Alun perin ajatuksenani oli etsiä tutkittavien joukkoon myös yksi naisurheilija, mutta tarpeeksi tunnistettavaa murretta puhuvan naisurheilijan löytäminen osoittautui oletettua vaikeammaksi, mikä on ymmärrettävää, sillä ainakin vanhemman tutkimuksen mukaan nuoret ja työikäiset naiset ovat niitä, jotka ensimmäisinä luopuvat murteellisista ja leimaavina pidetyistä kielenpiirteistä (Mielikäinen 1988: 92–110). Kiinnostavaa olisikin tietää, miten tavalliset kielenkäyttäjät ja media suhtautuisivat murteella puhuvaan naiseen: pidettäisiinkö häntä samalla tavalla uskottavana tai miellyttävänä kuin murteella puhuvia miehiä? Kansainvälisessä kansanlingvistiksessä tutkimuksessa on aiemmin saatu selville, että murteen suosiminen yleiskielen sijaan on juuri miehelle suosiollista, mutta voi vaikuttaa naisen kuvaan negatiivisesti (ks. esim. Soukup 2009:

129). Oma tutkimukseni ainakin osoittaa sen todeksi, että murteella puhuminen on tutkimieni miesurheilijoiden kannalta kannattavaa.

Yksilöiden murteenkäyttöä kuvaavien aineistojen lisäksi olisi erityisen mielenkiintoista kuulla urheilijoiden itsensä ajatuksia omasta murteenkäytöstään. Kuten kyselystäni kävi ilmi, jotkut vastaajat pitivät Ruuskasen ja Jauhojärven murteenkäyttöä tietoisena valintana, ja osa jopa ärsyyntyi tästä ”epäaitoudesta”. Miten paljon urheilijat pohtivat omaa kieltään, missä määrin se on tietoista ja minkälaisia piirteitä he itse nostaisivat omasta kielestään esiin?

Toivon, että oma tutkimukseni on yksi avaus julkisuudenhenkilöiden kielen tutkimiseen. Tutkimukseni raotti jo julkisuudenhenkilöiden kielenkäytön piirteitä ja niihin kohdistuvia asenteita, mutta moni asia jäi vielä selvittämättäkin. Aineistoa ainakin riittää vielä moniin tutkimuksiin tämänkin jälkeen, sillä julkisuudenhenkilöitä on Suomenkin kokoisessa maassa lukuisia.

LÄHTEET

AINEISTOLÄHTEET

Artikkelilähteet

ANTIKAJAINEN, HILLEVI 2014: Sami Jauhojärvi luottaa onnenkalsareihin. – Yle Urheilu 1/2014.

[<https://yle.fi/uutiset/3-7058028>]

—— 2014: Vaimon työ vie Sami Jauhojärven etelään. – Yle Urheilu 6/2014.

[<https://yle.fi/uutiset/3-7328932>]

KEMPPAINEN, JOUNI K. 2014: Onko Antti Ruuskanen keihäänheittäjäksi liian leppoisa savolainen? – Helsingin Sanomien Kuukausiliite 7/2014.

[<https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000002743070.html>]

SAVUSALO, SIRKKU 2015: Sami Jauhojärvi ennakkosuosikki vuoden urheilijaksi. – Yle Urheilu 1/2015.

[<https://yle.fi/uutiset/3-7733886>]

SIIVIKKO, JARMO 2015: Sami Jauhojärven kunnon salaisuus on suutelulakko. – Yle Urheilu 2/2015.

[<https://yle.fi/uutiset/3-7810190>]

Videolähteet

Antti Ruuskaselle jäi menestysnälkää tuleville vuosille. Youtube 13.8.2012

[<https://www.youtube.com/watch?v=ETHbe0foXRU>]

Savo Games 2014: Antti Ruuskanen. Youtube 19.7.2014)

[<https://www.youtube.com/watch?v=ga211ivdEK0>]

Antti Ruuskasen haastattelu – Urheilugaala 2015. Youtube 13.1.2015

[<https://www.youtube.com/watch?v=27ZufMwdxQE>]

Ruuskasen Antti, ihan tavallinen sankari Pielavedeltä. Youtube 5.6.2015

[<https://www.youtube.com/watch?v=5hlGgFGeOeQ>]

Jauhojärvi haastattelu. Youtube 4.3.2012

[<https://www.youtube.com/watch?v=qKSb3UfQMkM>]

Sami Jauhojärvi haastattelu – Urheilugaala 2015. Youtube 13.1.2015

[<https://www.youtube.com/watch?v=gtr4AjTMLN8>]

Sami Jauhojärvi tulevaisuudestaan: ”Uraa jäljellä näillä näkymin 2–14 kuukautta”. ESS 2.3.2017

[<https://www.ess.fi/urheilu/hiihtolajit/art2350890>]

Sami Jauhojärvi esittelee kotimaisemansa, joihin hiihtokausi päättyy. YleAreena 7.4.2017

[<https://areena.yle.fi/1-4110240>]

SITAATIT

Pitääkö olla huolissaan? 2. tuotantokausi, 1. jakso. MTV3 19.1.2016

Vauva.fi: *Tuo Antti Ruuskanen on AITO JUNTTI eikä edes yritä olla mitään muuta.*

[https://www.vauva.fi/keskustelu/1672306/ketju/tuo_antti_ruuskanen_on_aito_juntti_eika_edes_yrita]

KIRJALLISUUSLÄHTEET

AITTOKOSKI, TANJA 2011: *“Litrasev viinapulloj ja séittemätóista kalijjaa”*. *Diftongin reduktio ja geminaatio erään pyhäjärvisistä nuorista koostuvan ryhmän puhekielessä*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

ALAPURANEN, PÄIVI 1997: Joidenkin yksittäisten ja suppea-alaisten piirteiden vaihtelusta. Teoksessa Makkonen, Seija & Mantila, Harri (toim.), *Pohjoissuomalaisen puhekielen sosiolingvistinen variaatio*. Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja n:o 8. Oulu: Oulun yliopisto.

- BAYARD, DONN & WEATHERALL, ANN & GALLOIS, CYNTHIA & PITTAM, JEFFERY 2001: Pax Americana? Accent attitudinal evaluations in New Zealand, Australia and America. – *Journal of sociolinguistics* 5 s. 22–49.
- ECKERT, PENELOPE 1989: *Jocks and Burnouts: Social categories and identity in the high school*. New York: Teachers College Press.
- 2012: Three Waves of Variation Study: The emergence of meaning in the study of variation. – *Annual Review of Anthropology* 41. s. 87–100.
- EISENSTEIN, JACOB 2013: Phonological Factors in Social Media Writing. – *Proceedings of the NAACL 2013 Workshop on Language Analysis in Social Media*. s. 11–19.
- 2018: Identifying regional dialects in online social media. Teoksessa Boberg, Charles & Nerbonne, John & Watt, Dominic (toim.), *The Handbook of Dialectology*. s. 368–383. Blackwell Handbooks in Linguistics.
- GARRETT, PETER & COUPLAND, NIKOLAS & WILLIAMS, ANGIE 2003: *Investigating language attitudes. Social meanings of dialect, ethnicity and performance*. Cardiff: University of Wales Press.
- HAAPANEN, LAURI 2016a: Siteeraus lehtijutuissa. Teoksessa Tiittula, Liisa & Nuolijärvi, Pirkko (toim.), *Puheesta tekstiksi. Puheen kirjallisen esittämisen alueita, keinoja ja rajoja*. s. 192–224. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2016b: Haastattelupuheen rekontekstualisointi sitaateiksi lehtijuttuun. – *Virittäjä* 120. s. 218–254.
- 2017a: Overview of the research. Teoksessa Haapanen, Lauri (toim.), *Quoting Practices in Written Journalism*. s. 2–55.
- 2017b: Directly from interview to quotations? – Quoting practices in written journalism. Teoksessa Laury, Ritva & Etelämäki, Marja & Couper-Kuhlen, Elizabeth (toim.), *Linking*

Clauses and Actions in Social Interaction. s. 201–239. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

HAARAMO, ANNIKA 2015: *Se on niin erilainen ja siksi jopa hauska. Kansanlingvistinen tutkimus hämäläismaallikoiden lounaismurretta koskevista käsityksistä*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

HAKULINEN, AULI 2001 [1976]: Liitepartikkelin -han/-hän syntaksia ja pragmatiikkaa. Teoksessa Laitinen, Lea & Nuolijärvi, Pirkko & Sorjonen, Marja-Leena & Vilkuna, Maria (toim.), *Auli Hakulinen. Lukemisto. Kirjoituksia kolmelta vuosikymmeneltä*. s. 44–90. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

HEINISUO, JAANA 2015: *Äänne-kirjaintason puhekielisyydet Facebookin profiilipäivityksissä*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

HENERSON, M. E. & MORRIS, L. L. & FITZ-GIBBON, C. T. 1987: *How to measure attitudes*. London: Sage.

HYNÖNEN, EMMI 2008: Keskustelufoorumit – ajatuksenvaihtoa verkossa. Teoksessa Routarinne, Sara & Uusi-Hallila, Tuula (toim.), *Nuoret kielikuvassa. Kouluikäisten kieli 2000-luvulla*. s.186–190. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

IKÄHEIMONEN, SUVI 2012: *Liperin murre vuosina 1990 ja 2000. Idiolekteittaisten muutosten tarkastelua reaaliajassa*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto.

ISTO, SANNA 2014: *Murteen muuttuminen entisen Alatornion alueella. Murteenseuruun kolmas kierros*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.

JONNINEN-NIILEKSELÄ, KAIJA (toim.), 1982: *Tampereen puhekieli tutkimuskohteena*. Tampere: Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 6.

JUNTUNEN, SAANA 2015: *”Sehhää männöö sinne, minnekkä minä ohjoon”*. *Savolaiset sutkaukset savolaisuuden kuvaajina*. Suomen kielen kandidaatintutkielma. Helsingin yliopisto.

- KALLIOKOSKI, JYRKI 1998: Hjalmar Nortamon murrekertomukset ja puhutun illuusio. Teoksessa Laitinen, Lea & Rojola, Lea (toim.), *Sanan voima. Keskusteluja performatiivisuudesta*. s. 184–215. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2005: Referointi ja moniäänisyys kielenkäytön ilmiönä. Teoksessa Haakana, Markku & Kalliokoski, Jyrki (toim.), *Referointi ja moniäänisyys*. s. 9–43. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KANTOLA, LAURA 2013: *Verkkokeskustelijoiden asenteet julkisuuden henkilöiden murteella puhumista kohtaan*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.
- KARPPINEN, JOUNI 2011: *Puhekielisyys verkkokeskustelussa*. Viestinnän pro gradu -tutkielma. Aalto-yliopisto.
- KEMPPAINEN, PIIA 2002: *Tullee puhuttua taas iham mitä sattuu. Puhekielen piirteet neljässä televisio-ohjelmassa*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.
- KESKIMAA, SARI 2013: Murteenkäytön funktiot parisuhteen kuvauksessa Kalle Päätalon Iijoki-sarjassa. – *Virittäjä* 117 s. 494–523.
- KETTUNEN, LAURI 1930: *Suomen murteet II. Murrealueet*. 5., supistettu painos. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.
- 1999: *Suomen murteet. Murrekartasto*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.
- KINZEL, TILL & MILDORF, JARMILA 2012: New perspectives on imaginary dialogues: an interdisciplinary dialogue. Teoksessa Kinzel, Till & Mildorf, Jarmila (toim.) *Imaginary Dialogues in English. Explorations of a Literary Form* s. 9–28. Heidelberg: Universitätsverlag Winter.
- KOIVUSALO, SOFIA 2016: *Osallistujaroolien kielellinen ja multimodaalinen rakentuminen suomalaisten julkisuudenhenkilöiden twiiteissä*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

KORHONEN, ANNA-LEENA 2007: *Savolaisen puhetavan piirteitä Raamatun tekstien murreversioissa*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

KOSKI, MAUNO 2002: Murteet muodissa. Teoksessa Herlin, Ilona & Kalliokoski, Jyrki & Kotilainen, Lari & Onikki-Rantajääskö, Tiina (toim.), *Äidinkielen merkitykset*. s. 49–74. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden seura.

KUJANPÄÄ, TUULIA 2016: *Murteen merkitys paikallislehdelle: tutkimuskohteena Komiatilehti*. Opinnäytetyö, journalismin koulutusohjelma, Turun AMK.

KUMPULAINEN, MARJO 2009: *Murteenseuruihin toinen kierros Alatorniolla. Neljän kielenpiirteen analyysi, neljän puhujan profiili*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.

KUPARINEN, OLLI 2018: Infinitiivien variaatio ja muutos Helsingissä. – *Virittäjä* 122. s. 29–51.

LAAKKO, ANU 1997: Yleisgemmaatio. Teoksessa Makkonen, Seija & Mantila, Harri (toim.), *Pohjoissuomalaisen puhekielen sosiolingvistinen variaatio*. Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja n:o 8. Oulu: Oulun yliopisto.

LAPPALAINEN, HANNA 2004: *Variaatio ja sen funktiot. Erään sosiaalisen verkoston jäsenten kielellisen variaation ja vuorovaikutuksen tarkastelua*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

LEHTONEN, HEINI 2015: *Tyylitellen. Nuorten kielelliset resurssit ja kielen sosiaalinen indeksisyys monietnisessä Helsingissä*. Helsingin yliopisto.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-1333-7>

LESKINEN, HEIKKI 1981: Suomen murteiden historiaa III. Jyväskylän yliopiston suomen kielen ja viestinnän laitoksen julkaisuja 28. Jyväskylä.

LUOSUJÄRVI, IINA 2013: *Kuusamolaisnuorten puhekieli ja sen tiedostaminen*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.

LYYTIKÄINEN, ERKKI & REKUNEN, JORMA & YLI-PAAVOLA, JAAKKO (toim.), 2013: *Suomen murrekirja*. Helsinki: Gaudeamus.

MANTILA, HARRI 1992: *Ei tääläkhän senthän jokhaishen sanhan hootakhan panna. Jälkitavujen vokaalienvälisen h:n variaatio peräpohjalaisissa murteissa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

—— 2004: Murre ja identiteetti. – *Virittäjä* 108 s. 322–346.

—— 2008: Variaatiosta identiteettiin. Teoksessa Routarinne, Sara & Uusi-Hallila, Tuula (toim.), *Nuoret kielikuvassa*. s. 63–80. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

—— 2015: Jälkitavujen vokaalienvälisen h:n katokehitys ja sen suhde assimilaatioon, geminaatiojärjestelmään ja h:n metateesikehitykseen nykyisessä peräpohjalaisessa puhekielessä. – *Virittäjä* 119 s. 249–265.

MATIKAINEN, HELI 1997: Jälkitavujen vokaalienvälisen h:n edustus nykypuhekielessä. Teoksessa Makkonen, Seija & Mantila, Harri (toim.), *Pohjoissuomalaisen puhekielen sosiolingvistinen variaatio* s. 147–161 Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja n:o 8. Oulu: Oulun yliopisto.

MIELIKÄINEN, AILA (toim.), 1980, 1981a, 1981b, 1986: *Nykysuomalaisen puhekielen murros. Jyväskylän osatutkimus. Raportit 1–4*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston suomen kielen ja viestinnän laitoksen julkaisuja 20, 24, 26, 32.

—— 1988: Naiset puhekielen säilyttäjinä ja uudistajina. Teoksessa Laitinen, Lea (toim.), *Isosuinen nainen. Tutkielmia naisesta ja kielestä*. s. 92–111. Helsinki: Yliopistopaino.

—— 1994: *Etelä-Savon murteiden äännehistoria II. Vokaalit*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

—— 2005: Matkimuksista määritelmiin. Miten murteista puhutaan. – *Sananjalka* 47 s. 98–118.

—— 2008: Savon murteet ja savolaismurteet: vääntämistä ja retoriikkaa. – Räsänen, Riitta (toim.), *Savo ja sen kansa* s. 60–107. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

MIELIKÄINEN, AILA & PALANDER, MARJATTA 2002: Suomalaisten murreasenteista. – *Sananjalka* 44 s. 86–109.

—— 2014: *Miten suomalaiset puhuvat murteista? Kansanlingvistinen tutkimus metakielestä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

MIKKOLA, LAURA 2011: *Murteellisuus, maalaisuus ja miellyttävyys helsinkiläisten kuulemana: monimenetelmäinen tutkimus lukiolaisten kieliasenteista*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

MUSTANOJA, LIISA 2011: *Idiolekti ja sen muuttuminen. Reaaliaikatutkimus Tampereen puhekielestä*. Tampere: Tampereen yliopisto.

NAHKOLA, KARI 1987: *Yleisgeminaatio. Ääntenmuutoksen synty ja vaiheet kielisysteemissä erityisesti Tampereen seudun hämäläismurteiden kannalta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

NIEDZIELSKI, NANCY A. & PRESTON, DENNIS R. 2000: *Folk linguistics*. Berlin: Mouton de Gruyter.

NUOLIJÄRVI, PIRKKO 1986: *Kolmannen sukupolven kieli. Helsinkiin muuttaneiden suurten ikäluokkien eteläpohjalaisten ja pohjoissavolaisten kielellinen sopeutuminen*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

NUOLIJÄRVI, PIRKKO & SORJONEN, MARJA-LEENA 2005: Miten kuvata muutosta? Puhutun kielen tutkimuksen lähtökohtia murteenseuruhankkeen pohjalta. – *Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja* 13.

http://scripta.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk13/miten_kuvata_muutosta_verkkojulkaisu_13.pdf

- NUOLIJÄRVI, PIRKKO & TIITTULA, LIISA 2016: Puheenomaisuuden rakentaminen kaunokirjallisissa proosateksteissä. Teoksessa Tiittula, Liisa & Nuolijärvi, Pirkko (toim.), *Puheesta tekstiksi. Puheen kirjallisen esittämisen alueita, keinoja ja rajoja*. s. 225–273. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- NUPPONEN, ANNE-MARIA 2005: Iloisuus ja eloisa murre. Siirtokarjalaisten käsityksiä ja havaintoja murteista ja karjalaisuudesta. Teoksessa (Palander, Marjatta & Nupponen, Anne-Maria (toim.), *Monenlaiset karjalaiset. Suomen karjalaisten kielellinen identiteetti*. s. 159–214. Studia Carelica Humanistica 20. Joensuu: Joensuun yliopiston humanistinen tiedekunta.
- 2011: ”Savon murre” savolaiskorvin. *Kansa murteen havainnoijana*. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- PAGE, NORMAN 1988: *Speech in the English Novel*. 2. painos. Lontoo: Palgrave Macmillan.
- PALANDER, MARJATTA 1987: *Suomen itämurteiden erikoisgemmaatio*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2005: Muu suomi karjalaisten silmin. Teoksessa Palander, Marjatta & Nupponen, Anne-Maria (toim.), *Monenlaiset karjalaiset. Suomen karjalaisten kielellinen identiteetti*. s. 56–90. Studia Carelica Humanistica 20. Joensuu: Joensuun yliopiston humanistinen tiedekunta.
- 2007: Alueellisen taustan vaikutus murrekäsityksiin. – *Virittäjä* 111 s. 24–55.
- 2011: *Itä- ja eteläsuomalaisten murrekäsitykset*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- PELLIKKA, ANNIINA 2017: *Savolaiset Pohjois- ja Etelä-Savon murteiden tunnistajina ja havainnoijina*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto.
- PENTTILÄ, AARNI 2002: *Suomen kieliooppi*. 3., muuttamaton painos. Kalanti: Marikki Penttilä. Porvoo: WSOY.
- PRESTON, DENNIS R. 1996: Whaddayaknow. The modes of folk linguistic awareness. – *Language awareness* 5/1 s. 40–73.

- 1999a: Introduction. Teoksessa Preston, Dennis R. (toim.), *Handbook of perceptual dialectology. Volume 1*. s. xxiii–xl. Amsterdam: John Benjamins.
- 1999b: A language attitude approach to the perception of regional variety. Teoksessa Preston, Dennis R. (toim.), *Handbook of perceptual dilectology. Volume 1*. s. 359–374.
- 2006a: Folk linguistics. Teoksessa Brown, Keith (toim.), *The Encyclopedia of language and linguistics. Volume 9* s. 521–533. 2. painos. Oxford: Elsevier.
- 2006b: Perceptual dialectology. Teoksessa Brown, Keith (toim.), *The encyclopedia of language and linguistics. Volume 9* s. 258–266. 2. painos. Oxford: Elsevier.
- RAHTU, TOINI 2016: On the use of dialect in characterising interviewees in magazine articles. – *The Translation of Dialects in Multimedia III*.
<http://www.intralinea.org/specials/article/2181> (Viitattu 17.4.2018)
- RAPOLA, MARTTI 1961: *Johdatus suomen murteisiin*. 2. painos. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- RÄISÄNEN, ALPO 1972: *Kainuun murteiden äännehistoria I. Vokaalisto*. SKST 307.
- RÄSÄNEN, MAARET & PALANDER, MARJATTA 2015: Kansandialektologinen testi murrepiirteiden keskinäisestä murteellisuusjärjestyksestä. – *Virittäjä* 119 s. 4–33.
- RÄTY, PANU 1998: Henkilökuva ajan kuvana. Teoksessa Kantola, Anu & Mörä, Tuomo (toim.), *Journalismia! Journalismia?* s. 137–150. Porvoo: WSOY.
- SAARISTO, HEIDI 2015: *Mitä diftongien avartumisesta ajatellaan? Kielenkäyttäjien mielikuvia*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Savon kielen seura r.y. 2014: Keihäsmiehestä Yljiäviäntäjä.
<http://savonkielenseura.fi/2014/10/09/keihasmiehesta-yljiaviantaja/> (Viitattu 17.4.2018)
- SILVERSTEIN, MICHAEL 2003: Indexical order and the dialects of sociolinguistic life. – *Language and Communication* 23. s. 193–229.

SORJONEN, MARJA-LEENA & ROUHIKOSKI, ANU & LEHTONEN, HEINI 2015: Helsinki, kielen indeksisyys ja sosiaaliset identiteetit liikkeessä. Teoksessa Sorjonen, Marja-Leena & Sorjonen, Anu & Lehtonen, Heini (toim.), *Helsingissä puhuttavat suomet. Kielen indeksisyys ja sosiaaliset identiteetit* s. 9–31. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

SUHOLA, AINO & TURUNEN, SEPPO & VARIS, MARKKU 2005: *Journalistisen kirjoittamisen perusteet*. Helsinki: Finn Lectura.

SMS = Suomen murteiden sanakirja. Kotimaisten kielten keskus.

https://www.kotus.fi/sanakirjat/suomen_murteiden_sanakirja (Viitattu 17.4.2018)

TIITTULA, LIISA & NUOLIJÄRVI, PIRKKO 2013: *Puheen illuusio suomenkielisessä kaunokirjallisuudessa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

——— 2016: Johdanto. Teoksessa Tiittula, Liisa & Nuolijärvi, Pirkko (toim.), *Puheesta tekstiksi. Puheen kirjallisen esittämisen alueita, keinoja ja rajoja*. s. 8–28. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

TIITTULA, LIISA & VOUTILAINEN, EERO 2016: Puhe, kirjoitus ja puheen muuttaminen kirjoitukseksi. Teoksessa Tiittula, Liisa & Nuolijärvi, Pirkko (toim.), *Puheesta tekstiksi. Puheen kirjallisen esittämisen alueita, keinoja ja rajoja*. s. 29–62. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

TOPELIUS, SAKARI 1951: *Maamme kirja*. 53. painos. Porvoo: WSOY.

VAATTOVAARA, JOHANNA 1999: *Kaunhiista kauhniiseen, satheesta satteeseen. Jälkitavuiissa säilyneen h:n variaatiosta Pellossa vuoden 1995 aineiston valossa*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

——— 2002: Jälkitavujen h:n variaation kehityksestä Tornionlaaksossa. – *Virittäjä* 106 s. 508–535.

—— 2003: Innovaattorin mielikuva. Teoksessa Laitinen, Lea & Lappalainen, Hanna & Markkola, Päivi & Vaattovaara, Johanna (toim.), *Muotojen mieli. Kirjoituksia morfologiasta ja variaatiosta*. s. 121–160. Kieli 15. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

—— 2009: *Meän tapa puhua. Tornionlaakso pellolaisnuorten subjektiivisena paikkana ja murrealueena*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Yle Uutiset 2009: Sami Jauhojärvestä Vuoden Murre.

<https://yle.fi/uutiset/3-5741741> (Viitattu 17.4.2018)

ZAHN, CRISTOPHER J. & HOPPER, ROBERT 1985: Measuring Language Attitudes. The Speech Evaluation Instrument. – *Journal of Language and Social Psychology* 4 s. 113-123.

ZAPPAVIGNA, MICHELE 2012: *Discourse of Twitter and social media. How we use language to create affiliation on the web*. Lontoo: A&C Black.

LIITE

Urheilijan murteenkäyttö

Teen pro gradu -tutkielmaani Helsingin yliopistossa liittyen urheilijoiden murteenkäyttöön ja siihen, miten murre vaikuttaa heidän julkisuuskuvaansa. Kyselyn tarkoituksena on selvittää, miten ihmiset kokevat kahden tunnetun urheilijan murteenkäytön. Kysely on tarkoitettu ensisijaisesti niille, joilla ei ole kielitieteellistä koulutusta. Kyselyyn vastataksesi katso kaksi lyhyttä videota (linkit videoihin ovat ennen kysymyksiä) ja vastaa niiden pohjalta kysymyksiin. Kysymyksiin ei ole olemassa oikeita tai väärä vastauksia.

Videot kestävät yhteensä noin 3 minuuttia, ja kyselyyn vastaaminen kestää n. 10 min.

Kiitos vastaamisesta!

Lisätietoja: Saana Juntunen (saana.juntunen@helsinki.fi)

Vastaajan taustatiedot

Sukupuoli

- nainen
- mies
- en halua kommentoida

Ikä

- alle 18
- 18–25
- 26–35
- 36–45
- 46–55
- 55+

Seuraatko urheilua aktiivisesti?

- kyllä
- en

Äidinkieli

- suomi
- ruotsi
- muu, mikä?

Asuinpaikka

- Pääkaupunkiseutu

- Ahvenanmaa
- Etelä-Karjala
- Etelä-Pohjanmaa
- Etelä-Savo
- Kainuu
- Kanta-Häme
- Keski-Pohjanmaa
- Keski-Suomi
- Kymenlaakso
- Lappi
- Pirkanmaa
- Pohjanmaa
- Pohjois-Karjala
- Pohjois-Pohjanmaa
- Pohjois-Savo
- Päijät-Häme
- Satakunta
- Uusimaa
- Varsinais-Suomi

Antti Ruuskanen

- Miten nimittäisit Antti Ruuskasen puhumaa murretta?

- Ota kantaa seuraaviin väittämiin katsomasi videon pohjalta. Valitse vaihtoehto (täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä, ei samaa eikä eri mieltä, jokseenkin eri mieltä, täysin eri mieltä), joka kuvaa mielipidettäsi parhaiten.

- Puhujaa oli helppo ymmärtää.
- Puhujasta syntyi asiantunteva vaikutelma.
- Puhuja vaikutti helposti lähestyttävältä.
- Murteenkäyttö häiritsi ymmärtämistä.
- Puhujaa oli miellyttävä kuunnella.

- Arvioi Ruuskasen puhetavasta syntyvää vaikutelmaa adjektiiviparien avulla (1–5).

- maalainen (1) – kaupunkilainen (5)
- uskottava (1) – epäuskottava (5)
- vakava (1) – hauska (5)
- vanhanaikainen (1) – moderni (5)
- neutraali (1) – ärsyttävä (5)
- virallinen (1) – epävirallinen (5)

- Millaisia murre sanoja tai -ilmauksia huomasit Ruuskasen puheessa?

- Muita havaintoja Ruuskasen kielenkäytöstä

Sami Jauhojärvi

- Miten nimittäisit Sami Jauhojärven puhumaa murretta?

- Ota kantaa seuraaviin väittämiin katsomasi videon pohjalta. Valitse vaihtoehto (täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä, ei samaa eikä eri mieltä, jokseenkin eri mieltä, täysin eri mieltä), joka kuvaa mielipidettäsi parhaiten.

- Puhujaa oli helppo ymmärtää.
- Puhujasta syntyi asiantunteva vaikutelma.
- Puhuja vaikutti helposti lähestyttävältä.
- Murteenkäyttö häiritsi ymmärtämistä.
- Puhujaa oli miellyttävä kuunnella.

- Arvioi Jauhojärven puhetavasta syntyvää vaikutelmaa adjektiiviparien avulla (1–5).

- maalainen (1) – kaupunkilainen (5)
- uskottava (1) – epäuskottava (5)
- vakava (1) – hauska (5)
- vanhanaikainen (1) – moderni (5)
- neutraali (1) – ärsyttävä (5)
- virallinen (1) – epävirallinen (5)

- Millaisia murre sanoja tai -ilmauksia huomasit Jauhojärven puheessa?

- Muita havaintoja Jauhojärven kielenkäytöstä

Palautetta kyselystä

Voit halutessasi kommentoida kyselyä tai esittää muita huomioita.